

Pentti Roivas
Elämäni tarina

Omistan tämän kirjan pojilleni, että he tietäisivät jotain juuristaan ja elämästä ennen aikaan.

Muistelmia elämäni varrelta

vuosilta 1935 - 2007

Lapsuus, nuoruus, keski-ikä ja vähän vanhuuttakin

Kiitos Liisalle ja Pekalle, jotka ovat auttaneet kirjan teossa.

Nimeni on Pentti Roivas, olen syntynyt 9.4. 1931 Ruskealassa
Isäni ja äitini olivat Heikki ja Anna.

Olen toiseksi nuorin kymmenestä sisaruksesta. Meitä oli seitsemän
veljestä ja jokaisella oli kolme siskoa. Meidän nimemme ovat
ikäjärjestyksessä Eino, Eeva, Esa, Veikko, Lauri, Sulo, Eila,
Kauko, Pentti ja Lea.

Pallosalama

Oli vuosi 1935.

Oli kovin lämmin aurinkoinen kesäpäivä vuonna 1935. Isä, Lea-
sisko ja minä istuimme vanhan niin sanotun ylätuvan edessä
kivellä. Lea oli isän sylissä. Pikkuinen sianporsas tonki maata
lähellä meitä ja kiveä. Pieniä harmaita pilvenhattaroita ajelehti
tuulen mukana yläpuolellamme. Tuuli oli heikko lukuun ottamatta
joitakin puuskia. Meidän paikka oli osittain aika korkealla ja missä
pellot loppuivat pohjoista kohti, alkoi metsä ja maa kohosi vielä
jonkin verran. Isä kertoi jälkepäin, ettei hän olisi uskonut
sellaista tapahtuvan niin äkkiä. Nimittäin tuli kovempi
tuulenpuuska ja äkkiä oli yllämme tumma isompi pilvi, ei satanut
vettä vaan tuuli. Yht'äkkiä välähti ja näimme punertavan
kaalinkerän kokaisen pallon tulevan tuvan jatkona olevan aitan
päädyn ohi ja suoraan meitä kohti. Silloin kun näimme pallon
ensimmäisen kerran, se oli noin 30 metrin päässä. Pallo kulki
vähän kävelyvauhtia nopeammin. Luulimme, että se tulee ja
törmää kiveen. Isä sanoi myöhemmin, että olisi voinut tapahtua
mitä vain. Oli kuulemma samanlainen pallo mennyt johonkin
kaivoon ja kaivo oli sortunut, paikka oli savunnut kauan
jälkepäin. Suurelta alalta kaivon ympäriltä ei ollut löytynyt vettä
vaikka kuinka syviä kaivoja oli yritetty kaivaa. Kuitenkin, kun
tämä pallo oli jonkun metrin päässä, se äkkiä muutti suuntaa niin
että lopulta ohitti meidät kiven ja porsaan välistä. Porsas oli silloin
noin kolmen metrin päässä kivistä ja meistä, kuului laimeaa, niin
kuin tuulen huminaa ja tunsimme pienoista lämpöä. Mutta mitä
porsas? Se rupesi vinkumaan aivan hirveästi, pyöri ympäri kuin
hyrrä eikä tahtonut rauhoittua millään. Isä sai sen kiinni ja
rauhotteli sitä. Lopulta kuitenkin porsas rauhoittui, mutta nyt Lea

parkui ja huusi täyttä kurkkua, hänkin rauhoittui lopulta.

Se oli pallosalama, isä sanoi ja jatkoi:

”Jos se olisi tullut kohti, emme olisi tässä ihmettelemässä. Meille
olisi käynyt huonosti, pallosalamat ovat kovin harvinaisia mutta
kovin vaarallisia. Niitä ilmestyy vain kuumina kesinä, muulloin
harvemmin”.

Kun vanhemmat veljet olivat illalla tulleet töistään kotiin, kuka
mistäkin, kuulin isän, äidin ja veljien keskustelevan tapahtuneesta
ja mainitsevan, että kun meidän paikka on korkealla ja maa
ympärillä korkeaa mm. Kovorinvuori, niin harvoin pikku-
ukkonen pääsee tänne. Kuitenkin se oli pikkuinen ukkospilvi, joka
lähetti pallosalaman, mutta ei satanut. Mutta jos ukkospilvi pääsee
tähän maastoon, niin se on sitten voimakas, sanoivat he. (Tapahtui
mm. kesällä 1936) Pääsimme isä, Lea, minä ja porsas pelkällä
säikähdyksellä. Tapahtumasta puhuttiin kauan ja minä ainakin
olen muistanut sen aina. Sikakaan ei polttanut vihaksiaan.

Maisema

Asuimme Ruskealassa Sortavalan maalaiskunnan rajalla. Nämä Laatokan pohjoispuolen maisemat Joensuun ja Sortavalan välillä kuuluvat Laatokankarjalan ja Pohjoiskarjalan vaaramaisemiin. Maasto tosiaan on kumpuilevaa monin paikoin jopa ”pikkuvuorista”, vaarojen välissä on tasanteita, aivan kuin pellonraivaaja olisi siirtänyt kivet ja maan pikkukohoamat pellon laiduille. Vaaroilta näkyy joissain paikoin useampiakin järviä, lampia ja jokia. Jotkin paikat ovat pitkälti vedettäviä, ainoastaan on pieniä puroja ja luonnon oja. Maaperä on enimmäkseen pinnaltaan mustaa multamaata, syvemmällä kova sininen savi, oikein hyvin viljelykseen sopivaa. Siellä tapaa soraharjuja ja kankaita, mutta nämä olivat yleensä pieniä, soraharjut kovin matalia ja lyhyitä, kumpareet kivisiä ja kallioisia. Maasto on helppokulkuista paitsi paikka paikoin kalliot putoavat pystysuoraan useita metrejä. Näitä tavoitti meidän asuinseuduilla vain kaksi kappaletta, Kovorinvuori ja meidän putous. Kovorinvuori oli useita kymmeniä metrejä korkea melkein pystysuora kalliorinne, joka rajoittui jokeen, Tohmajokeen. Meidän oli noin yhdeksän metriä pystysuora putous. Se oli taas luonnon ojan, ns. Albinin ojan lähellä. Muita korkeampia kohtia olivat Kurosenmäki, Niinimäki, Temetin mäki ja Pirhosenmäki. Puusto oli vaihtelevaa, mänty-, kuusi-, koivu ja leppävaltaista. Joissain paikoin jokin laji oli vallannut suuria alueita, paikka paikoin kasvoivat kuitenkin kaikki puut sekaisin. Täällä kasvoi useita jalopuita villinä. Vaahtera ja lehmus olivat näistä tavallisimmat, myös viljejä omenapuita tapasi siellä täällä. Miksi näin? Selitys löytyy sijainnista. Suomenlahti oli lounaassa, Laatokka taas eteläpuolella. Näitten johdosta ilmasto oli suotuista jalopuille. Vaikka talvet olivat paksulumisia – usein yli metrin - ja aika ajoittain oli kovia pakkasia, silti tämä vyöhyke oli erilainen puustoltaan ja kasvistoltaan kuin muu Suomi. Ainoastaan aivan Etelä-Suomessa Tammisaaren ja Hangon seudut ovat suunnilleen puustoltaan samanlaisia, samoin Lounais-Suomessa. Karjalassa tavataan villinä kasveja, joita kasvaa eteläisissä lämpimissä maissa

Yksi niistä on Ukonhattu. Marjat olivat ne, jotka olivat yleisiä koko Suomessa, mustikka, puolukka, mesimarja, lillukka ja villimansikka. Samoin sienet, rouskut, tatit, kangassienet ym. Lähin järvi oli Ryttyjärvi. Ryttyjärven lähellä oli kaksi lampea, Riikali ja Akkalampi. Nämä lammet olivat yhteydessä toisiinsa puron kautta, puron nimeä en tiedä. Ryttyjärvestä ja molemmissa lammissa oli yleisten kalojen – hauki, ahven, särki, kiiski ja salakka – lisäksi arvokalaa, lohta. Lohta oli yleensä kaikissa vesissä, pikku puroissakin, myös harria ja puotaimenta. Suurin joki oli lähinnä oleva Tohmajoki, joka sai alkunsa Tohmajärvestä ja laski monien koskien – muun muassa Ahinkoski, jossa oli kaksi vierekkäistä putousta, Suni ja Sani, Hepokoski ja Kovorinkoski - kautta Laatokkaan. Tohmajoki oli oikea lohijoki. Sitten oli pienempiä jokia, joita kutsuttiin ojiksi vaikka olivat useita metrejä leveitä. Näitä olivat Karankoja ja Hietaoja. Niissä oli hyvin harria ja taimenta. Oja oli myöskin Albinin eli Soinisenoja, joka oli rajana meidän yhteen naapuriin, Kylmäoja ja Lökäoja. Nämä kaikki yhtyivät ensin samaksi ojaksi ja sen jälkeen laskivat Tohmajokeen, samoin Karankoja ja Hietaoja. Villieläimiä oli hirvi, kettu, jänis, orava ja metsäsika. Metsäsikaa nähtiin harvoin. Mäyrä oli myöskin harvinaisempi. Lintukanta oli runsas. Riistalintuja oli teeri, metso ja pyy, muuttolintuja monta lajia, paitsi joutsen oli harvinaisen. Variksia, harakoita, rastaita ja närhiä oli runsaasti. Maanviljelys oli paikkakunnan pääelinkeino, niin kai näille linnuille oli ruokaa hyvin. Metsät olivat yleensä eläinten laitumina, ne oli aidattu. Meillä lypsyhaka oli aivan vanhan asuinrakennuksen tuntumassa.

Rajanaapurit

Rajanaapureita pohjoispuolella olivat Heikki Soininen ja Antti Luukkainen, idässä Kotirannan metsä, itse Kotiranta asui Kaalamolla ja piti sekatarvakauppaa, eteläpuolella olivat Ristolainen ja Akseli Aaltonen. Länsipuolella Albin Soininen, jonka raja oli kaikkein pisin. Tällä rajalla oli luonnon oja, Soinisen oja. Se oli myös maastoltaan kaikkein jyrkintä ja vaikeakulkuista. Muita lähimpiä naapureita olivat Mikko Nousiainen, joka oli leski ja jolla oli poika nimeltä Arvi sekä Matti Nousiainen, joka oli isä-Mikon veli, myös leski. Hänellä oli poika nimeltä Mikko. Nousiaisista oli monta hupaisaa tarinaa. Naapureita olivat Iivari Pirhonen, ns. Hömmön Pirhonen, (Hömmö oli paikan nimi) Kuronen, Kupiainen, Hänninen, Malinen, Vilander ja Räsänen. Isän ja äidin sukulaisia asui myöskin lähistöllä, isän veli Erkki ja äidin veljet Hermanni, Edvard ja Antti, nämä olivat sukujaan Virsusia ja äidin sisko Iida Nurmi. Iidan mies oli kuollut aikaisemmin suolisolmuun.

Suikan koulussa 1935 olivat yhtä aikaa Lauri, Sulo, Eila ja Kauko

Kotitila

Vanhemmat olivat ostaneet tilan vuonna 1923. Tilalla oli torppa, jossa oli yksi huone, suuri tupa ja sen jatkoksi katoksen kautta rakennettu aitta. Navetta, talli ja savusauna, heinälato ja riihi. Valmista peltoa oli noin 6 hehtaaria, kokonaispinta-ala oli 42 hehtaaria. Tila oli hankittu melkein kokonaan lainoilla. Isä ja äiti olivat olleet tähän asti toisten palveluksessa.

Pellot tilalla olivat etelärinteessä, pohjoisyläpuolella kovinkin viettäviä. Vanha talo oli peltoja korkeammalla osalla metsänreunassa.

Koko ajan aina evakkoon lähtöön asti raivattiin ja laajennettiin tilan peltoja. Vuonna 1940 oli peltoala noin 16 hehtaaria. Eniten peltoa oli raivattu vuosien 1924-1933 aikana. Silloin oli ollut vaikeaa saada työtä ulkopuolelta eli vierasta työtä, josta olisi saanut rahaa. Esimerkiksi metsänomistajat eivät tehneet metsäkauppoja, jos vain tulivat muuten toimeen. Puun hinta oli kovin alhainen. Meillä isä oli katsonut kuitenkin parhaaksi laajentaa peltoja ja myydä puut vaikka halvemmalla. Niin sai työtä kaikki meidän perheen työkykyiset. Työkykyisiä poikia olivat Eino, Esa, Veikko, Lauri ja Sulo. Tytöistä vanhin, Eeva oli myös mukana pellon raivauksella. Risuja pystyivät keräämään myös ja oli puolipakkokin, Eila ja vähin myös Kauko. Minä en vielä näitä peltoja raivatessa ollut mukana työssä. Peltojen raivaus ei ollut helppoa työtä, koska kaikki tehtiin mies- eli ihmisvoimin. Työ tehtiin kuokalla, lapiolla ja kantoja juurittaessa käytettiin pitkää ”paakia” eli puuvipua, jolla käännettiin ja vivuttiin kannot väkisin ylös kuopasta, kun niistä oli ensin katkottu vahvimmat juuret pois. Sitten vipu kannon alle ja pari miestä roikkumaan ja painamaan vivun toisesta päästä. Joskus käytettiin vivun asemasta hevosta apuna vetämässä kantoa pois sijoiltaan. Vaikeimmat olivat männyn ja haavan kannot, koska näillä oli ns. napajuuri, joka oli syvällä savimaassa. Joskus joutui kaivamaan metriä syvän kuopan, ennen kuin sai napajuuren isosta kannosta poikki. Tämä oli kesäkuumalla raskasta työtä ja vaati tekijöiltä voimaa ja sisua.

Ympäristön asukkaat

Asukkaitten tausta, mistä kukin oli tullut, olivatko kaikki, jotka nyt olivat tilallisia ja viljelivät maata, aina olleet viljelijöitä?

Saattoi olla joitakin kokeneita maanviljelijöitä, jotka äskettäin olivat tilansa ostaneet. Kuitenkin seudulla oli viljelty maata jo kauan. Oli muutamia tilallisia, joilla oli suuret peltoalat ja paljon metsää, kuten Matti ja Mikko Nousiaiset ja Ville Kotiranta, entiseltä nimeltään Kilkki. Oli muuttanut nimensä aivan oikeutetusti. Oli joitakin pienempiä tiloja, myös torppia. Torppien aikuisväki kävi työssä suuremmilla tiloilla, päiväläisinä. Kesällä työn saanti oli helpompaa kuin talvella, jolloin oli ainoastaan metsätöitä.

Torpissa oli usein paljon lapsia, väki oli poikkeuksetta köyhää. Köyhyys oli joskus niin vaikeaa, että lapset, jotka eivät käyneet koulua, käyttivät yhteisiä vaatteita, kengistä puhumattakaan. Sairautta oli myöskin paljon, nuha ja yskä melkein ainainen, kai johtui osaksi ruokavaliosta. Riisitauti oli melkein kaikissa lapsissa.

Kulkuyhteydet

Matkat olivat kauppoihin pitkät, useimmiten ostosmatkat tehtiin jalkaisin. Jos oli suurempia ostoksia, kuten suolaa, riissirynejä, sokeria tai muuta painavaa – nämä ostettiin aina suuremmissa säkeissä - tehtiin ostosmatka hevosella, kesällä kärryllä, talvella reellä. Jos näille matkoille pääsi mukaan, oli se naapurin lapsille ylpeää kerrottavaa ja miten erilaista nähtävää kuin kotona ”korvessa”. Taloja kiinni toisissaan, komeita, hienoksi maalattuja, pitsiverhoineen. Kesällä pihat hyvin laitettuja – ainakin niin tuntui – talvella hyvin tehdyt lumityöt. Ja mitä vielä!

Usein näillä matkoilla sai KARKKEJA! AAH! Kauppamatkat tehtiin enimmäkseen Kaalamolle, jonne oli matkaa noin 7 km. Polkupyöriä ei ollut. Eipä silti, ei talvella olisi päässyt ajamaan niitä teitä pitkin, ne olivat rekiteitä, kesällä kärryteitä. Autoja ei ollut kuin Kaalamolla, mutta tiet olivat niin huonot sivukylissä, että ei siellä olisi autolla päässytkään liikkumaan. Pääties kuten Matkaskelkä - Sortavala tie, jonka varrella oli Kaalamo, oli auton ajokuntoinen, myös talvella.

Posti tuli Kovorintehtaalle, josta saimme sen hakea.

Jos vakavampia sairauksia sattui, joutui ensin menemään joko autotien varteen noin 4 km tai junalle. Linja-auto kulki kerran päivässä Sortavalaan, jossa oli lähin lääkäri (30 km). Pahimmassa tapauksessa täytyi mennä Kaalamolle ja ajaa taksilla sieltä Sortavalaan. Puhelimia ei taloissa ollut ennen sotia. Lähin puhelin oli Kovorintehtaalla, jonne oli puolitoista kilometriä, mutta ei hevostietä. En kuullut, että kukaan olisi käyttänyt puhelinta. Se oli herraskaista. Naapureitten kansakäyminen oli kovin vähäistä. Ainoastaan jos sattui asiaa, käytiin naapureissa. Sattumavieraita ei paljon ollut, pari kolme. Sikii-Ukko, Kustaava ja Köyrin Sanni. Näistä myöhemmin. Mutta kun mentiin taloon vaikka asialle, tarjottiin aina kahvit ja kysyttiin kuulumiset. Ylpeitä ei oltu siinä suhteessa. Myös työt maalaistaloissa vaativat melkein kaiken ajan. Jos vapaa aikaa jäi, silloin levättiin. Työt tehtiin pelloilla ja metsissä käsin tai hevosella, koneita ei ollut. Vanhemmilla tilanomistajilla tahtoivat talot rappeutua voimien vähetessä.

Kouluasiat

Koulut olivat kaukana. Kaalamon eli Kekoselän koululle oli 5 km. Sinne kuljettiin syksyn kevään jalkaisin ja talvella suksella. Näin tuli myös hiihtäjiä! Koulupäivä venyi joskus pitkäksi. Ainakin niinä päivinä, jolloin joutui olemaan järjestäjänä tai arestissa tai laiskanläksyä tekemään. Silloin joutui kulkemaan kotimatkan yksin, jopa pimeässä. Se oli kauhea matka ajatellen, että seutu oli melkein asumaton synkkää metsää. Mutta muuta mahdollisuutta ei ollut. Pienempänä pääsi monet pitkät itkut! Oli tavallista siihen aikaan harvoilla asutusseuduilla, että koulumatkat olivat pitkiä, joskus kovinkin pitkiä. Joittenkin kylien oppilaat joutuivat majoittumaan viikoksi koululle. Se oli ainut ratkaisu niille, jotka asuivat 20 – 30 km etäisyydellä, vaikkakin majoitustilat olivat alkeelliset. Lapset joutuivat usein nukkumaan ”siskon petillä” lattialla kotoa tuoduilla alustoilla. Niissä ei ollut monesti hurraamista. Ohut kudottu poppana tai parhaassa tapauksessa olkipatja. Tahtoi olla myöskin ahdasta ja mikä kaikkein ikävintä, joka päivä täytyi pulpetit siirtää seinän vierille ja taas takaisin aamulla. Petivaatteet piti viedä vintille aamuisin ja illalla kantaa takaisin. Työlästä! Ja täit! Jos ei ennemmin ollut täitä, niin yhteismajoituksessa niitä varmasti sai. Niistä ei voinut välttyä. Peseytyminen oli minimaalista, puhumattakaan hiusten pesusta. Pesu suoritettiin kotona viikonloppuisin saunassa lauantai-iltana. Kädet ehkä pestiin koulun eteisessä olevassa pesuvadissa, mutta kukaan ei sitä valvonut. Kuitenkin opettajat olivat jopa liioitellun ankaria, jos tarkastuksessa tunnilla havaitsivat likaisia käsiä. Entäs ruoka sitten? Maanantaina otettiin viikon eväät mukaan kuka mitään, mitä sattui olemaan. Koululla ei ollut mitään kylmiä säilytystiloja. Jos oli lämmin syksy ja kevät, ruoat pilaantuivat helposti. Mitä siitä seurasi? Vatsasairaudet olivat yleisiä, ripulia! Siksi joululomaa ja koulun päättymistä odotettiin kovin hartaasti. Monet myös ikävöivät, etenkin pienemmillä oli kova kaipuu loppuviikolla kotiin. Silloin opetuksen seuraaminen oli vaikeaa ja ikävöivien lasten oppiminen jäi jälkeen. Kuitenkaan osa opettajista ei huomionnut sitä, vaan

pitivät näitä lapsia laiskoina ja tyhminä, antoivat huonoja numeroita. Kotona nämä lapset saattoivat olla ahkeria tunnollisia, siis aivan normaaleja, mutta asioista ei keskusteltu vanhempien ja opettajien välillä.

Heikki Roivan perhe vieraineen Ruskealassa 1938

Takarivissä vasemmalta Anni, Esa, Eila, Eeva, Ida Nurmi, Sulo, Aili ja Eino, keskellä Kauko, äiti, Lea, isä, Pentti, Aimo Nurmi ja Jouko, edessä Anja, Raili ja Eira
Poissa kuvasta olivat Veikko ja Lauri

Naapurit

Isällä oli naapureihin ja voi sanoa muuhun maailmaan jotakuinkin arvoa antamaton asenne. Mitä naapurit tekivät, niistä isä puhui melkein pilkaten. Kuinka nyt Pötkelö Antti Antti Luukkainen, äidin pikkuserkku, lähinaapuri, osaisi tehdä mitään? Käveli vain kädet selän takana pitkin peltojaan ja riiteli Röpätti-Lidan (vaimonsa) kanssa. Pojat sanoivat, että mene paha pois ja että Iita taas röpättää. Ei sellaisesta miehestä ja perheestä ollut mihinkään. Seuraava naapuri Heikki Soininen ei edes ollut mainitsemisen arvoinen. Pieni heiveröinen saamaton mies töhkerö Elisansa kanssa. Tuskin peseytyivät koskaan. Elisalla oli isän mukaan ollut samat vaatteet vuosikausia päällä. Esiliinakin kuin kilpikonna panssari ja koko tupa haisi kuin sikolätti. Seuraava naapuri, Matti Nousiainen, Isä Matti, leski, oli kuulemma laiska ja niin tyhmä, ettei tiennyt kumpi lehmällä oli etu- ja kumpi takapuoli. Asui poikansa Mikon kanssa. Rikkaita ja laiskoja. Se oli kaikkein keljuinta, kun isä ei tiennyt mistä Matti Nousiainen oli rikkautensa saanut ja miten tilan työt tuli tehtyä. Voi ihmettä! Matin poikaa sanottiin Poika-Mikoksi, koska oli toinenkin Mikko Nousiainen, Matin veli elikkä Poika-Mikon setä. Mikko Nousiasta kutsuttiin Isä-Mikoksi. Isä-Mikolla oli poika, Arvi. Isä-Mikko Nousiainen oli myöskin leski. Siis veljekset olivat kumpikin leskiä. Kummallakin Nousiaisella oli silloin tällöin piikoja, mutta emäntää eivät olleet saaneet tai ottaneet. Isä tiesi, että häntyreitä oli kumpikin koska he ahdistelivat palvelijoita ja siksi nämä eivät pysyneet piikomispaikoissaan. Isä-Mikko ja Matti olivat isän mielestä hiukan ”sellaisia”. Sen osoittaa seuraava tapahtuma. Sattui niin, että Mikko Nousiaisen päärakennus syttyi tuleen. Vedestä oli kova puute. Isä-Mikko huusi pojalleen, että tuo vettä. Poika vastasi ”hatullako, seulallako” Tämä oli meillä vuosia puheen aihe. Jos pyydettiin tuomaan jotain, niin huudettiin: hatullako, seulallako? Tämantapaisista tapahtumista isä luokitteli naapurien luonteet ja heidän älykkyytensä mihin pystyivät ja mitä osasivat. Ehkä hän hankki itseluottamusta. Ei sen tarvinnut olla ivaa.

Yksi rajanaapureista oli Kotiranta. Kotirannalla oli vain metsää täällä, muuten he asuivat Kaalamolla. Siellä oli myös kauppa, sekatavarakauppa, jossa oli myytävänä melkein mitä vain. Maatalolliset kuitenkin ostivat Matkaselästä ne määrättyt tarvikkeet, jotka tarvittiin ruokataloudessa ja työvaatteet. Pitivät Kotirantaa kovin kalliina. ”Nylkyrinä”. Se johtui osittain siitä, että kilpailijoita ei ollut. Lähimmät sekatavarakaupat olivat Matkaselässä ja Rytyssä, joihin meidän paikoilta oli matkaa noin 15 km. Ne eivät olleet kävelymatkan päässä, jos ajatteli vielä jonkinlaisia ostoksia ja kantamuksia.

Seuraava naapuri oli Paavo Ristolainen. Paavo oli vanhimpia naapureita, mutta hänellä oli nuori vaimo. Sanoivat, että ikäero oli lähimain 50 vuotta. Paavo harrasti sienten tutkimista ja Ristolaiset olivat ainoat lähistöllä asuvat, jotka söivät muitakin sieniiä kuin mustarouskua, keltarouskua, karvalaukkua ja maiteroita. Nämä olivat tavalliset sienet ja ne melkein poikkeuksetta suolattiin. Sellainen oli paikkakunnan tapa. Ristolaisessa syötiin tatit, vahveroiset, korvasienet ynnä muut. Tattien ansiosta Paavo oli saanut lisänimen Tatti-Paavo. Paavon ensimmäisestä avioliitosta oli kaksi lasta, tyttö Hanna ja poika Jaakko. Jaakko oli hiukan kehitysvammainen, ei ruumiillisesti vaan henkisesti, pitkä, lähes kaksimetrinen, hoikka, käveli kumarassa, kova työmies ja tottelevainen. Ympäristön pojat, joita oli paljon, pitivät Jaakkoa höynäytettävänä. Ainahan on niin, että joka kylässä on joku, jota muilutetaan, jolla teetetään kaikenlaista ja jolle tehdään ilkeyttä, jonka kustannuksella pidetään hauskaa. Jaakko oli täällä tämä kohde. Kaikkein kekseliäimpiä olivat meidän Eino ja Esa, Soinisen Yrjö, Lemmin Väinö ja Aaltosen Kalle. Nämä yleensä olivat joukossa ovelimmat, hapattivat kiljua ja kun kilju loppui, niin perskat syötettiin Ristolaisen Jaakolle ja mitä sitten tapahtui? Jaakko ja kaikki tulivat ruikulle ja syy oli yksinkertaisesti se, että kilju ei ollut tarpeeksi käynnyttä, ei ehtinyt, koska juomaan oli kova kiire. Kiljunhan pitäisi käydä vähintään kaksi viikkoa, mutta pojat tekivät sen maanantai-iltana saatuaan päivällä kaupasta

Hiivat ja sokerit. Jauhot olivat kotona. Niin, jauhojen hankkimiseen käytettiin ovelia kikkoja, mm. seuraavaa:

Pelattiin raminää, panoksena 50 kg säkki ruisjauhoja. Sääntönä oli, että se joka palaa ensimmäiseksi, joutuu säkin hankkimaan. Joskus kävi jopa niin, että vaikka Jaakolla oli kädessä valttiässä, niin hän paloi. Korttien jakaja antoi Jaakolle tahallaan kuusi korttia ja hän paloi, koska ei ollut pelin alussa maininnut kuudesta kortista ja se katsottiin Jaakon virheeksi. Joskus nähtiin Jaakon kulkevan sunnuntai-iltana meidän peltojen perällä selässään ruisjauhosäkki. Matkaa kiljun keittopaikalle oli melkein kilometri, mutta kantaminen ei tuottanut vaikeuksia, olihan Jaakko kovin vahva ja taas saivat pojat kiljuainetta.

Seuraava naapuri oli Aaltonen, jossa oli isä Akseli sekä pojat Kalle ja Väinö eli kärryrattaat, akseli ja kaksi mutteria. Akseli oli leski eikä ollut mennyt uusiin naimisiin. Pojat olivat jo aikuisia. Aaltosista ei meilläkään oltu keksitty erikoista sanottavaa.

Viimeinen lähinaapuri oli huomiota herättävä, niin isä Mötkylä-Albin elikkä Albin Soininen, äiti Martta eli Roklakka-Martta kuin myös lapsikratras, joista Alpo ja Unto vanhimpina olivat keksimässä kaikenlaisia konnankoukkuja kuten omenavarkauksia, veräjien aukijättöä, pyykkisaavien ja patojen virtaan heittoa ja naurisvarkauksia.

Kun katseli Soinisen Martan kasvoja hänen puhuessaan, oli katsojalla tosiaan mielenkiintoista nähtävää. Huulet kävivät joskus pitkällä törtössä, joskus vain toinen kun taas toinen painui ikään kuin imaistuna sisälle päin. Poskilihakset liikkuvivat valtavalla vauhdilla joskus ylös joskus alas, olivat hetken ulospullistuneet taas pian kuopalla. Toisin sanoen posket olivat kokoajan liikkeessä, velttoina ja heti perään kiinteinä jännittyneinä. Entäs sitten aataminomena. Sillä vasta vauhtia oli. Ylös, alas, paikallaan ja taas vauhdilla ylös tai alas, joo. Ja toisen puolen kaulalihakset tekivät nekin moninaisia liikkeitä kun taas toinen puoli kaulaa oli valtavan struuman peitossa. Meistä lapsista oli aina hauskaa seurata Martan puhumista. Milloin vain vanhemmat olivat

menossa vierailulle Soiniseen, me lapset kinusimme mukaan katsomaan Martan kasvoniilmeitä. Puhe tuli kuin olisi veden alla puhunut, se tuli poreillen.

Tilallisia ja ”mökkiläisiä” olivat Hänninen, Kuronen, pari Keinosta, Heikki Muhonen, joka oli Liisan setä, nuohooja ammatiltaan. Yksi merkittävä hahmo ja puheenaihe oli Lemmi. En tiedä Isä-Lemmin nimeä, häntä vain sanottiin Isä-Lemmiksi. Hänellä oli myös poika, Väinö. Kun tuli puheeksi Isä-Lemmi tai häneen liittyvät asiat, aina lopuksi sanottiin: ”Ja Isä-Lemmi raapaisi silsaa”. Tämä sanonta oli aivan oikeutettu, koska Isä-Lemmin naama oli kovin hilseilevä ja hän raapi sitä usein. Vielä puhuttiin, kun oli ukonilma ja jyrähteli ”kuivasti” paukahdellen jatkuen yhtenä sarjana, että Isä-Lemmi ajaa kärryillä kivikossa. Poika Väinö oli kylän murhamies. Hän oli tappanut jonkun humalapäissään. Vaikka hän oli kärsinyt rangaistuksensa, istunut linnassa, silti hänestä käytettiin murhamies- nimitystä. Se varmaan oli nuoresta miehestä raskasta.

Lähin läntinen naapuri oli Kupiainen, Juho eli Jussi niin kuin häntä kutsuttiin ja Sanni. Heillä oli pieni tila, mutta mahtava navetta. Miksi, sitä ihmettelivät kaikki Kupiaisen naapurit. Kait sillä on joskus ollut tarkoituksensa. Juho oli tavallinen maalaismies, housut lökössä, matala, tukeva jässikkä. Sanni sitä vastoin oli kaikin puolin kaikkea muuta kuin maalaisnainen. Kun vain mainittiin Sanni Kupiainen, silloin kuulijan ajatukset menivät olemukseltaan määrätynlaiseen kaupunkilaiseen hienohelmaan. Isolierinen huopahattu, röyhyilevät puvut, kokeitisti riippuva käsilaukku ja ennen kaikkea meikkaus, puuterointi, oli maalaisesta poikkeavaa ja erottui muista emännistä. Meillä oli ihmettelemisen aihetta.

Vahvoja poliitikkoja ei paikkakunnalla ollut, ainakaan ennen sotaa. Lähin kunnanvaltuutettu oli Kaalamon kylällä Juuso Kirmanen. Hän oli myös innokas suojeluskuntalainen. Eräs Suomen kuuluisimpia ihmisiä oli Hermann Keinosen poika Yrjö Keinonen. Hänestä tuli myöhemmin Suomen puolustusvoimain komentaja.

Kuitenkin poliittinen mielipide tiedettiin yleisesti. Se oli meidän ympäristössä voimakkaasti oikeistolainen. Eikä ihmeekään, olihan alue maanviljelysvoittoista joitakin mökkiläisiä lukuun ottamatta. Näitten mökkiläisten poliittinen asenne oli vasemmalla ja se oli siihen aikaan normaalia. Mökkiläiset tekivät töitä maataloissa, olivat piikoina ja renkinä. Oikeiston ja vasemmiston välillä oli voimakasta kaunaa. Elettiinhän juuri sodan aaton vuosia eikä sisällissodasta ollut vielä kovin kauan. Venäjän asenne ja vaatimukset kävivät yhä voimakkaammiksi. Ei ollut päivääkään, etteikö radiosta olisi kuulunut jotain uhittelua ja enemmän painostusta vasemmistopuolueelta, se näkyi ja tuntui meidänkin alueella. Isä tiesi, että kaikki ympärillä olevat naapurit kantoivat jonkinlaista asetta, jotkut laittomia, jotkut laillisia ja hän yksin oli aseita vastaan. Ja miksi? Syy löytyi niin kaukaa kuin kansalaissodan ajoilta, joka on tarina sinänsä. Isän täytyi olla koko ajan peloissaan ympäröivien mielipiteiden vuoksi, ainakin vuosina -38-40. Aina puhuttiin kommunisti Roivaksesta. Tämä johtui kai siitä, että isä kertoi tarinoita ajalta, jolloin hän oli ollut työssä Pietarissa ja Virossa, kuljetanut pirtua Virosta Suomeen. Tämän tiesivät naapurit. Kommunismin vaino perustui isän entisiin aikoihin. Ehkä vaikutteena oli sekin, että isä tiesi Venäjästä enemmän kuin muut naapurit. Siis kateus! Mutta oli paljon mielipiteitä isän puolesta – ei poliittisia – vaan arvo työhön, se oli isän valtti, siis hyvä työ. Se oli pehmentävä vaikutte naapurien ajattelutapaan.

Äiti oli hentorakenteinen, vaalea, nopealiikkeinen ja kovin, kovin iloinen ja huumorintajuinen. Laski leikkiä asiassa kuin asiassa. Häntä sanottiinkin Virsuseksi. Virsuset, Hermann, Edvard, Anna eli äiti, Antti ja Iida olivat tunnettuja iloisuudestaan ja huumoristaan kautta Ruskealan pitäjän. Äiti tuntui olevan aina menossa tai tulossa. Tietenkin hänellä oli paljon töitä, kuulimme usein hänen sanovan, voi, voi! Mitä se tarkoitti? Kiirettä tietenkin! Ruoanlaitto, lasten hoito, kasvimaa, karja. Kuitenkaan minun tietääkseni ei äidille tapahtunut koskaan tapaturmia. Ainut vaiva oli issias, se oli joskus vaikea. Äiti oli nopea marjanpoimija, kävi usein niin, että hän nakkasi lapsen tuvan edessä olevaan hiekkakasaan ja saman tien lennähti juosten navetan takana olevaan metsään ja tuli pian takaisin ”pilkkumi” täynnä mustikoita. Tämä kuvaa hyvin äidin nopeutta. Myös lauantaisin tapahtunut piirakoiden teko ja paisto, noin vain parisataa kappaletta! Myös kauppamatkat! Jalkaisin, muitten töitten ohella. 7 km yhteen suuntaan, kantamukset, sokeri, suola, mausteet, joskus muita tarveaineita ja myös apteekin ostoksia. Näitten kauppamatkojen jälkeen kuitenkin odottivat ”tavalliset” kotityöt, joita ei voinut siirtää, vaikka kuinka olisi ollut väsyksissä. Äiti synnytti ja kasvatti kymmenen lasta 22 vuoden aikana. Äitien eli maalaistalojen emäntien osuus talon tehtävissä oli melkein rajaton. Äitinä olo, lasten synnyttäminen ja niiden kasvatusta muitten töitten ohessa ei ollut mikään helppo tehtävä. Kodin hoito, ruoanlaitto, puhtaanapito, navettatyöt ja kesäisin perunanpanoon osallistuminen, heinätyöt ja elonkorjuuihin osallistuminen. Maalaistaloissa naisten elämä oli tosi raskasta. Taloissa, joissa oli ainoastaan lapsi tai pari, oli emäntien työ vähän helpompaa kuin esimerkiksi meillä. Ei ollut kesä- eikä talvilomia. Eläinten hoito oli myös naisten tehtävänä, ainakin kaikki muut paitsi hevoset, jotka miehet hoitivat. Äiti oli ahkera, aina liikkeessä. Hän ei ollut roteva, vaan hento, mutta ei laiha.

Isä kävi vakituisesti työssä vuodesta -37 lähtien. Sitä ennen hän teki milloin mitäkin. Muurasi, suutaroi naapureissa ja kotona, rakensi taloja, oli seppänä, kengitti hevosia, paitsi maataloustyötä hyvin harvoin. Vakituisen työn hän sai Kovorin massatehtaalta. Hän oli siellä laitosmiehenä, se oli osittain vuorotyö.

Massatehtaan johtajan ja isän välit eivät olleet hyvät. Isä oli itsepäinen, mutta hän myös tiesi, että osasi työnsä. Kerrankin isä tuli kotiin kesken työajan kaikki työkalut ja työvaatteet mukana. Oli tullut riitaa johtajan kanssa. Äiti ihmetteli tapausta. Isä sanoi kuin muina miehinä, otin lopputilin. Se siitä. Mutta ei mennyt montakaan tuntia, kun tehtaan työnjohtaja tuli ja pyysi isää takaisin töihin. Isä siihen: Ei entisillä ehdoilla. Palkkaa puolet lisää, sitten.

Pomo ei pystynyt lupaamaan, vaan lähti pois. Kului taas jonkin aikaa. Pomo tuli takaisin ja esitti johtajan 25 % korotustarjouksen. Isä luki rauhallisesti kirjaa ja vastasi jonkin ajan kuluttua vain yhdellä sanalla: Ei! Takaisin johtajan puheille isän terveisien kanssa. Nyt johtaja alkoi miettiä isän motiivia ja tapahtumia, jotka johtivat tähän tilanteeseen. Hämääkö isä vai onko hän todella pyytämänsä palkan veroinen. Työn hän on hoitanut hyvin, ei mitään virheitä eikä tuotannossa ole ollut taukoja koneiden kunnan takia. Ja muutenkin täsmällinen työmies, paitsi itsepäinen! Johtaja mietti hetken, jonka jälkeen pyysi pomoa viemään terveiset isälle, että hän suostuu isän pyyntöön. Isän saatua tiedon hän pakkasi työvaatteet ja eväät työkalulaukkuun ja lähti pomon mukaan. Siinä työssä hän oli aina evakkoon lähtöön asti. Emme koskaan saaneet tietää mikä oli riidan syy.

Kerran isä oli talvella yksin metsässä hakkaamassa halkoja. Kuinka lienee sattunut, että löi kirveellä jalkaan ammottavan haavan, josta veri suorastaan suihkusi. Hän raahautui metsän reunaan, josta hänet saatiin kelkalla kotiin. Haavan ylä- ja alapuolelle pantiin kiristysside, mutta vuoto ei loppunut. Kaalamolla oli ns. verenpysäyttävä, joka laittoi kaksi kuparirahaa haavan päälle ja satoi sen. Verenvuoto lakkasi ja haava parani aikanaan.

Huvitukset nuorilla siihen aikaan olivat kovin yksinkertaiset. Mitään järjestettyjä yhteisiä tilaisuuksia ei ollut. Kesällä nuoret kokoontuivat kiikkukankaalle lauantai-iltaisina. Tanssit olivat kovin kaukana, Rytyssä, 15 km tai Ruisselän nuorisotalolla, sama matka. Nuoret miehet kokoontuivat lauantai-iltana ja sunnuntaina korttirinkiin, jossa oli mukana viinaa ja kiljua. Näitten juonti johti melkein aina erimielisyyksiin. Joskus syntyi tappeluja, jopa veljeksillä, mutta useimmiten talojen välillä. Olihan naapureissa samanikäisiä poikia, Aaltosessa 2, Soinisessa 2, Nousiaisissa 2, Malisessa 2 ja meillä jopa 4. Meidän poikia, Einoa, Esaa, Veikkoa ja Lauria naapurit vihasivat. Syy siihen vihaan oli, että Roivaat esiintyivät ”valtiaina” siellä missä nuoriso kokoontui. Se kai oli kotikasvatuksen tulosta. Olihan isä esittänyt esimerkkiä. Me ja vain me!

Eihän muut olleet mitään! Kun joku meidän veljeksistä joutui muista veljistä erilleen jossakin nuorison kokoontumispaikassa, niin aivan varmaan hän joutui kokemaan altavastajan osan, joka ei siinä tilanteessa ollut muuta kuin ottaa vastaan useamman humalassa olevan kaunaa kantavan miehen päällekynti ja pahoinpitely. Joskus tämmöinen pahoinpitely johti jopa ruumiinvammaan. Kuitenkaan niistä ei tehty poliisi-ilmoitusta. Ne kärsittiin ja kostettiin.

Kerran Esa oli ollut Rytyssä tansseissa ja tuli yöjunalla kotiin. Jäi junasta Suikan seisakkeella, josta oli matkaa meille noin 3,5 km. Sieltä joutui kulkemaan Kupiaisen ja Malisen ohi. Kun Esa oli ohittanut Malisen ja aikoi oikaista Malisen peltojen poikki ja oli nousemassa aidalle, niin silloin metsästä hyökkäsi kummatkin Malisen veljekset, Aulis ja Eino, Esan päälle. Esa loikkasi nopeasti aidan yli, mutta tunsu kovan iskun oikeassa olkapäässään. Aulis oli lyönyt siihen aidanseipäällä. Esa oli nopea liikkeissään ja pääsi karkuun. Kotona huomattiin, että solisluu oli poikki. Hän kävi aamulla lääkärissä Sortavalassa saamassa avun.

Viikonloppuina tapahtuvia ryyppäämisiä äiti sanoi kiljujuomingeiksi. Ne olivat joskus rajuja tappeluineen. Leikkimieleessä aloitettu nahistelu muuttui vähitellen painiksi ja kaikenlaiseksi voimainkoitokseksi, joskus ryöstäytyi väkivaltaiseksi. Kesällä tämä tapahtui ulkona, mutta kylmän aikaan sisällä tuvassa. Siinä väännettiin kättä, vedettiin sormikoukkua ja kapulaa eli kissanhäntää. Kuitenkaan ei osattu hävitä, vaan helposti kimpaannuttiin ja kun kilju oli tehnyt tehtävänsä, niin ei enää hallittu itseään vaan silloin otettiin kovemmin ottein. Paini muuttui rajuksi, jopa niin, että kun toinen oli alla selällään, niin toinen istui rinnan päällä ja uhkaili jopa tappavansa. Joskus oli mukana myös puukko. Sillä uhattiin, että nyt minä pistän, siihen toinen, että pistä, saatana, jos on sisua.

Tämmöisiä viikonloppuja oli ennen sotia monia. Naiset kärsivät niistä kovasti. Ja me lapset. Tuvassa tapahtuvat ottelut olivat meidän lasten mielestä kauheita, vaikkei niissä tapahtunutkaan sen enempää. Joku nappi irtosi ja tuli mustelmia. Isä oli rauhallinen. Hän istui pöydän päässä kähäkän aikana ja poltteli piippua.

Ulkona tapahtumat saattoivat ryöstäytyä kovinkin rajuksi, jopa hengenvaarallisiksi. Ei ollut mikään ihme, että kehittyi kaksi sakkia, jotka ottivat yhteen, ei vain nyrkein vaan aseitakin oli mukana. Kuitenkin ruumiin vammoilta säästyttiin.

Muistan kerran, oli vuosi -37 tai -38, kun oli hirmuinen tappelu. Heikki Soinisen Yrjö ja meidän Eino ottivat yhteen niin että siinä olisi voinut käydä vaikka kuinka. Olivat taas juoneet kiljua, joka ei ollut täysin valmista (sanoivat, että puolivalmis kilju tekee juopon höperöksi, väkivaltaiseksi). Kumpikin olivat saman ikäisiä ja ruumiin rakenteeltaan yhtä rotevia. Uhkuivat nuoruutta ja voimaa. Riidan aihetta ei saatu tietää koskaan. Alkutapahtumien kulku myös jäi arvailujen varaan. Kait nuorten miesten keskenäinen voimainkoitos. Tappeluksi nahistelu muuttui siinä vaiheessa, kun Yrjö oli menettänyt malttinsa ja lyönyt Einoa päin naamaa, josta Eino kiukustui hirmuisesti Yrjöö ja kaatoi hänet ja hakkasi

nyrkeillä Yrjön naamaa ja päätä. Jossakin vaiheessa Yrjö pääsi Einon alta vapaaksi ja juoksi sen tien kovalla kiireellä kohti vinttikaivoa pestäkseen itsensä, koska naama, ryntäät ja koko etumus oli veressä. Kun Yrjö oli saanut vintattua sangollisen vettä ja oli juuri aikeissa alkaa peseytyä, niin silloin hän sai iskun päähänsä. Yrjö ei tiennyt mistä isku tuli. Isku oli huumaava mutta ei tainnuttava. Hän huomasi, että Eino seisoi hänen takanaan, lapio koholla uuteen iskuun naama synkkänä. Silloin Yrjö otti valtavan loikan ja pakeni katajapensaita kasvavaa mäkeä päin. Yrjö ei huomannut, että pensaat olivat repineet häneltä vaatteita, nämä olivat tarttuneet katajapuskiin, hattu, takki, joka oli ollut hänen käsivarrellaan, samoin kravatti. Nämä olivat kaikki aamulla pensaissa, joista äiti löysi ne. Kaikki oli veressä. Eino oli lyönyt Yrjöä lapiolla. Kun Yrjö pääsi Einon alta pois, yritti Eino tavoittaa häntä, mutta ei siinä vaiheessa saanut kiinni. Eino huomasi liiterin seinänvieressä lapion – he olivat painineet liiterin edessä, josta kaivolle oli noin 60 metriä – ja mitään ajattelematta vihoissaan aikoi lyödä sillä Yrjöä. Kun hän näki Yrjön kaivonkannella peseytymässä, syöksyi hän ja löi Yrjöä lapiolla päähän. Onneksi hän oli hengästynyt ja humalassa niin ettei lyönti ollut vaarallinen. Lapion syrjä osui Yrjön korvalliselle niin että päästä irtosi palkeenkieli, korva ei vaurioitunut. Verta sen sijaan tuli ja paljon. Tapahtumasta Soiniset eivät tehneet poliisi-ilmoitusta. Eino ja Yrjö olivat kavereita jatkossakin.

Pellot

Kuten aikaisemmin olen maininnut, raivattiin pellot käsin. Kahdeksan hehtaaria uutta peltoa neljässä vuodessa. Muistan raivauksesta joitakin yksityisiä tapahtumia. Kerrankin oli menossa suuren männynkannon juuriminen. Kannon ympäri oli kaivettu valtava kuoppa, että oli päästy käsiksi napajuureen. Hevonen oli mukana ja kakkula-aisat oli kettingin avulla pantu kantoon kiinni. Eino oli montussa hakkaamassa napajuurta poikki. Annettiin hevoselle käsky vetää. Hevonen nojasi länkiin, aisat ja kannon ympärillä oleva kettinki kiristyi ja kanto alkoi nousta juuriltaan, kunnes kellahti ylös kuopasta. Taas oli joku aari melkein valmista peltoa.

Usein miehet pilailivat meidän lapsien kanssa. Kun äidillä oli ruoka valmis, käski hän meitä huutamaan miehiä syömään.

Huusimme: syömään, johon miehet vastasivat, ei kuulu, huutakaa kovempaa. Huusimme uudestaan. Tämä toistui useamman kerran. Sitten kuulimme naurua ja huomasimme veljien pilaillevan kanssamme.

Kaikki maatyöt suoritettiin ilman koneita. Ojat kaivettiin ja perattiin käsityönä, lapiolla. Maa muokattiin hevosella, samoin tehtiin kylvöt ja heinän korjuu.

Viljat puitiin riihessä, paitsi vasta vuosina -38-39 vuokrasimme puimakoneen. Kone oli muistaakseni Matti Nousiaisen. Sitä käytti Wikströmin iso kuulamoottori. Nämä puintivälineet olivat hitaita siirtää, koska olivat kovin raskaita. Vilja oli leikattu sirpillä ja sidottu lyhteiksi, jotka syöttäjä syötti puimakoneen kitaan. Jyvät tulivat suoraan säkkeihin, joita oli hoitamassa sama mies, joka hoiti moottorin. Joskus kuului myhäilevällä äänellä sanonta: ”Nyt tulee raskasta viljaa”, joka kai tarkoitti hyvää laatua. Puintipaikalla piti olla paljon väkeä. Pellolta ajajat, syöttäjä, olkien koneen alta poisottaja, auman päällä olija eli polkija, joka melkein aina oli nuori sekä säkkien ja koneen hoitaja. Tietysti myös kotona naiset, jotka laittoivat ruoat ja kahvit. Kahvit tuotiin melkein aina puintipaikalle. Ei pidä unohtaa lasten hoitoa. Sen tekivät naiset muun työn lomassa.

Ihmisiä

Paikkakunnalla oli – niin kuin on kai joka paikkakunnalla - omat silmiin pistävät ihmishahmot, joitten käyttäytyminen erottuu muista. Oli Kustaava Soininen, jotka sanottiin vain Kustaavaksi, oli Sikii-Ukko, oli Keyrin Mummo, Keyrin Antti, Malisen Antti ja tietysti Kekin Jussi. Kustaava asui kunnalliskodissa, mutta pääsi liikkumaan vapaasti ”kylillä”. Kustaava oli ryppyinen, melko pieni ja oli pukeutunut kesällä väljään villatakkiin ja pitkään hameeseen, päässä huivi ja jalassa virsut. Nämä vaatteet olivat olleet Kustaavalla niin kauan kuin minä muistan, jo paljon ennen sotaa ja ne olivat vielä vuonna -45, jolloin Kustaava kuoli. Hän oli aina samannäköinen, harmaa mummo. Teki kuitenkin pitkiä matkoja ja söi taloissa, ei koskaan pyytänyt mitään, mutta hän sai ruokaa ja yösjän melkein missä vaan. Kertoi kylän kuulumiset, toiset sanoivat sitä juoruamiseksi. Kustaavalla oli suussa kaksi hammasta, toinen ylhäällä oikealla ja toinen alhaalla vasemmalla. Ne näkyivät vain kun hän nauraa kähähti. Muuten suu oli mutrussa. Nauru oli lyhyt kähäys ja se tuli useimmiten sen jälkeen kun Kustaava oli joutunut poikalauman kiusattavaksi, sanonut näille, ”häs menettekö siitä, aina kiusaavat”. Hän kertoi äidille näistä tapahtumista ja sen jälkeen tuli taas naurun kähäys. Kun Kustaava saapui lähellekään meitä, oli melkein aina poikalauma hänen ympärillään. Se ei ollut ihme, että niitten talojen pojat, joitten ohi Kustaava kulki kerääntyivät Kustaavan perään, mutta se oli ihme, että meidän serkut, Nurmen pojat, olivat useimmiten saaneet tiedon niinkin kauas kuin Kekoselkään, jonne oli matkaa 5 km. Poikia saattoi joskus olla kymmenkunta. Eivät he käyneet Kustaavaan kiinni, huutelivat ja pitivät lystiä Kustaavan kustannuksella, kun tämä yritti hätistellä heitä kauemmaksi.

Toinen mielenkiintoinen hahmo oli Sikii-Ukko, mistä nimi, en tiedä, kait kun hän oli melkein sokea. Nimi oli sopiva hänen olemukseensa. Sikii-Ukko kulki samoin kuin Kustaava vain kesäaikaan. Sikii-Ukon oli vaikea saada yösjää hänen kummallisen maineensa takia. Häntä pidettiin jonain ylimaallisena. Ensiksikin kun hän osasi kulkea talosta taloon

metsäpolkuja pitkin vaikka näkö oli kovin heikko. Toiseksi luultiin – ainakin naiset - häntä noidaksi. Luultiin hänellä olevan ”paha silmä”. Ja minkä hajun hän jätti tupaan. Vaatteita oli tuskin pesty vuosikausiin, sarkahousut ja pomppa.

Emme olleet kuulleet Sikii-Ukon puhuvan koskaan, murahteli vain liikkua köntystellessään. Hänellä oli liinasta tehty salaperäinen nyytti ja tukeva sauva aina mukana. Nyytin sisältöä emme tienneet, arvailimme vain.

Hajun perusteella luulimme siinä olevan taloista kerjättyä ruokaa, joka oli päässyt pilaantumaan. Hän piti nyytin aina lähellään, joten sitä ei päässyt tutkimaan.

Sikii-Ukolla oli omituisia käytöstapoja. Me jotka useimmiten seurasimme häntä – Lauri, Sulo, Kauko ja minä – saimme niistä kouriintuntuvia todisteita. Kun hän lähti meiltä Nousiaisen Matin talolle päin, jonne oli matkaa noin kilometri ja jonne vei vain kapea polku tiheän kuusikon läpi, niin hän kulki osan matkasta takaperin. Hänellä oli kädessään kuusen havuja, joilla sotki jälkensä. Tämän tästä hän pysähtyi ja sylkeä töpösteli ympärilleen. Hän katkoi tämän tästä pieniä risuja ja kuusen oksia polun varrelta, aivan kuin olisi merkannut kulkureittinsä. Jos näitä Sikii-Ukon tekoja ja temppuja näki jokin herkkä naisihminen, jonka mielikuvitus lentää muutenkin, voi hyvin ajatella Sikii-Ukon olevan noita tai vähintään tekevän temppujaan noituakseen muita ihmisiä ja eläimiä. Meille, Laurille, Sulolle, Kaukolle ja minulle hänen temppunsa olivat vain huvia. Kerroimme kotona Sikii-Ukon tempuista. Isä vain hymähti, että joutavalla jotain. Äiti kielteli meitä menemästä lähelle Sikii-Ukkoa eikä suotta, olihan hänellä tukeva sauva.

Kesä toi tullessaan vielä yhden talosta taloon kulkevan ihmisen. Hän oli Keyrin-Mummo, kookas, tukeva, paksujalkainen, kovin vaikeasti hengittävä, varsinkin silloin kun hän käveli. Kuitenkin hän kulki päivässä pitkiäkin matkoja kesällä. Taloon tullessaan hänellä oli aina sama asia. Jo pihapiiriin saapuessaan Keyrin-Mummo alkoi suorittaa omia tuttuja rituaalejaan. Hengitys alkoi

kulkea aina vaikeammin ja vaikeammin. Kulku oli ontuvaa ja rupesi kuulumaan aina kovempaa ja kovempaa voihketta kunnes tuntui siltä kuin hän ei jaksaisi yhtään eteenpäin. Voihkina kuului tupaan asti. Kun Keyrin-Mummo astui tupaan, alkoi hän kertoa tarinaa tämän päivän matkastaan. Siinä vaiheessa äiti iski isälle silmää, jos isä sattui olemaan tuvassa. He tiesivät jo tarinan ja mitä kohta tarvitaan. Keyrin-Mummo voihki ja yritti istua. Äiti kysyi kuulumisia, Keyrin-Mummo vastasi: Voi hyvät ihmiset, minua puri käärme, tarvitsen heti apua. Äiti kysyi avun laatua. Oi voi jos talossa olisi viinaa, se parantaisi! Keyrin-Mummo lupasi näyttää jalasta pureman paikan, nosti hameen helman ja riisui sukan pois jalasta. Jalka oli tosi paksu, täynnä katkenneita verisuonia. Oli vaikea löytää mitään merkkiä käärmeen puremasta. Keyrin-Mummo näytti kahta lähekkäin olevaa pistettä, joita voi olettaa vaikka miksi. Äiti kumartui ja tarkasti pisteet ja totesi niitten olevan käärmeen tekemiä. Oi voi, voi, valitti Keyrin-Mummo. Nyt äidille tuli olevinaan kiire. Hän otti kaapista kahvikupin ja toisesta kaapista viinapullon, kaatoi kuppiin viinaa ja antoi sen Keyrin-Mummolle. Hän kulautti raaan viinan kurkkuunsa ja antoi kupin äidille. Nyt on jo parempi olo ja alkoi nauraa. Äiti tiesi, että on paras antaa lisää, muuten mummo ei lähde pois. Niin tapahtuikin. Toisen saatuaan alkoi Keyrin-Mummo kertoa kuinka pisto tapahtui ja missä. Ahaa, sanoi äiti ja iski isälle silmää. Paikka oli sama kuin edellisinkin vuosina. Niin Keyrin-Mummon jalka parani käärmeen puremasta taas tälläkin kertaa. Pian hän lähti jatkamaan matkaa seuraavaan taloon, jossa toistui sama näytelmä. Tämä tapahtui vähintään kaksi kertaa kesässä, joka kesä. Ihmiset pitivät sitä vaihteluna arkiseen elämään ja sitähan se olikin. Ja vaihtelun, sen toi myös Keyrin-Mummo.

Koulu

30- luvun alkupuolella koululaiset joutuivat kulkemaan koulussa Kekoselässä, jonne oli matkaa noin 6 km. Se koulu oli jaettu useammalle opettajalle, ei ollut enää ns. supistettu. Lauri kävi viimeiset luokat siellä samoin Sulo ja Eila ja jatkot Suikan koululla.

Kauko ja minä pääsimme aloittamaan Suikan koululla. Vanhimman siskon tyttö Anja kävi myös Suikan koulua sen ajan kun asuivat meillä. Tämä koulu oli supistettu. Koulumatka lyheni jonkin verran. Koululle ei ollut edes kärrytietä koko matkaa, polku vain, joka oli melkein meidän koululaisten tallaama ja jotenkuten kulkukelpoinen, talvella taas suksen latu. Jos aikoi koululle hevosella, tuli matka melko pitkäksi.

Ensimmäinen luokka käytiin niin että käytiin syksyllä kaksi viikkoa ja keväällä toiset kaksi. Kun minä ilmoittauduin kouluun, niin opettaja – Matti Härkönen - sanoi, että viimein tulee hännän huippu, pikku Pentti liukas luikku. Siteerasi Aleksis Kiveä, olihan meitäkin seitsemän veljestä. Koulumatkat sujuivat melkein aina hyvin, paitsi joskus syntyi tappeluja, jotka pelottivat minua. En aina päässyt karkuun enkä koskaan aloittanut riitoja. Soinisen Alpo, Monosen Toimi ja Vihtori sekä Muhosen Eino tekivät kiusaa Anjalle, koska hän laski alleen koulussakin. Minä puolustin häntä ja tästä sain kiusaajat kimppuuni. Monta kertaa tulin itkien kotiin. Täytyi kertoa miksi ja taas kun tämä tuli tietoon pojille, että olen ”kielinyt” kotona, sain taas kuritusta.

Oli hauskojakin koulupäiviä. Oli tapana – ja kai pakon sanelema – että koululle kerättiin oppilasvoimin marjoja ja sienä talveksi, niistä keitettiin oppilaille ruokaa jonkun kerran viikossa. Nämä keruupäivät oli parhaat päivät koulussa! Myös oppilaitten kautta oli lähetetty tieto taloihin marjojen ja sienien keräämisestä koululle. Joissakin taloissa oltiin niin nuukia, ettei tätä pyyntöä raaskittu noudattaa, kuitenkin ei koululla ollut muuta ruokana. Maitoa oli sen verran, että pystyi keittämään sienistä maitosoppaa. Koulun joulujuhlaan mentiin hevosella. Ja sitä odotettiin! Vanhemmat oppilaat olivat opettajan johdolla opetelleet

jouluaiheisen näytelmän, joka oli huipputapahtuma kuusijuhlassa. Kaikki lapset saivat pienen paperipussin, jossa oli leivottu pullaukko, jolla oli rusinasilmät, nenä, suu ja napit. Pussissa oli myös jokin paperissa oleva karamelli. Kuusen ja kynttilöiden tuoksu on jäänyt varmasti jokaisen mieleen. Myös jäi mieleen isän, äidin ja vanhempien sisarusten kanssa tehty kuusijuhlan rekiretki.

Kouluun kuljettiin ennen lumen tuloa ja samoin keväällä ”rospuuton” aikana jalkaisin, talvella suksilla. Keväällä, kun tulvat olivat pahimmillaan, niin Albinin ojan ylittäminen oli joskus kovin vaikeaa. Vesi valloitti laajalti maata ojan kummallakin puolen, jäät ja hyyhmä estivät veden virtaamisen. Oli joskus vaikeuksia ylittää oja, usein jouduimme riisumaan kengät. Silti kastelimme kengät ja sukat monesti ja jouduimme olemaan märkäjalkaisina koko päivän.

Aikaisemmin keväällä, jolloin kaikki lumi ei ollut vielä sulanut, mutta päiviä oli jo, jouduimme kulkemaan kouluunkin paljain jaloin. Aamut olivat ikäviä, kun maa oli yön jälkeen kuurassa. Iltasella kotiin päin tullessa oli helpompaa. Hypimme pälvestä pälveen. Jalat olivat aina keväisin ”variksenvarpailla” eli ahavoituneet haavoille. Voiteena niihin käytettiin kermaa, joskus suolattua voita. Voi kirveli niin, että aivan itketti. Kuljettiin paljain jaloin koska kenkiä piti säästää. Se oli tapa. Vaikka meillä isä teki kenkiä, ne meni melkein kaikki vieraille. Itse saimme olla puutteessa.

Vapaa-aika

Leikkejä lapsilla ja nuorilla ei paljon ollut, ei ainakaan ohjattuja koulun ulkopuolella. Puuhippa, polttopallo, pussisota ja piiloleikit. Niin oli, että kaikki kylän lapset kerääntyivät melkein aina meille, harvoin muualle naapureihin. Tapaturmia ei näissä leikeissä sattunut oikeastaan koskaan. Talvisaikaan oli tapana kokoontua suksimäkeen, jossa meni joskus kovinkin myöhään iltaisin. Etenkin hankiaisten aikaan, jos sattui vielä olemaan kuutamo, oli vaikea lopettaa laskettelu. Joskus otettiin reki ja sillä lasketeltiin kovan hangen päällä. Vanhan tuvan mäeltä oli matkaa ns. Heiskan- ladolle noin 300 metriä ja melkein koko matka alamäkeä. Alkumatka oli aika jyrkkä, joten vauhti oli melkoinen jossakin vaiheessa. Meitä saattoi olla reessä jopa 10 innokasta laskettelijaa. Reki vedettiin mäelle porukassa eikä tämä tuottanut riitaa, kaikki odottivat uutta laskua. Jos meille lapsille sattui jokin vahinko, oli isä ankara, saimme remmiä pienimmästäkin. Kerran olimme minä ja Lea laskettelemassa, kun Lealta karkasi suksi. Olimme tehneet ladun saunan ohi. Lea oli vuorossa laskemaan, kun suksi pääsi irti. Suksi luisi ensiksi aivan oikeata meidän tekemää latua, mutta äkkiä muutti suuntaa. Pahaksi onneksi saunan ikkunan edessä oli sopiva kivi. Suksi hyppäsi tältä kiveltä suoraan saunan ikkunaan ja särki sen. Isä kuuli tämän heläyksen. Silloin tuli Lealle taas ”remmiapeli”. Vaikka vahinkohan se oli, se saunanikkunan rikkimeno. Ehkä sen ajan tapa oli pitää jonkinlainen kuri käyttämällä ruumiillista kuritusta.

Isän luonne tulee esiin ehkä seuraavasta tapahtumasta. Hän oli tehnyt itselleen uudet sukset. Ne hän oli jättänyt tuvan seinustalle pystyyn toisten suksien viereen. Kun hän oli lähdössä töihin iltavuoroon Kovorinkosken massatehtaalle, jossa hän oli laitosmiehenä, ei suksia ollutkaan. Kuitenkaan hän ei puhunut suksien puuttumisesta kenellekkään, vaan lähti jalkaisin töihin. Mutta kun isä tuli töistä, niin sukset olivat taas seinää vasten pystyssä toisten vieressä niin kuin niitä ei olisikaan käytetty. Isä tempaisi ne ja melkein juoksujalkaa meni niitten kanssa liiterin luona olevan pölkyn viereen, jossa hella- ja saunapuita pienittiin,

haki kirveen liiteristä ja otti yhden suksen ja hakkasi sen pieniksi palasiksi, sen jälkeen toisen. Vei kirveen takaisin liiteriin. Meni tupaan eikä puhunut mitään, oli niin kuin olisi tullut töistä. Sitten jonkun ajan kuluttua huomattiin isän uusien suksien puuttuminen. Suksen osat löytyivät hellapuitten joukosta. Koskaan ei isä maininnut tästä tapahtumasta mitään. Isä sai myöhemmin tietää, että Eila oli ollut hiihtämässä niillä silloin. Mutta äiti ja me muut ihmeteltiin tapahtumaa. Jonkun ajan kuluttua teki isä itselleen sukset, joita hän sai käyttää kenenkään lainaamatta.

Ympäristön koulut pitivät koulujen välisiä hiihtokilpailuja useimpiakin talvessa. Näissä kilpailuissa oli useamman talvenajan tunnettuja kouluja siksi, että niistä oli hyviä hiihtäjiä. Oli Mörskyn koululta Mörskyn veljekset ja Suikan koululta Roivaat. Tytöistä meidän Eila oli ylivoimainen koulujen välisissä. Sulo taas pojista Puton Martin ja Kurosen Jussin kanssa. Me, Lea ja minä jatkettiin tätä hiihtoperinnettä, mutta siitä myöhemmin.

Meillä pidettiin ennen toista maailmansotaa hiihtokilpailuja naapureittenkin kesken. Näissä olivat mukana molempien Nousiaisten pojat, Malisen Aulis, Soinisen Yrjö ja Matti sekä Aaltosen ja Lemmin pojat. Nämä kilpailut olivat enimmäkseen ajankulua, niissä ei jaettu palkintoja.

Kerran taas, kun kilpailut olivat täydessä vauhdissa, maaliin oli saapunut Malisen Veikko polvet notkuen ja häneltä kysyttiin tapahtumia ladulla, niin hän vastasi, että kyllä siellä tarkeni. Veikon hiihtotyylin arvostelu oli yleinen puheenaihe. Kuin Veikko Malinen! Myös mäkihyppääminen oli tullut yhdeksi talviurheiluharrastukseksi. Maasto olisi ollut sopiva hyppymäille, mutta mäkien hyppykuntoon tekemiseen puuttui rahaa. Meillä lähin hyppymäki oli Kurosen mäki. Sen olivat hyppäämiskuntoon talkootyönä tehneet ympäristön nuoret. Mäki oli ihanteellinen luonnon muovaama ja helppo. En tiedä oliko ketään niistä, jotka käyttivät mäkeä varsinaisia kykyjä, se kuitenkin nähtiin, että Kurosen pojat Jussi ja Aulis olivat varmimpia ja tekivät pisimpiä hyppyjä, 30 – 40 m. Heillä kun oli kotikenttäetu!

Arkielämää

Talvet olivat taloissa hiljaista aikaa. Tehtiin metsätöitä omiksi tarpeiksi, hakattiin lämmitys-, sauna- ja keittopuut. Myyntiin ei hakattu paljonkaan. Kun tilat oli ostettu, niin rahoitukseen oli jouduttu puusto myymään.

Talvikalastusta ei harrastettu syystä, ettei ollut mahdollisuuksia. Muistan kovia pakkastalvia, jolloin vesi loppui kaivoista - meillä oli kaksi kaivoa - ja lähteestä. Silloin jouduttiin ajamaan vesi Tohmajoesta. Veden tarve oli aika suuri, kymmenkunta lehmää ja vasikkaa, kaksi hevosta, lampaat ja siat vaativat paljon vettä. Reki, jolla vesi kuljetettiin, oli niin sanottu liisterireki, joka tarkoittaa, että sitä voi käyttää heinän ajoon, jolloin siihen asetetaan häkki, myös lannan ajoon, silloin reessä on laidat.

Kauppamatkoilla oli puhtaat laidat. Silloin kun jouduttiin kuljettamaan vettä, reessä oli ainoastaan lava ja kolme tynnyriä. Tynnyreissä ei ollut kansia vaan viholaissäkit ja lumihyyhmä toimivat kansina, ne estivät veden läikkymisen yli laitojen.

Vesi haettiin hieman Kovorinkosken yläpuolelta Tohmajoesta. Matkaa oli noin 1,5 km ja maasto tasaista, siksi tynnyrit tulivat melkein täysinä perille.

Kesäisin kävimme uimassa Tohmajoessa, Hepokoskella. Kuumilla ilmoilla myös arki-iltaisinkin tekivät aikuisetkin töitten päätyttyä uintiretken. Joskus olivat hevosetkin mukana. Ne menivät mielellään veteen, vesi lievitti paarman puremia.

Myös pyykit pestiin kesäisin joella. Sinne oli tehty pyykin keittoa varten kivistä muuripadalle tulisija. Ranta oli tasainen luonnonniitty. Miehet nostivat vettä joesta ja loikoilivat välillä niityllä sillä aikaa kun naiset pesivät pyykkiä.

Me penskat juoksimme ympäri, kävimme välillä uimassa ja tietysti yritimme onkia. Saalis oli enimmäkseen särkiä, salakoita ja pieniä ahvenia. Joessa oli kyllä lohtakin, mutta oli keskipäivä ja kuuma ilma. Lohet olivat tuolloin varjoissa ja suvannoissa, eivät liikkuneet kuin iltaisin.

Koska pyykinpesu yleensä vei koko päivän, oli laitettu eväät mukaan. Syöminen rantaniityllä tuntui hauskalta, eihän yleensä

harrastettu retkiä vain retkeilyn takia, aina oli kysymys työstä.

Kahvia kyllä joskus juotiin ulkona heinäpellolla ja viljan korjuun aikaan.

Pyykkirannalle oli otettu mukaan myös kahvipannu. Kahvi keitettiin vartaassa nuotion yläpuolella. Meille penskoille oli mehua ja maitoa ja tietysti pullia.

Pyykkipäivät olivat kesän kohokohta!

Paljon huveja ei sopinut velkaisella maatilalla elämiseen, etenkin kun perhe oli suuri. Jonkunlaisen toimeentulon ylläpitämiseen vaadittiin melkein enemmän kuin jaksoi. Kuitenkin miehet ottivat joskus arki-iltoina ongenavat olkapäälle ja matopurkin käteensä ja suuntasivat joelle, etenkin lohen nousun aikaan. Parhaat kalastuspaikat olivat Kovorinkosken niska ja Louhkosken alapuolella oleva suvanto. Näistä sai lohen nousun aikaan varmimmin kalaa. Lohi nousi jokeen Laatokasta. Kuitenkin tämän sortinen kalastus oli vain huvia. Joskus näille onkiretkille tuli mukaan myös eno Antti Virsunen. Eno-Antti tiesi lohen syönnin ajat ja paikat, mistä ne etsivät ruokaa. Minusta näillä kalastusmatkoilla mukanaolo oli hauskaa ja myös samalla jännittävää.

Lohen kalastus oli taitoa vaativaa. Kerrankin oltiin Antti, Esa ja minä ongella Kovorinkosken yläpuolella, koskenniskalla. Oli lämmin kesäilta. Lohi söi verkalleen. Antti oli jo saanut muutaman, kun Esankin koho meni pinnan alle. Hän nosti ongen vedestä, mutta tyhjänä. Sama tapahtui vielä pari kertaa. Eno neuvoi Esaa: Vedä ripeämmin niin lohi tarttuu koukkuun. Seuraavan kerran Esa riuhtaisi voimalla, mutta kalaa ei ollut vaan koukussa oli lohen leuat. Kun eno näki mitä koukussa oli, hän alkoi moittimaan Esaa, että sinusta ei tule kalamiestä. Ensin vedät liian laiskasti ja sitten riuhtaiset voimiesi takaa, mutta kait vielä opit. Tämmöiset kalaretket olivat mieleenpainuvia, etenkin kun eno- Antti oli niillä mukana! Nämä tapahtumat olivat ennen talvisotaa, siis vuonna -38 ehkä.

Vielä muutama muisto ajalta, jolloin asuttiin vielä vanhassa tuvassa, kait oli vuosi –35, koska uusi tupa valmistui –36. Taas oli kesäpäivä. Oli ukonilma. Jyrisi ja salamoivat jatkuvasti ja satoi kovasti. Äiti ja Aili olivat paistaneet piirakoita, joita olimme syömässä. Eila seisoivat hellan lähellä, me muut istuimme ympäri pöytää. Äiti kirnusi mäntäkirnulla voita ulkorappusilla, jotka olivat tuvan ja aitan välisen katoksen alla. Silloin tapahtui ihmeitä. Kuulimme valtavan pamauksen ja sen jälkeen kovaa repivää ääntä. Aivan samalla kun kuului pamaus, kaatui äidiltä kirnu ja tuvasta pöytä, jonka ympärillä me istuimme. Kaikki lensi tuvassa ympäri kuin voimakkaan tuulispään riepottamana. Tuhkat pöllähtivät ulos hellasta myös ympäri huonetta. Eila piteli päätään ja huusi täyttä kurkkua: Minä haluan mennä hellaan, minä haluan mennä hellaan! Salama oli tullut avonaisesta ovesta sisälle ja mennyt hellan ja piipun kautta ulos. Valtava paine oli kaatanut äidin kirkun, pöydän ja hajottanut kaikki sisällä olleet tavarat hujan hajan. Sisältä tultua salama oli kaatanut valtavan ison koivun vanhan navetan edestä. Koivu oli pystyssä, mutta kuitenkin niin että nyt oli latva maata kohti. Kanto oli sileä niin kuin se olisi höylätty. Koivu oli noin 60 cm läpimitaltaan. Myöhemmin koivun kaarnoja löytyi puolen kilometrin säteeltä. Navetta ja talli olivat säilyneet ehjinä. Lehmät olivat ulkona, mutta hevonen oli tallissa. Se oli vauhkona ja hyppi pilttuussa ja hirnui. Kuitenkin se oli vain säikähtänyt. Meille muille ei salama aiheuttanut mitään, mutta Eilalla on ollut päänsärkyä aina kun vain on ukonilma.

Vuonna -36 isä rakensi uuden tuvan. Hän veisti kaikki siihen tarvittavat hirret piilukirveellä. Tämä hirsien tuoksu on säilynyt muistona läpi elämän, samoin höylänlastujen tuoksu.

Yksi tapahtuma ennen talvisotaa muistuu aina mieleen. Uuden navetan edustalle tehtiin katosta. Katokselle tarvittaville kannatuspilareille tarvittiin montut, jotka piti kaivaa routarajan alapuolelle. Esa, Lauri ja Sulo tekivät tätä kaivausta. Joku monttu oli jo valmiina, oli lauantai. He olivat ajatelleet mennä Tohmajoelle lohta pyytämään. Tätä varten he olivat noukkineet

sammakonpoikia ja pudottaneet ne valmiiseen monttuun, sammakot eivät päässeet sieltä pois. Minä olin nähnyt, kun veljet pudottivat sammakot monttuun. Kun miehet nousivat ylös montusta ja menivät syömään ja valmistautumaan kalalle lähtöä varten, menin minä ja nostin sammakonpoijat vapauteen. Sitähän ei olisi saanut tehdä. Kun veljet huomasivat tämän, sain minä mitä kuuluu ja kuka käski eli kovat haukkumiset ja tukkapöllyt teostani. Nyt näin jälkeenpäin ajateltuna – kun tuosta tapahtumasta on jo kulunut 60 vuotta – tein omasta mielestäni aivan oikein sammakonpoikia kohtaan. Pitihän sammakonpoikienkin saada elää!

Nuoret ja lapset, joskus aikuisetkin, kävivät uimassa Tohmajoella. Siellä oli tapahtua paha onnettomuus, kun Eira pienenä putosi veteen ja oli joutua virran vietäväksi. Joku aikuisista sai hänet ajoissa vedestä ylös.

Lasten leikeissä sattui joskus pieniä onnettomuuksia, kuten esimerkiksi silloin, kun ammuin vahingossa nuolen Railin ohimoon.

Kerran oli naisväki käsittelemässä pellavaa. He olivat laittaneet saunan uuniin kypsymään nauriita. Me pojat vaihdoimme niiden tilanne samankokoisia kiviä ja kun se huomattiin, tuli taas tukkapöllyä niille, jotka naiset saivat kiinni.

Meillä oli ennen ensimmäistä evakkomatkaa karjalankarhukoira, Ressu oli sen nimi. Kerran viljankorjuun aikana se juoksi Ristolaisen pellolla hiiriä pyydystämässä ja joutui viikatteen eteen. Viikate viilsi auki sen mahan, kuitenkin se raahautui kotiin, suolet ikään kuin sylissä. Äiti satoi mahan kiinni ja aikanaan haava parani. Ressu jouduttiin lopettamaan evakkoon lähtiessä, se oli jo aika vanha ja koira olisi ollut hankala hoitaa matkalla.

Mieleen tulee myös, että esimerkiksi hammasharjoja ei ollut meillä olemassa. Katkaisimme noin 10 cm pituisen sormenpaksuisen pajun tai lepän varvun ja hakkasimme sen toisen pään harjamaiseksi, sitä käytettiin hammasharjana suolan kanssa.

Ruoka

Varmaan muuallakin kuin meillä näyttelivät sienet ja marjat suurta osaa ruokapöydässä. Sienten keruu oli kovin helppoa siksi, koska niitä oli runsaasti. Niitä suolattiin talven varaksi. Myös marjat kerättiin talvisäilöön. Mustikoita oli aivan lähistöllä, sitä vastoin puolukat kerättiin kauempaa, en oikein tiedä, miltä alueelta, mutta kuitenkin päivämatkan päästä. Olin kerran puolukkareissulla mukana. Se oli kovin raskas matka minulle ja kait kaikille. Muistan suot ja niitten reunat, joissa oli kypsiä, punaisia, suuria marjoja suurissa tertuissa. Paikkaa vaan en tiedä, missä.

Sen muistan, että mukana olivat Sulo, Kauko ja minä ja tietysti äiti ja isä. En tiedä miksi marjat kannettiin kotiin viholaissäkeissä. Nytkin oli mukana säkit, joita kantoivat isä ja Sulo. Säkeissä oli marjoja ainakin 30 litraa aina säkissään. (Meillä tehtiin vain yksi puolukkamatka syksyisin ja hilloa eli survottuja marjoja säilöttiin 40 litran korvo joka syksy) Loppumatkalla säkeistä rupesi valumaan mehua, joka valui pitkin selkää.

Sanoivat, että perkaaminen on vaikeaa, kun marjat hilloontuvat. Marjat puhdistettiin tuulen avulla. Maahan levitettiin poppana, jonka reunojen alle pantiin puut, että marjat eivät levinneet ympäriinsä. Työ tehtiin niin, että noustiin pukille ja marjat kaadettiin alas poppanalle. Marjojen pudotessa tuuli vei enimmäkseen roskat. Ainahan ei tuullut niin tuulettaja rupesi viheltämään houkutellen näin tuulta. Oli ajan uskomus, että tuuli kuuli viheltäjää.

Sieniä kerättiin ja säilöttiin suolaamalla. Ne suolattiin puuastioihin ja suolaa käytettiin runsaasti. Sienet olivat melkein viikottainen ruokalaji.

Liikanimet

Lisä- eli pilkka – eli haukkumanimet olivat kovin tavallisia meillä ja ympäristössä. Meillä oli ihme kyllä kehitetty lisänimien käyttö huippuunsa. Kai iso ”katras”, joksi meitä nimitettiin, oli johtanut siihen, että pieni kiusa vanhemmilta sisaruksilta kohdistui nuorempiin. Ainakin siinä oli onnistuttu melkein täysin, nimittäin alistamaan nimitelty henkisesti. Kuinka nämä nimitykset oli löydettykin, on ihme! Vanhin, josta käytettiin pilkkanimeä, oli Sulo, -23 syntynyt. Häntä nimitettiin Jussiksi! Pilkkanimiä käytettiin vain silloin, kun haluttiin loukata ja halventaa. Myöskin Jussus! Eila, -25 syntynyt oli Piku-Paskanen! Mistä oli moinen nimitys löytynyt? Kauko -27 syntynyt oli Olli. Minä olin Pekka. Leaa -34 syntynyt – nimitettiin monella nimellä. Elli oli yleisin nimittely. Sitten Elli Vihasniska, Vääräsääri. Mitään kauniita lempinimiä ei ollut. Ainoastaan haukkumanimet. Äiti ja isä eivät käyttäneet näitä nimityksiä. Muistan ainoastaan isän yhden kerran käyttäneen minusta Pekka- nimitystä. Oltiin muutettu ensimmäiseltä evakkomatkalta takaisin Suikkaan, sinne takaisinvallatulle alueelle. Valtion eikä kansanhuollon taholta ei oltu järjestetty mitään huoltoa, joka tarkoittaa, että ruokatavaroita ei ollut saatavissa, koska kauppoja ei ollut. Käytiin ns. vanhan Suomen puolella ostoksilla, ne joilla oli rahaa, toiset taas kävivät kerjuukierroksilla. Matkat olivat meiltä käsin kovinkin pitkiä. Sinäkin päivänä, jolloin isä sanoi minua Pekaksi, oltiin käyty kerjäämässä Kiteellä jauhoja. Matkaa tuli päivänmittaan noin 25 km. Jauhoja saatiin kokoon ehkä 3 kg, joista äiti paistoi seuraavana päivänä rieskaa. Söimme sitä kun muuta ei ollut. Olin ottamasta toista leipäpalasta, jolloin isä sanoi, että meinaako Pekka syödä kaikki leivät kerralla. Tämä sattui vuonna -41.

Sota ja ensimmäinen evakkomatka

Keväällä -39 poliittinen tilanne Suomen ja Venäjän välillä alkoi huonontua. Se johtui Euroopan tilanteesta. Venäläisiä lentokoneita lenteli rajan pinnassa jopa niinkin syvällä kuin Matkaselässä melkein joka päivä. Sanoivat niitten olevan ottamassa valokuvia ja tiedustelemassa sotilastarkoitukseen. Myöskin valtavia metsäpaloja oli Venäjän puolella rajan lähellä ja niistä syntyneet savupilvet sumensivat joskus auringon. Epäilivät metsäpalojen olevan sotatoimiin liittyviä, saihan näin pois tiheiköt ja ryteiköt, jotka estivät näkyvyyttä. -39 syksyllä sitten syttyi sota. Mainilan laukaukset, joista Venäjä syytti Suomea, olivat syy sodan syttymiseen. (Nämä laukaukset oli Venäjä itse ampunut saaden näin syyttää Suomea ja aloittaa sodan)

Ensimmäiset evakot oli siirretty jo linnoitustöiden alettua, siis ennen sodan syttymistä. Venäläisten hyökkäys oli niin yllättävä ja raju, että osa suomalaisesta siviiliväestä jäi sodan jalkoihin. Evakuointi aloitettiin aivan välittömästi ja viimeiset evakuoinnit suoritettiin maaliskuussa -40. Yhteensä evakuoitua väkeä oli noin 450000 henkeä. Suurin maailmassa tapahtunut väestösiirto sodan takia yhdellä kertaa.

Meiltä oli sodan syttyessä rajalle linnuntietä noin 100 km, mutta silti tykkien jylinä kuului kuin kaukainen ukkonen. Se oli jatkuvaa päivästä päivään. Samoin pimeän aikoina valojen välähdykset olivat kuin salamointi kovalla ukonilmalla. Tätä kesti noin 4 kk, kunnes tuli rauha. Aivan viimeisenä aikana näimme meidän vanhan tuvan mäeltä öisin valtavia tulimeriä taivaanrannalla. Ne olivat tykkitulien, venäläisten ja perääntyvien suomalaisten sotilaiden sytyttämiä tulipaloja. Meidänkin seuduilta oli kaikki evakuoitu, ihmiset ja osa karjaa, paitsi ei meitä eikä kaikkea karjaa. Meillä oli vielä muutama lehmä ja hevonen jäljellä. Isän ja äidin lisäksi olimme Sulo, Kauko, Lea ja minä kotona. Isä oli sanonut evakuoinnin määräyksen tuojille, että on aivan turha lähteä evakkoon, ryssä ottaa kuitenkin koko Suomen. Näistä toteamuksista häntä nimitettiin vielä enemmän kommunistiksi.

Äidin serkku, Antti Luukkainen, sanoi: Sinä kommunisti!

Meiltä katsottuna rintaman suuntaan oli Tohmajoen yli kaksi siltaa, Rytyn silta ja Kovorinkosken silta. Rintamalta vetäytyvät joukot käyttivät molempia. Meitä lähinnä oli Kovorinkosken silta. Tämän sillan kautta vetäytyi ainoastaan kevyt tykistö ja jalkaväki. Ennen kuin tapahtumat eli meidän loppujen lähtö evakkoon sattui, oli rintamalta peräytyviä joukkoja, kevyttä kalustoa, haavoittuneita ja puolustukseen tarkoitettua kalustoa mennyt meidän ohi valtavat määrät. Me ihmettelimme sitä haavoittuneitten määrää, hevoskolonna, pieniä tykkeitä, kenttäkeittäviä ynnä muuta. Isä sanoi nähneensä Pietarissa paraatissa vastaavaa.

Kaikki lähinaapurit oli lähteneet karjoihin jo evakkoon. Me olimme ainoat, jotka oli jäljellä. Isän tahto oli vahva. En tiedä kuinka vakavasti ne evakoista vastuussa olevat viranomaiset olivat ottaneet isän uhkauksen, että hän jää paikoilleen eikä lähde mihinkään omasta kodistaan. Hän oli aina vedonnut siihen, että Venäjä ottaa koko Suomen, turha juosta pakoon.

Oli lauantai-ilta, äiti oli paistanut piirakoita ja lypsänyt lehmät. Maito oli separaattorissa. Olimme juuri ryhtymässä syömään, kun pihaan pysähtyi kirkkorekeä vetävä hevonen. Reestä nousi valkoiseen turkkiin ja hattuun pukeutunut mies. Saman tien hän tuli tupaan sisälle. Kun oli saanut oven auki, hän karjaisi: Kenen tämä mökki on? Kun näki meidät, niin kysyi, että keitä te olette. Kukaan ei vastannut, niin mies toisti kysymyksen. Siihen ensimmäiseen kysymykseen isä vastasi, että minun, eikä puhunut muuta. Mies oli vähän aikaa hiljaa ja katseli ympäri tupaa. Me istuimme pöydän ääressä ja minä ainakin olin kovin peloissani. Valkoinen turkki ja valkoiset pitkävartistet käsineet, komeat lapikkaat ja valkoinen turkishattu, jossa oli kokardi, antoivat pelottavan tunteen. Sitä tunnetta lisäsi vielä musta leveä vyö ja siinä riippuva pistooli koteloihin. Myös ne eleet ja asento antoivat mahtimiehen vaikutuksen. Vielä lisäksi römeä ääni tehosti käyttäytymistä. Silti tuntui, ettei isä ollut säikähtänyt ollenkaan, oli kovin rauhallinen.

Äiti hääri omissa askareissaan vilkuillen välillä isää kait toivoen

hänen antavan periksi evakuointiin. Koko ajan kulki kolonnia meidän ohi, kuului haavoittuneiden valituksia, hevosmiesten komentoja ja karkeita kirouksia. En tiedä mitä vanhemmat ajattelivat, mutta meille lapsille tilanne oli aivan kauhea. Kun sotaherra oli saanut vastauksen kysymykseen, kenen mökki, hän kysyi römeällä äänellä miksi olette vielä täällä. Kaikkien tämän alueen asukkaiden olisi jo kauan sitten pitänyt poistua täältä. Ettekö ole saaneet evakuoimismääräystä? Tuvassa oli hiljaista. Herra tuntui vihastuvan hiljaisuudesta. Lopulta isä rikkoi hiljaisuuden sanomalla, että olemme saaneet evakuointimääräyksen, mutta minä katsoin turhaksi lähteä, koska olemme valtavan voiman kanssa tekemisissä. Venäjä valtaa koko Suomen, siksi oli turha juosta karkuun. Silloin sotaherra tulistui lopullisesti ja huusi, että mökki on tyhjennettävä tunnin sisällä tai hän pistää sen tuleen. Käski sotilaitten valvoa määräystä ja meni itse ulos ja rekeen istumaan. Nyt isä huomasi, että on lähde, muu ei auta. Kyse oli mitä otetaan mukaan. Ruokaa kuitenkin, leipää, lihaa, voita, jauhoja? Oli vain yksi hevonen, toinen oli luovutettu armeijan käyttöön. Meitä oli isä, äiti, Sulo, Kauko, minä ja Lea. Mitä sopisi rekeen?

En tiedä tarkkaan otettiinko mukaan vuodevaatteita, ehkä. Ylimääräisiä lämpimiä päällysvaatteita meillä ei ollut, ainoastaan ne, jotka oli päällä, joten ne ainakaan ei vieneet tilaa reessä. Kun reki oli lastattu ja lehmät haettu navetasta, niin olimme valmiit evakkoon. Tuvan ovi pantiin kiinni ja varpuluuta eli metla nojalleen ovea vasten merkiksi isäntien poissaolosta. Oli paljon lunta ja kova pakkane. Heti kun tultiin ulos tuvasta, kylmyys tuntui. Äiti, isä, Lea ja minä istuimme rekeen kaikkien nyyttien päälle. Sulo ja Kauko hiihtelivät reen takana. Tie Kaalamolle oli hyvä, koska sotilaat, joita oli paljon, käyttivät sitä perääntyessään. Niin alkoi meidän ensimmäinen evakkomatka. Ja nyt kait se sotaherra oli tyytyväinen. Näin jätimme tuvan ja pihapiirin, suuntasimme kohti Kaalamon asemaa, johon oli annettu jo aikaisemmin määräys kokoontua. Isä istui reessä edessä, minä

ja Lea olimme keskellä ja äiti oli takana. Kuormassa oli heiniä ja joitakin taloustavaroita, kuitenkin se ei ollut kovin korkea.

Kaalamolle oli matkaa noin 7 km. Ennen sitä nousimme kaikki kävelemään, myös isä. Lähempänä Kaalamon asemaa oli tienvarret täynnä kaikenlaista tavaraa aina puimakoneista kirnuihin ja pienempiin ”kaluihin” asti. Ensimmäiset evakkojunat olivat lähteneet jo viikko sitten, silti väkeä oli Kaalamolla vielä kovin paljon. Kun evakuointimääräys oli annettu (se annettiin yhtä aikaa joka kylässä), niin väki alkoi kokoontua jo seuraavana päivänä esimerkiksi Kaalamon asemalle, jossa oli mahdollisuus saada paikka junaan. Kuitenkin vaunuista oli pula, joten osa joutui jäämään odottamaan kuljetusta. Missä perheet majoittuivat odottaessaan, en tiedä. Kai lähitaloissa, tavara-asemalla, koululla, ladoissa, jossakin? Jos siviilejä oli paljon, niin sotilaita tuntui olevan vielä enemmän. Ja mikä oli merkille pantavaa niin se, että sotapäällystää tuntui olevan sotilaiden joukossa eniten. Ainakin äänestä päätellen komennot kaikuivat koväänisesti ja mahtipontisesti. Suuret olivat myös viljasäkkikasat.

Oli tarkoitus, että kaikki evakuoitavat siirrettäisiin junalla kauemmaksi sota-alueelta. Kun me tulimme Kaalamon asemalle, niin siellä oli todellinen kaaos. Siviilejä, sotilaita, eläimiä, tavaraa kasoissa ja sikin sokin levällään ympäriinsä. Ei ollut mitään mahdollisuutta päästä vaunuihin. Haavoittuneet, sairaat ja vanhemmat lastattiin ensin. Vaunuja oli vähän. Oli kova pakkane. Emme olleet kotoa lähdön jälkeen päässeet minnekkään huoneisiin lämmittelemään. Kun olimme olleet tuntikausia matkalla, saimme selville, ettei meillä ollut mahdollisuutta päästä junaan Kaalamolla, jolloin isä valitsi toisen vaihtoehdon, nimittäin kulkea osa hevosella ja osa jalkaisin Kiteelle, Tarkkosen talolle, jonne meidät väliaikaisesti majoitettaisiin. Sinne oli matkaa noin 15 km. Oli jo iltapäivä, joten olisimme perillä myöhään yöllä, niin kuin olimmekin. Matkalla Kaalamolta Kiteelle näin röykkiöittäin tien varsille jätettyjä tavaroita, kuolleita lemmiä, vasikoita, lampaita jopa sikoja. Nämä olivat jäätyneet ja osittain peittyneet

lumeen mikä mihinkin asentoon.

Tarkkosen talossa pääsimme pitkästä aikaa lämpimään. Meille kullekin osoitettiin makuupaikat. Sinne tuli muitakin perheitä niin että lattiatila oli valloitettu aivan viimeistä neliometriä myöten. Saimme keittää vettä keittiössä, mutta mitään muuta lämmintä ruokaa emme saaneet sinä iltana tai paremminkin yönä. Söimme äidin mukaan ottamia eväitä. Ruoka ja lämpö vaikutti matkarasituksen päälle niin että nukuimme pian kaikki.

Tarkkosesta lähdön jälkeen en muista kuin vasta Anttolaan tulon. Sen muistan matkasta, että jonkin ison järven selkää ylitettäessä oli tuuli ja sakea tuisku, kovin vaikea meille kaikille. Vähän ennen Anttolaa ja keskustassa oli paljon ihmisiä, eläimiä ja kaikenlaista tavaraa. Tavaraita oli tienvarsilla röykkiöittäin. Ne oli osittain tukkineet tiet ja keskustan. Satuimme näkemään yhden iljettävän tapahtuman, kun armeijan kuorma-auto ajoi hevosen ja reen päälle. Reessä oli ihmisiä, en tiedä kuinka monta, mutta reki ihmisineen jäi auton alle, samoin hevonen. Ihmisille annettiin apu heti, mutta hevonen lojui kauan aikaa ennen kuin jokin sotilas ampui sen. Hevoselta oli lähtenyt suurelta osalta päästä nahka, luu näkyi paljaana ja verta tuli paljon ja vaikeroi koko ajan. Oli hyvä, että sotilas lopetti sen tuskat.

Laurin tavoitimme Anttolassa. Lauri oli kutsuntaiässä, joten hänet otettiin armeijan palvelukseen täältä. Äiti oli kovin murheissaan. Hän oli ajatellut eikö kolme poikaa jo riitä yhdestä perheestä sotaan! Olihan Eino, Esa ja Veikko siellä. (Veikosta ei oltu saatu tietoja sen jälkeen, kun hän oli ollut lomalla tammikuussa. Pian Anttolaan tulon jälkeen saimme tiedon, että hän on kadoksissa.)

Anttolasta siirryimme Savonlinnaan. Se matka kesti useamman päivän. Ruoasta oli kova pula. Äidin laittamat eväät olivat loppuneet, joten oli vain sitä mitä matkan varrella olevat talot hyväntahtoisesti antoivat. Mitään ruokatarvikkeiden jakelua ei oltu järjestetty valtion taholta matkan varrella ennen kuin vasta Savonlinnassa. Siellä saimme lämpimän aterian kerran päivässä, hernekeittoa ja hiukan leipää lisäksi. Lapset saivat maitoa.

Usealla oli hevonen mukana, mutta ruokaa ei jaettu hevosille, se oli hankittava itse. Jostakin isä löysi silloin tällöin heiniä Jupelle. Olimme majoitettuna vaneritehtaan varastoissa, neljä viikkoa! Ne olivat kovin kylmiä rakenteeltaan, yksinkertaiset seinät. Ei ollut edes kamiinoita. Meitä paleli kaiken aikaa. Emme olleet peseytyneet kertaakaan koko matkan aikana emmekä vaihtaneet vaatteita. Likaisuus lisäsi vilua. Savonlinnassa tapasimme joitakin naapureita, kaikilla oli samat huolet. Olimme epätietoisia minne pääsemme asumaan vai joudummeko kulkemaan kauaksikin Sisä Suomeen. Sota ei ollut vielä päättynyt ja Savonlinnasta oli vain kivenheitto rintamalle. Sitä paitsi suomalaiset sotilaat joutuivat perääntymään kaiken aikaa. Vaikka toteutuisi isän sanonta: On turha juosta karkuun, se ottaa koko Suomen!

Saimme kovin niukasti tietoja mistään asioista, sodan kehitymisestä, meidän ruokinnasta tai minne ja milloin jatkaisimme. Ei ollut ketään, joka olisi tiedottanut. Se harmitti perheitä. Kuulimme, että jotkut nuoret pojat olisivat käyneet lähitaloissa yrittämässä omin luvuin ottamassa ruokaa. Sitä ihmettelivät sekä isä että äiti. Kuitenkin lopulta päätyivät siihen, että nälkä teettää kaikkea. Jossakin vaiheessa saimme tiedon, että me jatkamme matkaa junalla Lahden kautta Heinolaan ja sieltä Hartolaan, johon meidät sijoitetaan. Niin meidät lastattiin härkävaunuihin. Vaunuissa oli keskellä kamiina ja molemmissa päissä laverit. Isä matkusti hevosten kanssa avovaunussa. Sanoi suojelevansa Juppea. Heinolassa huomasimme, että kevät oli jo pitkällä. Lumet olivat sulaneet melkein pois, ainakin teiltä. Meillä oli vain reki, joten emme voineet jatkaa matkaa hevosella, kun ei ollut kärryjä. Tuli ajatus myydä hevonen, kun ei tiennyt tulevista asuinoloista mitään. Onko edes mahdollisuus pitää hevosta? Niin isä alkoi etsiä ostajaa. Se oli vaikeaa, kun ymmärsi ajan. Lopulta isä tapasi mustalaismiehen, joka oli kiinnostunut Jupesta ja reestä. Kauppa syntyi ja isä itki, kun oli joutunut luopumaan halvalla hyvästä hevosesta ja omatekoisesta reestä.

Evakossa

Heinolaan tulon jälkeen saimme tiedon, että joudumme Hartolaan Tollinmäen taakse Viitamäen taloon toistaiseksi kunnes löytäisivät meille sopivamman majoituspaikan. Viitamäen tila oli suuri ja talonväkeä ainoastaan isäntä ja emäntä ja renki. Meidät majoitettiin yhteen kamariin, johon jouduimme kulkemaan talon tuvan kautta. Samoin jouduimme käyttämään tuvassa olevaa uunia ja hellaa talonväen kanssa yhdessä. Olimme jotakuinkin alistetussa asemassa. Isä oli kovin allapäin kaikesta tapahtuneesta. Vastuu meistä kuitenkin periaatteessa oli hänen. Olosuhteet huomioon ottaen se vastuu oli kaikilta osin kovin vaikeaa. Ne oli toiset, jotka päättivät menetelmistä. Ja tilanne oli mikä oli koko Suomessa.

Kaikesta oli puute ja kun ajatellaan, että tämän puutteen lisäksi jouduttiin majoittamaan ja ottamaan vastaan yli neljäsataatuhatta (400.000) siirtolaista, niin ei ole ihme, että tunnettiin suoranaista vihaa evakoita kohtaan. Alaikäiset saivat päivärahan ruoan ostoa varten ja vaatteisiin ja kenkiin kansanhuollon kortit. Näitä kenkä- ja vaatekortteja vastaan jaettiin tavaraa paikoista, johon ne oli ympäristöstä kerätty ja siirtolaisille jaettavaksi tarkoitettu. Yleensä jaosta päätti vain yksi henkilö. Tämä saattoi olla kovinkin pirullinen elikkä naamaan katsova tavaroita jakaessaan. Kävi myöskin niin, että kun saapui uusi erä vaatteita ja kenkiä, että se, joka oli vastuussa jaosta edelleen, vaihtoi näitä sukulaisten ja tuttavien kanssa ja näin ollen todelliset tarvitsijat saivatkin ”huonommat”! Myöskin tapahtui varsinaista petosta sekä tavaroitten luovutuksessa että alaikäisten päivärahojen suhteen.

Meidänkin kohdalla kävi näin. Lintukallio, joka oli sekä tavaroitten että päivärahojen jakaja otti parhaat itse ja piti rahat. Joutui kyllä vastuuseen myöhemmin.

Viitamäellä saimme tietää, että meidät majoitetaan Mattilan autiotorppaan, Kattilalammen rannalle lähelle Rautavettä. Elikkä meille tuli sanonta, että me asumme Mattilan kattilassa.

Mattila oli isomman maatilan autiotorppa, Rautaveden rannan lähellä. Seutu oli maalaiskylää eli joitakin maanviljelystaloja ja

mökkiläisiä. Meidän asunto oli vähän sivussa maantieltä, lammen rannalla, ei oikein hyvä, mutta luonnon läheinen.

Vanhemmat saivat nopeasti tuttavien naapureista etenkin talon palkollisista. Yksi oli talon renki, joka kävi pelaamassa korttia isän ja äidin kanssa ja sanoi aina, että voihan rio! En tiedä hänelle muuta nimeä, vain sen, että häntä kutsuttiin Rioksi.

Mattilassa asuessamme Sulo sairastui ja äiti vei hänet Mikkeliin tutkittavaksi. Täällä todettiin hänellä olevan kasvain mahassa. Hän joutui Helsinkiin, jossa hänet leikattiin. Äiti kävi Suloa katsomassa usein ja vei hänelle ruoaksi kalaa. Sulo piti hyvin paljon kalasta!

Rautavesi oli kovin kalainen ja kaikki me olimme innokkaita pyytäjiä. Muistan, kuinka keväällä voi ottaa melkein käsin määrättyjä kalalajeja. Pikku lahnaa, särkeä, sorvaa ja pikku ahventa. Se oli meille aivan uutta, koska Karjalassa olivat lähinnä lohi ja harri. Kuitenkin äiti ja isä osasivat käsitellä nämä ”muut kalat”. Enimmäkseen kalat suolattiin isoon puusaaviin. Tehtiin myöskin niin, että kun kalat olivat suolaantuneet, ne kuivattiin pärekatolla. Ne ladottiin yhteen kerrokseen, mutta kuivaus tapahtui vain kevättalvella tietyistä syistä, eli silloin ei ollut vielä karpäsiä. Kuivattu suolakala oli ja on kovin maukas, pienetkin kalat.

”Mattilan kattilasta” on joitakin muistoja. Kattilalampi ei ollut kovin suuri ja se oli matala. Siitä lähti puro, joka laski Rautaveteen. Kuitenkin keskikesän ja keskitalven aikana tämä puro oli melkein kuiva. Jos oli kova talvi niin että lampi oli paksussa jäässä, tapahtui että happi loppui lammen vedestä. Jos olisi ollut pilkkijöitä, jotka olisivat tehneet reikiä jäähän, niin ehkä vesi olisi hapettunut ja esimerkiksi kalat olisi saaneet happea paremmin. Miten me huomattiin hapen puute, niin se oli aivan käytännön asia. Naiset olivat pesseet pyykkiä ja päättivät huuhtoa lammella. Avanto tehtiin kirveellä. Mitä siten tapahtui, oli aivan uskomatonta. Vedestä ryöppysi valtoimenaan kalaa, ahventa, särkeä, pikkuhaukea, kiiskeä, sorvaa ja pieniä äyriäisiä!

Se oli ihmeellinen näky! Silloin aavistettiin, että lammessa on hapen puute. No se oli hetken onni meille! Saimme kalaa, jonka kuivasimme mökin katolla tai suolasimme ja osan söimme tietysti heti, olihan korttiaika.

Mattilan mökissä oli majoitettuna jonkun aikaa myös Esan perhe. Oli ahdasta. Mökki oli vanha ja mikä ikävintä, täynnä russakoita ja lutikoita. Muistan kun Eila tuli asumaan sinne, niin hän ei voinut nukkua syöpäläisten takia, vaan etsi itselleen ”piikomispaikan” naapurista. (Hän oli sitä ennen ollut Lintukalliolla piikana. Se oli lähellä paikkaa, johon meidät sijoitettiin Hartolassa, Viitamäellä) Tämä kirjoitus on osa suvun tarinaa. Vanhempien veljien eli Einon ja Esan siirtolaisuudesta on joitakin tietoja. Esa oli Hartolassa lähellä meitä, mutta Eino kai Haminassa. Eeva joutui Sysmään, Suopeltoon, Päijänteen rannalle. Kävimme kerran siellä vierailulla. Tunsimme olevamme kovin maalaisia, kun meidän asuinpaikka oli ”kaukana” Hartolan kirkonkylästä.

Asuessamme Mattilan torpassa on joitakin muistoja, jotka ovat painuneet mieleen. Yksi ihme (koska asuimme kevään yli täällä) oli meille pojille yliluonnollinen! Nimittäin se puro, joka laskee Kattilalammesta Rautaveteen, oli se, jonka vartta pitkin kuljettiin Rautavedelle ongelle. Meillä, Kaukolla ja minulla oli tapana vuoleskella pajupeppejä ja heitellä niitä puroon aikaisin keväällä. Syksyllä huomasimme yhden kepin, johon oli kasvanut oksia ja lehtiä. Näin vahva on pajun elinvoima.

Kerran olivat Iida-täti ja serkut Aimo, Raimo ja Mauri käymässä meillä. Äiti keitti pitkistä makaroneista velliiä. Syödessämme Aimo sanoi: On matokeittoa ja nauroi. Oli kuullut sanonnan serkultamme Aarnelta. Ne sanonnat, joita Aimo, Raimo ja Mauri tokaisivat olivat meille, ainakin minulle jo silloin aivankuin he olisivat asuneet toisenlaisissa ympäristössä ja saaneet vaikutteita sieltä. (He asuivat Sysmässä) Olin heille kateellinen!

Esa oli joskus perheineen käymässä. Hän, niin kuin me Kaukon kanssa olimme innokkaita kalastamaan. Kalastus oli ainoastaan mato-ongintaa vavalla ja koholla rannalta. Se oli poikien huvi.

On ollut kai aikojen alusta ja on edelleenkin. Meille onginta oli Hartolassa asuessamme tärkein asia, olimme siinä iässä. Kerran kun olimme pyykkirannalla, joka oli kait talojen yhteinen – pyykillä oli meillä käymässä Iida-täti ja hänen lapsensa. Kaikki olimme pyykkirannassa, Rautavedellä. Me pojat, Kauko, Aimo, Raimo ja minä lähdimme ongelle. Rautavesi oli runsaskalainen. Kerran syksykesästä olimme kalliolla ongella. Oli kova tuuli. Rannasta noin viisikymmentä (50) metriä kellui suuri ahven, joka oli kiinni pitkässä siimassa. Esa päätti uida ja hakea sen. Vesi oli kylmää ja aallokko kova. Hän pääsi puoleen väliin, kun äkkiä huusi, ettei jaksa enää. Kääntyi takaisin ja huusi apua. Hän painui veden alle, mutta vähän ajan perästä tuli pintaan. Näin tapahtui monta kertaa. Lopulta hän pääsi rantaan kovin väsyneenä. Kuitenkin hän selvisi, mutta ahven jäi!

Syksy -40 jäi minulta ja Kaukolta koulunkäynnin suhteen väliin. Miksi, en tiedä, en koskaan kysynyt isältä tai äidiltä. Kevätlukukauden -41 kävimme koulussa. Mitä siitä ajasta muistan, on ainoastaan ruoka-ajat koulussa. Saimme jotain keittoa ja maitoa ruoaksi. Maito tuli isoissa tonkissa ja ammennettiin kauhalla alumiinimukeihin. Koulu oli supistettu niin kuin siihen aikaan olivat maaseutukoulut. Mattilassa asuessamme jouduin huonon kunnon takia sairaalaan. Syyksi todettiin madot! Sairaala oli Hartolassa Tollinmäellä noin 10 km Mattilasta. Tutkimusten jälkeen määräsi lääkäri, jonka nimi oli Uotila (hänestä myöhemmin) minut jäämään sairaalaan hoidettavaksi, siis petipotilaaksi. Olin yön mutta heti aamulla karkasin sieltä. Juoksin kotiin, oli hirveä ikävä. En muista kysyivätkö sairaalasta, olinko tullut kotiin. Matolääkityksen olin saanut ja sen jälkeen voin paremmin.

Kotiin paluu

Syksyllä -41 palasimme takaisin Ruskealaan, Suikkaan, Karjalaan, Kotiin! Mikä tunne, kun kävelimme Kaalamon asemalta vanhaa tuttua soratietä, jonka joka mutkat, pikku nousut ja laskut olivat tuttuja.

Kekoselässä asumukset olivat tienvarrella, koska se oli tiheämmin asuttua seutua. Talojen välit harvenivat. Oli pari Piirroista, joista toista sanottiin Hömmon Iivariksi, Luukkainen ja vähän sivummassa Matti Nousiainen. Hieman jälkeen Antti Luukkaisesta päättyi tie, jossa autot voivat ajaa. Meille jatkui vain kärrytie noin kilometrin verran.

Oli valtava tunne tulla paikkaan, joissa ei tarvinnut aristella vieraita. Tuntui kuin olisimme olleet poissa iäisyyden. Me penskat kirmasimme ympäri hokien kato tänne, tule tänne, muistatko tämän ja tuon! Millään innolla ei tuntunut olevan rajoja. Ei senkään muistelu merkinnyt mitään, kuinka Viitamäen Onni potkaisi minua mahaan, kun seisoin katselemassa hänen ja hänen renkinsä Väinö Hahlin kirveen teroittamista tahkolla. Eikä nälkäkärsimyksiä, matkanrasituksia. Muistan äidin itkeneen. Se oli ilon itkua. Tullessamme omalle maalle oli portti auki kuin kutsuen, että tervetuloa kotiin. Tupa oli vailla lukkoa niin kuin aina oli tapana Karjalassa. Uutta oli oven päälle naulattu lauta, jossa oli venäjänkielinen teksti. Myöhemmin saimme tietää kirjoituksen tarkoituksen, joka kuului yksinkertaisesti: Purettava.

Uudet
tienviitat

Nälänhätä

Tämä siirtolaisten siirto takaisin valloitetuille alueille tapahtui valtiovallan taholta kovin nopeasti alueitten valtausten jälkeen. Oli kai moraalinen tarkoitus, koko kansan, ei vain siirtolaisten tähden säilyttää usko huomiseen. Mutta jotain oli päättäjiltä jäänyt huomioimatta: Välttämättömät tarvikkeet puuttuivat, kuten ruokatavarat. Palasihan siirtolaiset paljain käsin, kortteja ja rahaa oli, mutta ei ollut mitä ostaa, ainakaan Kaalamon kaupoissa.

Oliko Suomen vastuussa ollut päätäntävalta jättänyt huomioimatta tilanteen? Mutta se oli ainakin meidän alueella toiminnaltaan kovin ikävää. Kun takaisin kotiin paluun innostus oli ohi, alkoi todellinen arki. Tuli selville ja huomattiin ruoan puute. Ja mistä sitä saisi? Kaupoissa ei ainakaan ollut jauhoja (tai jos oli ruokatarvikkeita, niin ne kauppias möi tiskin alta), sokeria muista tarvikkeista puhumattakaan. Kaikki lähiseudun asukkaat olivat kovin suutuksissaan Suomen politiikkaan siirtolaisten paluumuuton suhteen. Eläimille oli myytävänä sellua, mahan täytettä. Saimme yrittää itse hankkia jotain syötävää.

Ensimmäisellä matkalla kotipaikkaa etsimässä 1991 lennettiin helikopterilla Valamon luostariin

Kerjuumatkalla

Muistan kuinka kerran taas läksimme kerjuulle Kiteelle. Olimme kuulleet toisten kerjuumatkoista. Me otimme mukaan jotain, jossa voitiin kantaa, kassi, koulureppu ym. Päivä, jolloin läksimme kerjuulle, oli kovin lämmin, miltei kuuma. Menimme ensin Kekoselkään Nurmelle, Iida ja Aimo olivat lupautuneet mukaan. Niin suunnistettiin kohti Vanhaa Suomea. Äiti, minä, Iida-täti ja serkku Aimo. En muista oliko meillä mitään evästä tai juotavaa mukana. Sen tiesimme, että matka tulisi olemaan pitkä ja rasittava. Ensimmäisistä taloista, joihin poikkesimme, emme saaneet mitään, jotain juotavaa vain. Oli ollut muita ”kerjäläisiä”, joten taloissa katsottiin myös oma tarve ja se tietysti oli aivan oikein. Kuitenkin jatkoimme kulkemista talosta taloon, toivoen annettavan niistä meille jotain.

Mieliala oli alamaissa. Olimme nälkäisiä ja kovin väsyneitä ja paluumatka kotiin oli pitkä. Teimme sinä päivänä taivalta yli 25 kilometriä. Syömistä saimme parissa talossa ja se oli tarpeen. Mikä oli kerjuun tulos? Ehkä 3 kiloa jauhoja per huusholli. Se ei ollut kuin pienen taikinan tarpeet. Sen taikinan äiti paistoi seuraavana päivänä. Saimme syödä leipiä lämpöisinä. Olin ottamassa toista leipäpalasta, niin isä sanoi, että meinaako Pekka (isä ei ollut sanonut minua Pekaksi koskaan aikaisemmin) ”syyvvä” kaikki leivät kerralla. Minulle tuli silloin kovin paha mieli.

Autot juuttuivat kiinni,
tiet olivat kuin peltoa
1991

Naapurikateutta

Yritimme haalia syötävää kaikin tavoin.

Meillä oli naapuri, ei aivan lähin, Vilander.

Talven yli maassa olleet perunat, muuttuivat imeliksi sulaessaan ja mätänivät nopeasti. Olimme Anja kanssa käyneet niitä kaivamassa syksyllä –41 Vilanderin maalta, joten tiesimme, miltä paleltuneet perunat maistuvat. Kuitenkin päätimme hakea niitä, että olisi jotain syötävää. Kun olimme olleet jonkin aikaa pellolla, kuulimme päärakennuksen oven avautuvan ja rappusille astui mies haulikko kädessään. Hän katseli meitä jonkin aikaa ja sitten karjaisi: ”Perunavarka! Pois minun pellolta tai ammun!” Säikähdimme kovasti. Seisoimme kauan aikaa paikoillamme, emme uskaltaneet liikahtakaan. Havahduimme vasta, kun mies käski kovaäänisesti meitä poistumaan. Silloin läksimme juosten. Kuitenkin muistimme ottaa tavaramme mukaan. Matkalla mietimme, että olisikohan mies ampunut. Kun kerroimme kotona tapahtuman, isä suuttui ja haukkui Vilanderit porvareiksi. Äiti varoitti meitä menemästä sinne enää koskaan. Äiti ja isä ihmettelivät miehen käytöstä, kun ei antanut kaivaa perunoita vaikka eivät itse sitä tehneet. Kateutta!

Syksy –41 oli vaikea ruoan suhteen. Vasta kun marjoja ja sieniä alkoi saada, helpotti vähän.

Myöhemmin syksyllä tuli kauppoihin enemmän tavaraa. Oli ainakin jauhoja korttiannoksiin.

Arkielämää

Eeva asui perheineen meillä. Meitä oli isä, äiti, Aili, Jouko, Sulo, Eila, Kauko, minä ja Lea, Eeva, Anja, Raili ja Eira. Esan Anni asui myös lapsineen vähän aikaa meillä. Hänellä oli Aune ja Reijo, myös Sinikka, joka eli jonkun viikon, joten meitä oli kaikkiaan 17 henkeä.

Syksyllä -41 tuvassa ja kahdessa kamarissa asuivat ja nukkuivat nuo 17 henkeä. Kun ilmat lämpenivät, osa nukkui vintillä.

Isä oli ostanut hevosen ja teki sillä syyskynnöt. Kylvi myös syysruista. Lehmiä saatiin syksyllä 4 kappaletta, joten maitoa riitti, ei kuitenkaan tarpeeksi. En tiedä oliko osa ummessa, koska jouduttiin ostamaan maitoa. Peilari reppuun vaan ja matkalle Mäkrään, jonne oli hieman yli 4 kilometriä, yhteensä yli 8 kilometrin reissu. Talvella, kovalla pakkasella, oli maito hyyhmässä kun tultiin kotiin.

Polttopuita ei ollut minkäänlaisia. Ryssät tai suomalaiset sotilaat olivat polttaneet kaikki puut. Aluksi keräsimme kaikenlaista pikkupuuta, joita äiti poltti hellassa. Uunin lämmitys oli vaikeampaa, samoin saunan. Kun uunin sai syttymään, niin ihme kuitenkin, paloivat jäiset koivut ja lepät melko hyvin. Lämpö niissä ei ollut kuivan puun veroista leipää paistettaessa. Saunan orsilla kuivasimme pikkupuuta. Ne tuoksuivat hyvälle sisällä, halkolaatikossa. Sitten teimme halkoja pitkin talvea. Osa jätettiin metsään kuivumaan, osa ajettiin kotiin liiterin eteen, jossa ne pienitettiin uuni-, sauna- ja hellapuiksi sopiviksi. Määrä, joka ajettiin, tuntui valtavalta. Kuitenkin jouduttiin tekemään halkoja joka talvi, kulutus oli kova.

Isä teki myös heinäseipäitä. Mihin lienevät vieneet vanhat? Hän hankki ns. karankonäreitä, koska ne olivat hidaskasvuisempia, tiuhempisyisiä. Isä aina vertasi omiaan naapureitten seipäisiin, kuinka niitten seipäät oli kolhoja, tölppiä ja kömpelön näköisiä. Isä sanoi, ettei heinäseiväs tarvitse olla paksu, kestää se ohuempikin. Tapit tehtiin kuusen oksista, jotka jäivät jäljelle, kun niistä otettiin pois havut, jotka hakattiin eläinten alle kuivikkeiksi.

Kerran jonakin talvipäivänä istuimme sisällä, kun Sulo ryntäsi sisälle kovin hengästyneenä. Hän oli tekemässä halkoja. Oli pelästynyt, kun kuuli metsässä ammuntaa. Luuli desanttien ammuskelevan ja juoksi suin päin kotiin meitä varoittamaan. Desantteja liikkui paljon rintaman takana. Tällä kertaa kuitenkin oli naapurin poika ampumassa oravia. Mutta emme nauraneet Sulolle, koska desantit eivät olleet leikin asia.

Esan haudalla 1972 meitä oli jäljellä vielä 8 sisarusta

Koulussa taas

Koulu aloitettiin syyslukukaudella -41. Koulutiloina toimi Hermannin Keinosen asuinrakennuksen vierassali, koska Suikan koulu oli palanut sota-aikana. Koulu oli supistettu, kuten oli ennen sotaakin. Meiltä kävi koulua minä ja Anja, Kauko jatkoloukkia.

Opettajana toimi Matti Siitonen, hiukan uskonnollinen ja asiallinen. Hän ymmärsi myös Anjaa, vaikka tiesi Anjan olevan ”äpäri”.

Muuten oppilailta Anja sai kuulla kaikenlaista herjausta. Minä tietysti puolustin häntä. Silti Anjalla oli vaikeuksia koulumatkoilla ja sen huomasi. Näin jälkeensä ajatellen hän olisi tarvinnut nykyaikaista kouluterapeuttia. Pahin Anjalle ja minulle oli hänen pissaamisensa alleen koulutunneilla. Hän ei olisi uskaltanut nousta pulpetista. Mikä häpeä!

Täällä koulussa kävi myös ensimmäinen ihastukseni, Kyllikki Keinänen. Hänen setänsä on Kalevi Keinänen, joka pitää Ruskealan kirkon matkustajakotia. Olin silloin 12-vuotias.

Uusi vaarallinen aika

Melkein kaikki naapurit olivat palanneet evakosta. Kaikilla oli samat probleemat. Ei ruokaa, oli hankittava kotieläimiä ja taloustarvikkeita. Ja mikä oli kaikista ikävintä, oli se, että kaikki tiet ja niitten ojien reumat ja joskus useita metrejä tien sivuun, myös joissakin paikoissa maaseutua, oli miinoitettu. Pellonpientareita, lehmipolkuja, kärrykeitä ja pihoja myös. Tämän tästä tuli viesti, että joku oli taas mennyt miinaan. Lapsia ja nuoria ja naisia enimmäkseen. Lapset ja nuoret kirmasivat ja juoksivat etsimässä mansikoita. Samoin miinaan menivät paimenet. Miehiä kuoli vähemmän. Kotona olevat miehet tekivät enimmäkseen metsätöitä ja metsiä ei ollut miinoitettu. Miehiä oli myös vähemmän, koska he olivat rintamalla. Tässä miina-asiassa tuli ajatus viranomaisen suoranaisesta huolimattomuudesta. Kun asukkaat huomauttivat tästä, niin vastaus oli: Ei ollut miinan raivaajia tarpeeksi. Kun mekin menimme ensimmäistä kertaa Kaalamolle, olimme hyvin varovaisia. Ei saanut poiketa tieltä sivuun. Ja se oli hyvä varoitus. Matkalla Kaalamolta tienvarsilla oli kovin paljon kaivauksia, tyhjiä miinalaatikoita ja muuta sotatavaraa, särkyneitä tykkeitä, tykkien lavetteja, kevyempiä aseita ja mikä kammottavinta, verisiä vaatteita. Näistä päätellen on ollut raivaajilla kovasti töitä. Varmaan kaikkialla jälleen vallatuilla alueilla oli runsaasti sotaromua.

Käyttämättömät Korohoron ammuksat, käsikranaatit ja käsituliaseitten panokset olivat myös vaarallisia. Ne olivat kielletyllä listalla, niitä ei saanut kerätä. Kuitenkin niitä etsittiin ja piilotettiin suuria määriä. Linjat olivat olleet siinä meidänkin ympäristössä. Juoksuautojen reunoilla oli kasoittain tyhjiä ja käyttämättömiä patruunoita. Niitä mekin piilotettiin, mistä koitui meille myöhemmin harmia.

Kauko joutui IS:n raivaamaan pois sotasaalista. Ne kasattiin yhteen aitaukseen lähelle Matkaselkää, josta ne myöhemmin kuljetettiin Sisä-Suomeen. Myös Sulo oli ajoittain -41 IS:ssä työssä. Sulo ja Kauko olivat sota-aikana tehdyn lain alaisia, joka tarkoitti alaikärajaa. Sulo joutui myös sotavankeja vartioimaan.

Kaalamolla oli vankileiri. Vangeilla teetettiin kaikenlaisia töitä. Vangit olivat myös maataloissa. He olivat hyvinkin pitkälle luottovankeja, heillä ei ollut vartioita matkoilla leireiltä taloihin eikä työskennellessään taloissa. Heidän oli palattava joka ilta leirille yöksi. Myöskään taloissa ei saanut antaa ruokaa heille, heillä oli eväät. Me annoimme kuitenkin joskus palasen leipää ja jotain kuumaa keittoa. Tämä tapahtui vuonna -42. Kerrottiin miten hirvittävästi vangit kärsivät nälkää ja kuinka jotkut vartijat suoranaisesti räökkäsivät vankeja. Esimerkiksi kun vankien keittiöstä heitettiin talvella ruoanjätteitä tunkiolle (lantun ja perunankuoria muun muassa) niitä ei saanut etsiä. Jos vanki nähtiin tunkiolla (johon myös heitettiin talvella ulosteet), siitä koitui hirveä rangaistus. Sekin pieni ruoka-annos otettiin jopa viikoksi pois. Vanki saatettiin ampuakin. Sulo kertoi vartijoista, jotka hakkasivat vankeja kiväärinperällä, kun nämä eivät jaksaneet tehdä tarpeeksi työtä. Talvella vankien olo oli aivan hirveää. Vaatteet huonot ja jalkineet samoin. Vankeja kuolikin kylmään ja nälkään ja pahaan pitelyyn ja suoranaiseen kidutukseen. Mihin kuolleet haudattiin, sen tiesi vain paikallinen sotilasjohto. Niitä oli paljon ja niistä puhuttiin. Vangit, jotka olivat meillä kesätöissä -42-43, oli valittu nöyristä ja työteliäistä. Yksi oli kovin nuori ja itki usein.

Vankien joukossa oli voimakasrakenteinen reipasotteinen mies, joka osasi hiukan suomea, oliko oppinut vankeusaikana, kaiketi. Hän toi julki, että jos hän haluaisi karata, häntä ei saataisi kiinni Suomen puolella, mutta Venäjällä hänet ammuttaisiin heti kiinni saatua. Parempi näin. Vangit olivat käteviä käsistään. Pienenkin tauon aikana tekivät pajunvarvuista koreja.

Venäjän armeijassa oli sanottu, jos joutuu vangiksi, niin kotimaahan palattua kaikki vangit ammutaan, siis ei ollut mitään syytä karata. Myöhemmin palautettiin kaikki Venäjälle. Monet itkivät lähtiessään tietäen kohtalonsa, moni ei olisi halunnut lähteä pois Suomesta.

Äitin osa takaisin paluussa oli kovin raskas. Ei ollut ruokaa eikä

saanut vaatteita. Tuntui kuin hän olisi yksin ollut vastuussa perheestä. Hyvin usein äiti lähti kovin varhain Kaalamolle toivoen saavansa ostaa kaupasta jotain ruokaa, vaatetta, mutta usein palasi tyhjin käsin takaisin vain katkeruus mukana. Loppuvuoden -41 puute oli aivan kestämaton. Nälkä, ainainen nälkä! Äiti oli ahkera marjastaja. Ja nopea. Marjakeittoihin käytettiin mausteena sakariinia, koska sokeria oli vähän. Ja lihaliemikuutioita perunoihin. Sienet olivat sitten syksymmällä ruokalisänä.

Näin meni syksy -41. Tuli vuosi -42 ja taas kova talvi, paljon lunta ja kovat pakkaset. Koulunkäynti oli melkein mahdotonta. Ei ollut kunnon kenkiä eikä vaatteita. Sota-aikana oli kehitetty jalkineita monesta aineesta, ohuesta sarasta ja vanhoista huopatosuista, myös vahvasta paperista ja pelkkiä puupohjakenkiä, joissa oli kangasremmit. Naisille oli kehitetty hienompia iltakenkiä. Meillä oli käytäntö, että kun tultiin koulusta, oli kengät heitettävä pois ja jos ulos halusi iltasella, täytyi käyttää muita vanhoja kenkiä, kengän rajoja, niin kuin meillä sanottiin.

Me, Kauko, Sulo ja minä kävimme kesällä ongella aika ahkeraan. Onkipaikat olivat lammet, järvi ja Tohmajoki. Enimmäkseen kävimme lammilla, jotka olivat Riikali ja Akkalampi, Ryttyjärvellä harvemmin. Meillä oli omatekoiset onget aina siimoista ja kohoista lähtien. Siimana käytettiin karhunlankaa, koho tehtiin pullon korkkisista korkeista, painot tehtiin blommilyijystä, joita olimme keränneet Kaalamon asemalla ratalaiturin vierestä. Vavat olivat nuoria koivuja tai haapoja. Mitä olivat kalat, joita enimmäkseen saimme rannalta mato-ongella? No, ei ihmeellisiä saaliita. Pieniä särkiä ja ahvenia. Tohmajoesta saatiin joskus jokin lohi. Kuitenkin pienemmätkin kalat vaikka nämä olivat kesän kuumuudesta hiukan härskiintyneet, tuotiin kotiin ja äiti laittoi ne ruoaksi. Ruoan jatkoa!

Mitä nuorten tietämättömyys voi aiheuttaa, on tämä seuraava tarina todistus siitä. Kerroin aikaisemmin maastossa olevista kaikenlaisista ammuksista ja kuinka paljon niitä oli. Ne olivat

myös helpot löytää. Me, Kauko, Soinisen Alpo, Monosen Toimi ja Vihtori ja minä keräsimme kasan kiväärin patruunoita, joita räjäytimme monella eri tavalla. Panimme patruunan kiven päälle löimme toisella kivellä sitä. Luoti osoitti päin puuta, kun patruuna räjähti, luoti upposi puuhun ja hylsy lensi eri suuntaan. Teimme myös nuotioita, joihin heitimme patruunoita. Silloin juoksimme kauas nuotion luota ja kuuntelimme pauketta.

Oli olevinaan hauskaa! Monta kertaa olimme itsekin vaarassa.

Mutta sitten kerran kuumana kesäpäivänä läksimme ongelle Riikalille ja Akkalammelle (ne olivat vierekkäin). Meillä oli mielessä muutakin. Nimittäin aioimme räjäyttellä kiväärin patruunoita. Olimme varautuneet, Kaukolla ja Alpolla niitä oli repuissa. Kun tulimme Riikalin rannalle, niin näimme koivuhalkopinoja. Saimme aatteen, että kaadetaan patruunoita joittenkin pinojen päälle ja pannaan tuli alle. Ja niin myös tehtiin. Sitten äkkiä toisen lammen rannalle onkimaan. Olimme onkineet vain hetken kun pauke alkoi. Mutta ei aikaa kun vastarannalle tuli kaksi miestä. Toinen huuteli: ho hoi, onko siellä onkimiehiä. Emme vastanneet mitään. Taas kuuluu: ho hoi, onko siellä onkimiehiä. Kauko sanoi, että ollaan hiljaa. Sitten miehet työnsivät veneen vesille ja lähtivät soutamaan meitä kohti. Me vain ongimme kaikessa rauhassa. Kun vene oli lähellä rantaa, näimme, että toisella miehellä oli kivääri ja sitten tunsimme hänet poliisi Jaatiseksi. Jaatinen sanoi, miksi ette vastanneet kun huusimme. Aioimme jo ampua, kun luulimme desanttien olevan maastossa. Asukkaat kuulivat ammuntaa ja hälyttivät meidät. Myöskin saivat sammutettua sytyttämämme metsäpalon. Kauko sanoi, että emme kuulleet huutoa emmekä ole sytyttäneet mitään. Mutta luulen, että Jaatinen arvasi meidän olleen asialla ja toimi hirveän ripeästi. Samalla kun vene törmäsi rantaan niin hän hyppäsi maihin ja juoksi lähimmän pajupensaan luokse, katkaisi puukolla notkean sopivan pitkän kepin, otti Kaukoa kiinni puseronkauluksesta ja alkoi hutkia pitkin selkää. Minä ja Vihtori (me olimme pienempiä) aloimme itkeä vollottaa pelkästä pelosta.

Kun Jaatinen oli käsitelty Kaukon, oli Alpon vuoro. Alpo hyppi ja pomppi ja yritti väistellä keppiä kaikin keinoin. Kuitenkin jokunen lyönti osui ja silloin Alpo kiljaisi hirveästi. Lopulta Jaatinen väsyi eikä kurittanut meitä muita, Toimia, Vihtoria ja minua. Huusi hirveästi ja sadatteli meidän käyttäytymistä, että olimmeko tulleet hulluiksi! Me olisimme aiheuttaneet valtavat vahingot menetelmillämme ellei joku kyläläisistä olisi huomannut savua räjähdysten jälkeen ja hälyttänyt apuvoimia sammutukseen, kuivaa kun oli. Jaatinen tunsu meidät kaikki, koska oli kylän poliisi ja oli käynyt jokaisessa talossa ja torpassa asialla tai ilman asiaa Hän varoitti meitä tekemästä muita pahantekoja ja etenkin Kaukolle ja minulle piti saarnan, koska tunsu isän rehellisenä, oikeudenmukaisena ja ankarana kasvattajana. (Miksi isä oli ankara kasvatuksen suhteen, johtui suuresta perheestä) Jaatinen sanoi kertovansa isälle siksi, kun tiesi meidän saavan kurituksen kotona. Pyysimme, että hän ei kertoisi isälle, mutta hän ei sanonut mitään. Läksimme juosten kohti Kovorinkoskea ja kohti kotia. Meillä oli niin kiire, että unohdimme ongen vavat rannalle. Jaatinen huomasi nämä ja huusi peräämme, vavat jäivät vai onko nämä varastettu! Sen tapahtuman jälkeen oli monta päivää hirveä epätietoisuus, että onko Jaatinen kertonut isälle ja että milloin kuritus tulee. Tarkkailimme isää, hänen käytöstään ja olimme peloissamme. Hirveää! Aika kului, mutta mitään ei kuulunut. Me rauhoituimme, Jaatinen oli inhimillinen!

Työtä ja vapaa-aikaa

Kalaretket olivat hauskoja ja jännittäviä. Oli kuitenkin joitakin sellaisia onkimatkoja, joilla tapahtui ikäviäkin asioita. Kerran meitä oli aika iso sakki retkellä Riikalilla. Moilasen Väinö, joka seurusteli meidän Eevan kanssa, Muhosen Heikki (silloin en tiennyt, että hän on tulevan vaimoni setä), Soinisen Alpo ja me, minä ja Kauko. Oli yksi vielä aikuinen, joka liikkasi, hänen nimeään en muista. Hän oli myöhemmin hoitamassa Onkisalmen lossia Liperissä. Ongimme päivän ja miehet ottivat liipillä kaloja puron suusta, joka laskee Riikaliin. Illalla teimme nuotion, jonka piti lämmittää meitä myös yöllä nukkuessa. En muista eväistä mitään, kait oli aikomus syödä onkimiamme ahvenia ja särkiä suolan kanssa.

Mutta mitä tapahtui nuotion ympärillä! Tiesimme Kaukon kanssa tarkalleen kuinka monta kalaa olimme saaneet ja montako paistaneet tikun nenässä. Kun saamamme kalat rupesivat arveluttavasti vähenemään, me vain ihmettelimme, ennen kuin arvoitus ratkesi. Muhosen Heikki paisteli kaloja ja meidän kaikkien reput olivat vierekkäin ja kun Heikki meni hakemaan kaloja paistaakseen niitä, niin Kauko näki mitä Heikki teki. Otti salaa jonkun kalan meidän repusta. Emme kuitenkaan uskaltaneet puhua mitään. Haimme reppumme lähemmäksi, että pystyimme sitä vartioimaan paremmin. Kuitenkin selvisi mihin kalamme hävisivät!

Vuonna -43 oli pula pitotavaroista ja rakennusaineista. Naulat, sementti, teräs ja muut rakennusaineet olivat vaikeasti saatavissa. Vaatteet ja kankaat olivat ilmestyneet kauppoihin, vaikka rajoitetusti ja olivat tietysti kortilla. Ruokaa meillä oli jo omasta takaa. Oli lehmiä, lampaita, pari sikaa, kanoja ja kaneja, joten olimme maidon ja lihan suhteen omavaraisia. Viljaa riitti jo myyntiin syksyllä -43.

Vaikka Eino, joka pääasiassa hoiti maanviljelyksen, oli rintamalla, teki isä, Sulo ja Kauko ne työt sinä aikana, äiti, Aili ja Eeva auttoivat myös. Kait minustakin oli jonkinlaista apua. Muistan ainakin haravoineeni ja sitoneeni lyhteitä. Ja mikä oli tärkeintä,

äiti sanoi, olin niin sanottu käsikassara. Lehmien haku lypsylle, vesien ja puitten kantaminen ym.ym. Oli paljon askareita, joka auttoi naisia. Lehmät ja hevoset olivat kesät metsässä, joka oli ympäröity aitojen avulla ja eristetty viljelymaista. Lehmät lypsettiin lypsyhaassa lehmisavujen suojassa, ne tulivat sinne aina samassa järjestyksessä Mansikin johdolla.

Naapurit jakoivat yhteisillä rajoilla aitojen kunnon. Kuitenkin joskus tuli riitaa aitojen korjauksista. Sanottiin lehmien tai hevosten särkeneen aidat. Sitten koetteli kovasti naapurisuhteita aiturilehmät. Ne olivat oppineet menemään yli aidan ja melkein aina suoraan naapurin viljapeltoon. Silloin naapurisopu oli kovilla. Kuitenkin harvoin näistä tapahtumista tuli suurempaa riitaa. Kait ajateltiin sattuvan itsellekin samoin. Syksyllä kun äpärikkö oli ”kypsää” pidettiin lehmät ja hevoset pelloilla lieoissaan. Oli rautakanki, joka iskettiin maahan ja siihen pantiin noin viisi metriä pitkä riimu, jossa eläimet olivat kiinni. Sanoivat, että heinä tuli parempi seuraavana kesänä, jos syksyllä se ei ollut kovin pitkää.

Karjalan uuden omistajan tienviittoa 1992

Kerhotoiminta

Mikä siihen aikaan oli kovin tehokasta, oli maatalouskerhotoiminta. Kerhon ohjaajia oli joka kylässä. Tämä toiminta oli kohdistettu etupäässä nuorille, 10-16 vuotiaille. Kerhotoiminnalla yritettiin tehostaa juurikasvien viljelystä.

Palkintoina oli rintamerkkejä, joissa oli motiivina aura tai lapio ja niitä oli eriarvoisia, kulta, hopea ja pronssi. Nämä palkinnot oli tarkoitettu innostamaan toimintaa ja juurikasvien kasvattamista ja sillä tavoin helpottamaan talouksia ruoissa. Mekin olimme mukana tässä toiminnassa ja saimme monet merkit. Esimerkiksi kasvatimme, minä ja Anja suuren kurpitsan. Se painoi peräti 28 kg. Tästä kurpitsasta me saimme ylimääräisiä pisteitä. Kerhoneuvoja sanoi, ettei ollut nähnyt näin suurta aikaisemmin. Saimme siis ansaittua kiitosta! Sitten kaikki, jotka tekivät halkoja tai puuhiiliä varten koivusta määrätyn mittaisia palikoita, saivat rintamerkin, jossa oli kirveen muoto. Tämä kaikki oli suunnattu tavallisille ihmisille elintason parantamiseksi. Ja se oli tarpeen!

Anjan kanssa myyräsimme yhdessä. Käänsimme ja haravoimme maata. Kylvimme ja istutimme, kitkimme ja kastelimme. Syksyllä nostimme lantut, porkkanat, sipulit ja punajuuret. Kaalinkerät olivat maassa aina lumeen tuloon saakka. Kerran oli juurikkaita niin valtavasti, että eivät sopineet perunakuoppaan vaan laitoimme ne aumaan juurikasmaalle ja olkia päälle. Juurikkaat säilyivät näin talvellakin mutta perunat ei. Kun touhusimme Anjan kanssa kasvimaalla, oli meillä usein aikuisten vanhat pompat päällä. Kun kuokimme, niin pomppien helmat heiluivat kuokkimisen tahdissa. Aikuiset nauroivat meillä ja rupesivat nimittämään meitä Munkkosen pariskunnaksi! Siis akka ja ukko Munkkonen. Oli kait lähiseudulla Munkkoset asuneet.

Saimme kerhonvalvojalta kunniamaininnan suuresta sadosta ja hyvinhoidetusta kasvimaasta ja erikoismerkin 28 kg painavasta kurpitsasta.

Berliinin makkara

Eevan luona kylässä eli miltä maistui Berliininmakkara ohuina siivuina pannulla paistettuna etenkin kun sitä sai maistaa ensi kerran elämässään!

No niin, paljon olisi noilta ajoilta muisteltavaa, mutta pääasia oli tuo ensimmäisen makkaran maku, elämykset ja ajankohta.

Eeva asui Ruisselällä lähellä Sortavala – Matkaselkä rataa, Karankojan rautatiesillan lähellä. Meiltä oli sinne matkaa ehkä 20 km. Emme vierailleet toisissamme kovin usein. Oli kait vuosi 1942. Elämä oli tasoittunut Karjalaan takaisinmuuton jälkeen. Tiesimme, että Eeva ottaa meidät mielihyvin vastaan. Niin tarvoimme tuon ”vain” noin 20 km matkan tavataksemme siskon ja äiti, joka oli mukana, tyttärensä. Eeva otti meidät sukulaisen välittömyydellä vastaan. Kyseli kuulumiset ja niin pois päin. Me penskat, Anja, Raili, Eira, Lea ja minä läksimme tutkimaan talon ympäristöä ja päädyimme lähellä kulkevalle radalle. Kaikki koko penskalauma nousimme ratavallille ja läksimme kulkemaan sitä pitkin. Noin 200 metrin päästä tulimme joelle, jonka yli rata kulki. Siellä ei ollut ”kantta” vaan vain ratapölkyt, joissa kiskot oli kiinni nauloilla. Pölkyt olivat kuudenkymmenen senttimetrin välein. Nyt, niin kuin aina, kun on useampi sakissa, tuli kysymys, kuka uskaltaa mennä pölkyjä pitkin yli joen (Karankoja). Muistan sen, että Lea, Raili ja Eira tekivät tenän eivätkä ylittäneet jokea. Palasimme takaisin Eevan asunnolle. Tulimme aivan oikeaan aikaan, sillä jo ulkona haistoimme paistetun lihan hyvän tuoksun. Ja sitten se tapahtui! Nimittäin, kun sisko oli käsenyt meidät kaikki pöytään, hän toi siihen ne pannulla ohuiksi, kauniin ruskeiksi paistetut Berliininmakkarasivut! Katselimme (minä ainakin) silmät pyöreinä makarasivukekoa.

Sota jatkuu

Sota jatkui asemasotana, molempien puolien rintamat pysyivät paikoillaan. Sotilaat saivat helpommin lomiam. Eino, Esa ja Laurikin pääsivät käymään joskus kotona. Myös ylimääräisiä lomiam annettiin, kuten viljankorjuulomat. Muistan viljankorjuustan, että koneella puitiin kaikki viljat paitsi rukiit riuhessa, niistä tuli näin parempi leipä. Lomalaisia oli yllättävän paljon ja he osallistuivat talkootöihin ahkerasti. Talkoot olivat suuressa muodissa. Oli lomilla oleville sotilaille muutakin tärkeää tehtävää kuin talkoot ja kotiväen tapaaminen. Nimittäin seurustelu naisten kanssa. Koko sota-ajan oli tanssit kielletty, mutta silti pidettiin niin sanottuja nurkkatansseja eli tanssittiin salaa. Aina oli taloja, jotka vuokrasivat tanssitiloja pientä korvausta vastaan. Näissä tansseissa riensi niin naimisissa olevat naiset kuin naimattomatkin. Suhteita solmittiin vaikka kaikki suhteet eivät sietäneetkään päivänvaloa. Meilläkin Ailin ja Eilan käynnit tansseissa ja etenkin sieltä mukaan ottamiensa saattajien tuonti aina kotiin asti ei ollut isän ja äidin mielestä aivan oikein. Ainakaan Ailin suhteen.

Rintamakarkureita liikkui myös, pyysivät leipää. Ne olisi pitänyt ilmoittaa sotilasviranomaisille tai poliisille, mutta isä oli tässä suhteessa sitä mieltä, että se ei ole rikos, jos pelkää ja sen takia pakoilee. Hän ei säälinyt näitä, mutta antoi aina jotain, jos sattui olemaan. Me emme myöskään antaneet heitä ilmi viranomaisille. Jos rintamakarkureita tiesi olevan eikä tehnyt niistä ilmoitusta, niin saattoi joutua sota-oikeuteen.

Meillä asui Esan vaimon äiti ja Annin velipuoli Pentti Kutvonen. Pentti oli hirveän ilkeä, teki kaikenlaista pahaa. Ei totellut ketään. Särki vesikelkat, katkoi sukset, lapioiden ja haravoiden varret, kaatoi viljakuhilaat ja rikkoi kaikki minkä kerkesi. Isä vihasi Penttiä. Kerran Pentti teki sellaista, jota isä eikä kukaan sulattanut, nimittäin jätti portin auki haasta, jossa oli lehmät ja sen hetkinen hevonen. Tämä hevonen oli äskettäin ostettu naapurikunnasta, joten ei ollut vielä oikein kotiutunut meille. Ja kun olisi tarvittu sitä, se ei ollutkaan haassa. Huomattiin portin olevan auki. Silloin tiedettiin sen karanneen ja oletettiin menneen kotipaikalleen. Silti

isä ei lähtenyt etsimään, vaan sanoi odottavansa viestiä. Meillä oli kuitenkin hätä, jos ei löydy laisinkaan. Melkein viikko kului, kunnes poliisi Pirinen tuli kysymään, että oliko se mahdollisesti meidän hevonen, joka oli mennyt entisen omistajansa maille. Tuntomerkit sopivat ja ostopäivä. Nyt oli niin, että yksi kansanhuollon osasto välitti eläimiä ja heillä oli myyjien ja ostajien nimet, joten sieltä oli ilmoitettu kotiin tullut, myyty hevonen poliisille ja poliisi ilmoitti meille. Isä haki Perhon, se oli hevosen nimi, kotiin. Nyt sai Pentti kunnollisen kurituksen!

Ei Annin äiti ja Pentti Kutvonen kovin kauan sen jälkeen asuneetkaan meillä.

Vuosina -42-44 ei tapahtunut meillä eikä lähiympäristössä kummempia. Jotain kuitenkin. Naapuri ja äidin serkku Antti Luukkainen oli usein puheenaiheena eikä suotta. Teki jotain sellaista, mikä ei ollut yleistä meidän seudulla. Luukkaisessa oli teurastettu sika ja meillä saatiin siitä tietoa. Äiti heti, että voi voi, näinköhän serkku möisi palan meillekin. Kun äiti sitten lähti ja kysyi, niin Antti vastasi: Siit' ei lohkee palaakaan. (Tämä sanonta oli sitten meillä aina mihin se sopi: siit' ei lohkee palaakaan) Taas äiti pahoitti mielensä ja tuli itkien kotiin. Isä oli aina Anttia vastaan ja niin kuin aikaisemmin kerroin, ei pitänyt Anttia missään asiassa todeksi otettavana, nimitteli Pötkelö-Antiksi ja muuten saamattomaksi, paitsi kuulemma sängyssä. Olihan Luukkaisessa lapsia, mutta niin oli kaikilla muillakin. Antti oli sodassa olevien poikiensa tähden aivan hulluuden partaalla. Käveli pitkien teitä eikä nähnyt vastaantulevia, kädet olivat selän takana ja hoki kaiken aikaa, että meidän pojat, ne ovat menneet. Isä vain, että nehän ne yksin!

Vielä Antti Luukkainen teki meidän mielestä sopimattoman teon talvella -43. Meidän Lauri oli haavoittunut ja häntä hoidettiin Tampereen sotilassairaalassa. Kun hän oli toipunut niin, että sai tulla käymään kotona, niin hän halusi tehdä sen. Tuli Kaalamon asemalle junalla ja aikoi saada kyydin sieltä kotiin. Hän joutui

käyttämään kainalosauvoja. Oli talvi ja tie Kaalamolta meille oli ainoastaan hevostie eli sitä ei aurattu. Se oli vaikea kulkea jalkaisin ja vielä vaikeampi niille, jotka olivat heikkojalkaisia, kuten Lauri.

Lauri aloitti 7 kilometrin taivalluksen toivossa, että sattuisi joku meiltäpäin olemaan Kaalamolla ja toivoi pääsevänsä kyytiin. Ja sattuihan se! Hän näki hevosen tulevan Kaalamolle päin ja reessä oli ainoastaan kuski. Toivoa täynnä Lauri asettui varttumaan ja kun ajopeli tuli kohdalle viittoili hän ja pyysi päästä kyytiin. Samalla tunsu myös hevosmiehen. Se oli Antti Luukkainen. Toivo heräsi, kunnes kuuli: Minä en ota kyytiin kaikenlaisia kulkureita, vaikka hyvin tunsu Laurin ja jatkoi matkaansa. Silloin Lauri oli kironnut katkerasti. Kun hän kertoi tämän kotona niin äiti ja isä eivät ihmetelleet lainkaan tapahtumaa, isä antoi sen tavanomaisen lausunnon: Se Pötkelö- Antti.

Lauri viipyi näillä sairaslomilla 2-3 viikkoa kerrallaan. Hän oli hirveän vaikea. En tiedä mistä hän sai viinaa, mutta sitä oli. Viinapäissään hän oli väkivaltainen, ilkeä myös äitiä ja isää kohtaan.

Meillä ei ollut sähkövaloa, vain öljylamput, paitsi sota-aikana, kun ei saanut öljyä, oli karbiinilamput. Karbiinilamppu oli rakennettu kahdesta osasta. Yläosassa oli poltin, vesi ja vesihana, jolla säännösteltiin vesi alaosassa oleville karbiinikiville. Nämä lamput oli tehty valuraudasta ja olivat painavia, vaikka eivät olleet isokokoisia. Kerran Lauri suuttui jostakin ja heitti tällöisen palavan lampun kohti tuvan ovea ja kirosi ja huusi kovin. Näitä kohtauksia hän sai tämän tästä. Saimme tietää myöhemmin hänen käyttävän vahvoja rauhoittavia lääkkeitä. Näitä annettiin sairaaloissa sodassa haavoittuneille. Niistä tuli moni riippuvaiseksi pitkäksi aikaa, kuten Laurikin. Jälkeenpäin hän myönsi sen! Lauri parantui, niin että jaksoi käydä toisten kanssa Hännisen kiikkukankaalla lauantai-iltoina. Kun hän, Sulo ja Eila tulivat sieltä kotiin, kuulimme Laurin äänen jo kaukaa. Hän lauloi melkein aina että: Kylän keinulla kuutamolla sun äänes vaikenä...

Äiti: Taas Lauri on saanut viinaa! Mistä? Silloin saimme olla varuillamme, vaikka Sulo, Eila, Kauko, minä ja isä emme olleet peloissamme. Lauri ei ollut selvin päin väkivaltainen, joskin kovin yllätyksellinen ja kovaääninen.

Loppuvuonna -43 osallistui Lauri kaikenlaisiin töihin kotona. Muistan kuinka hän kynti ja kiroili hevoselle. Ohjasperät olivat niskan takana ja kun halusi hevosen kääntyvän, silloin hän irroitti toisen kätensä auran eli vältin aisasta ja nykäisi määrättyä ohjasta ja hevonen totteli. Meillä oli 16 hehtaaria peltoa, osa oli heinällä, osa kesannolla ja osa syys- ja kevätiljoilla. Ja mikä siihen aikaan varmaan oli uutta, harjoitettiin meillä niin sanottua vuoroviljelyä eli vuosittain tai ainakin joka toinen vuosi vaihdettiin viljelysalat eri viljalajien kanssa, poikkeus oli heinäajit. Perunaa ei voinut viljellä kuin kaksi (2) vuotta samassa paikassa. Perunaan tulee helposti rutto, jos sitä viljellään vuosi vuoden perästä samalla paikalla. Onhan perunalla vaatimus!

-43 syksyllä tuli Eino yllättäen kotiin, lomalle. Oli ollut juoksuhaudassa vartiossa, kun venäläinen partio oli tullut niin lähelle, että jaksoivat heittää kranaatin juoksuhaudaan, kuitenkin kranaatti räjähti niin kaukana Einosta, että se ei aiheuttanut muuta vahinkoa kuin että kuulo meni, se ei palautunut kuin vuosien perästä eikä koskaan täysin.

Varmaan ei muu Suomi aavistanut Venäjän tulevaa suurhyökkäystä sillä tavoin kuin Karjalan asukkaat. Nimittäin sotilaskuljetukset lisääntyivät vuoden -44 alussa. Rautatiet oli tiheään liikennöity, sotilaita ja sotakalustoa kuljetettiin kohti itää. Suomen silloinen sodanjohto tiesi Venäjän keskittävän joukkoja rajalle. Kuitenkaan ei tästä annettu tietoa kansalle. Ainoastaan kun ihmiset tapasivat toisensa, silloin keskusteltiin ja jopa oltiin jokseenkin varmoja Venäjän hyökkäyksestä lähikuukausina. Myös Venäjän progandaradiossa oleva ääni – Tiltu - kehoitti suomalaisia sotilaita ottamaan vettä pulloonsa Äänisestä ja Syvärin joesta muistoksi niin kauan kuin saa sen rauhassa tehdä. Tulee aika, jolloin ei kerkiä pulloja täyttämään, toittoti Tiltu.

Ja se alkoi, nimittäin Venäjän hyökkäys. Vaikka meille oli rajalta yli 100 kilometriä, niin silti tykkien jymy kuului kuin kaukainen jatkuva ukkonen, taivaanranta oli punainen. Myöskin pommikonelaivueita oli melkein aina taivaalla, samoin suuria maataistelukoneita, jotka lensivät kovin alhaalla ja ampuivat kaikkea liikkuvaa. Näitä koneita me pelkäsimme hirveästi. Ne tulivat niin yllättäen, että oli mahdotonta ehtiä piiloon, jos oli vähänkin aukealla paikalla. Kerran olimme Eilan kanssa heiniä hakemassa hevosella peräladosta, jonne oli matkaa noin 400 metriä. Olimme puolessa välissä, kun kone ilmestyi äkkiä Aaltosen metsän ja meidän pellon rajalle. Kone huomasi meidät ja ryhtyi ampumaan välittömästi. Pelästyimme ja yritimme päästä latoon piiloon. Ennen kuin ehdimme ladolle, kone kääntyi takaisin ja kun se aloitti ampumisen uudestaan, kerkisimme ajaa hevoson latoon sisälle ja itse kaivauduimme heinien alle pakoon luodeilta. Koneesta ammuttiin sen lähestyessä latoa ja lentäessä sen yllä Aaltoseen päin. Se tuli pian takaisin, mutta ei ampunut meitä enää ja lensi Kaalamon suuntaan. Koneita oltiin piilossa milloin missäkin, metsässä enimmäkseen, mutta joskus tuvassa, jolloin menimme uunin suojaan. Eivät ne kuitenkaan ampuneet meitä kuin sen yhden kerran. Oli kai kovin innokas seikkailija. Näimme joitakin ilmataisteluja, joissa oli mukana suomalainen hävittäjä ja venäläinen maataistelukone. Se taistelu oli epätasaista, koska maataistelukone oli kovin kömpelö, kun sitä vastoin suomalainen hävittäjä oli vikkeliä liikkeissään. Venäläiset yrittivät paeta omalle maalleen mitä pikimmin ja useimmiten siinä onnistuivatkin. Kerran kuitenkin näimme kuinka maataistelukone sai pahan osuman ja alkoi heti savuta. Savu oli kovin mustaa ja paksua. Kone alkoi heti pudota ja kun taistelu käytiin aika matalalla (se oli pakenijan taktiikka, ettei hyökkääjä päässyt alapuolelle) niin ei kestänyt kauan kun kone syöksyi maahan. Näkyi vain lieskat puitten latvojen yläpuolella ja vähän ajan päästä kuului vaimea räjähdysen ääni. Me, Kauko, Sulo ja

minä läksimme heti putoamispaikkaa kohti ja meillä oli hyvä suunnistaa kun Kovorinvuori oli putoamispaikan paikkeilla, jonne oli matkaa noin 1 ½ kilometriä. Mutta kun löysimme koneen, oli se jo eristetty naruilla, joitakin sotilasvaatteissa olevia miehiä oli vartioimassa narujen sisäpuolella, joten emme päässeet lähellekään konetta. Me ihmettelimme, mistä sotilaat olivat kerinneet tänne, ehkä Kovorinkoskelta, Kaalamo oli liian kaukana samoin Rytty. Kuitenkaan emme olleet ensimmäisiä koneen putoamispaikalla. Koneesta nousi savu. Emme nähneet siellä mitään liikettä. Se oli valtavan suuri, pitkät siivet, joista toinen oli katkennut, oli vain tynkä jäljellä. Emme nähneet karkiosaa, oli kai tarttunut suureen puuhun pudotessaan. Jälkeenpäin saimme tietää, että koneessa oli ollut yksi lentäjä ja varalentäjä eli ampuja. Kumpikin oli kuolleet, mutta voitiin tunnistaa, luutnantti ja kapteeni Venäjän armeijassa.

Einon loma ei kestänyt kauan, koska miehiä tarvittiin rintamalle. Venäjä oli aloittanut voimakkaan hyökkäyksen, -44 oli taas lähtö evakkoon. Suomen rintama ei kestänyt venäläisten suurhyökkäystä vaan suomalaiset joutuivat perääntymään ylivoiman edessä. Tiltun ennustus oli käynyt toteen.

”Haravakivellä” 1999

Toinen evakkoreissu alkoi syksyllä –44. Minä ja Lea jouduimme lähtemään kahdestaan Ailin kanssa. Äiti, isä ja Kauko jäivät elukoitten ja tavaroitten kanssa varttumaan vapaita vaunuja. Sulo oli rintamalla ja Eila oli valtionrautateilla, Rytyn asemalla työssä vaihdemiehenä. Hän oli myös niitä, jotka tulivat viimeisellä junalla pakoon venäläisiä. Me Lean kanssa jouduimme ahtaaseen härkävaunuun. Se oli todella täynnä. Laverit olivat vaunun molemmissa päissä ja niitä oli kaksi päällekkäin, joten kun lasketaan lattia mukaan, oli kolme päällekkäistä makuulaveria. Näin ollen laverien välien korkeudeksi jäi noin 65 sm. Tässä välissä ei pitempi ihminen voinut istua suorana, siksi niitä sanottiinkin makuulavereiksi. Nämä vaunut oli tarkoitettu sotilaskuljetukseen ja niihin oli tarkoitettu majoittaa noin 40 sotilasta. Nyt meitä oli ainakin tuplaten. Se vaunupula! Kamiina oli keskellä vaunua ja sen ympärillä koivuhalkoja. Matka alkoi!

Olimme Lean kanssa saaneet seinänvieruspaikat alimmalta laverilta, ei lattialta. Vaunu oli ahdettu kovin täyteen. Ihmisten lisäksi oli kaikilla tavaroita, kellä enemmän kellä vähemmän, kuitenkin ne tekivät vaunun vielä ahtaammaksi. Oli vanhoja naisia ja miehiä, myös aivan sylivauvoja.

Mikä oli kaikkein ikävintä, oli se että vaunussa oli kaksi astiaa, joihin voi tehdä tarpeensa. Vaikka ne olivat kannellisia, niin levisi niistä kamala lemu vaunuun. Me, jotka olimme lähinnä kamiinaa, olisimme halunneet, että vaunua olisi tuuletettu, mutta kun tuuletusluukut olivat vaunun yläosassa, niin ne, jotka olivat näitten lähellä eivät halunneet avata luukkuja kylmän takia, joten tuuletus tapahtui vain silloin, kun juna pysähtyi ja ovet avattiin joko ruokailun takia – joka tapahtui kovin harvoin – tai muuten junan seistessä asemilla varttumassa muuta liikennettä. Tapahtumat vaunussa olivat enimmäkseen samankaltaisia, syöminen, nukkuminen, pytyllä käynti, kamiinan täyttö ja enimmäkseen ”makailu” omilla paikoilla.

Toisena päivänä tapahtui erälle vanhemmalle naiselle halvauskohtaus, se ei ole poistunut vielääkään mielestä. Kun tämä

kohtaus tuli, niin hän oksensi ja huusi hirveästi. Me Lean kanssa pelkäsimme kovasti.

En tiedä ymmärsikö kukaan vaunussa oleva, mitä tapahtui tälle vanhalle naiselle. Moni ei mennyt auttamaan häntä. Lopulta hän rauhoittui ja oli aivan hiljaa. Sitten naisen vierellä oleva nuorempi nainen alkoi huutamaan täyttä kurkkua ja puhumaan äidistä. Tilanne vaunussa alkoi olla sietämätön. Yksi vanhempi mies pyysi kaikkia rauhoittumaan ja niin tapahtui. Kun juna seuraavan kerran pysähtyi, niin huomattiin, että halvaantunut nainen oli kuollut.

Tapahtui vaunussa matkan aikana muutakin, jotka järkyttivät ja joista on jäänyt ainainen paha mielikuva. Ne asiat eivät koskaan haihdu mielestä!

Rytyn asemalla 1991

Teimme matkaa kolme vuorokautta. Isonkyrön asemalla meidät, minut ja Lea ja ne jotka vielä olivat jäljellä – osa oli jätetty matkan varrelle – ”otettiin” alas vaunusta. Kirjoitan tuon, että otettiin. Kun olimme oleskelleet kolme vuorokautta melkein makuulla, niin oli vaikea pitää tasapaino laakongilla, jota pitkin jouduimme laskeutumaan vaunusta. Useita piti auttaa. Myös jano ja nälkä vaivasivat. Ulkona asemalla oli pöytiä, joissa otettiin nimet sitä mukaa kun tultiin alas. Sitten oli vähän kauempana miehiä hevosineen ja kärryineen. Ne osoittautuivat koteihinsa majoitettavia evakoita hakeviksi. Meidät oli asetettu asumaan määrättyihin paikkoihin jo etukäteen. Näin jälkeensä ajatellen tunnelma oli kuin orjamarkkinoilla! Mekin löysimme hakijan, nainen rattaila! Läksimme menemään joen varrella pitkin ja sillan yli. Vastaan tuli harmaa kivikirkko, Isonkyrön kirkko, joka jäi vasemmalle.

Lopulta tulimme vanhan rakennuksen eteen, joka osoittautui Erkkiläksi, meidän tulevaisiksi ”kodiksi” kahdeksi viikoksi. Ja mikä yllätys, Aili, Einon vaimo, oli majoitettu tänne!

Olimme Lean kanssa ikävöineet äitiä ja isää ja kun näimme Ailin ja pojat, Joukon ja Osmon niin ikävä haihtui osin. Oli hyvä tulla tuttujen seuraan. Saimme oman huoneen, jossa nukuimme.

Mutta sitten! Sitten alkoi ikävä aika, jonka Aili järjesti. Olemme Lean kanssa myöhemmin keskustelleet tästä ajasta. Olen miettinyt usein kuinka Aili voi kohdella meitä niin kuin hän kohteli silloin? Minä tiesin jotain Einon ja Ailin Joensuun ajalta -40-41 Ehkä Aili oli katkera Einolle siitä, mitä Eino oli tehnyt siellä ja kosti meille. Tämä Ailin katkeruus oli meitä kaikkia Roivaita kohtaan niin voimakas, että hän kasvatti lapsensakin vihaamaan koko Roivaan sukua! Muistan kuinka isä sanoi äidille monta kertaa, että Aili pelkää Einoa. Vähän jälkeensä ymmärsin, mitä isä sillä tarkoitti. Erkkilässä asuessamme oli kansanhuolto antanut meille kuten kaikille siirtolaisille yleisostokortit ja rahaa. Silloin olivat korttiannokset ruoan osalta niin suuret, että ne riitti hyvin ja jos kaupoissa ei ollut ruokatavaroita, niin ympäristössä oli isoja

maanviljelystaloja, joista sai kortillakin määrättyjä ruokatavaroita, joten meillä ei olisi pitänyt olla nälkä! Mutta meillä oli, minulla ja Lealla, asuessamme Ailin kanssa. Kun Aili ja pojat söivät, niin Aili laittoi heidän lautasilleen melkein kaiken laitettun ruoan, meille jäi vain hiukan! Olimme aina nälkäisiä pöydästä noustessamme. Kun olimme olleet Erkkilässä jonkun päivän, niin olimme hirmunälkäisiä. Lopulta keksimme lähteä lähitaloihin pyytämään ruokaa. Kerroimme itkukurkussa, miksi olimme nälkäisiä. Meitä ymmärrettiin ja saimme ruokaa. Tätä jatkui yli kaksi viikkoa eli siihen asti kunnes isä ja äiti tulivat. Kerroimme heille Ailin teosta. Äiti sanoi vain, että nyt on hyvä, mutta isä, että se perkele.

Jusseron pihamaa 1967

Kun isä ja äiti tulivat junalla Isokyrön asemalle, oli heidän ilmoittauduttava huoltoviranomaisille, jotka sitten antoivat talon nimen, mihin meidän piti majoittua. Ilmoittautumistilaisuudessa oli yksi virkailija kovin ynseä ja epäkohtelias. Hän meni niin pitkälle, että sanoi, että olisitte ryssät pysyneet siellä mistä läksitte. Nuo sanat sattuivat isään ja äitiin. Isä oli sitä mieltä, että hän vielä näyttää, kuka on ryssä. Sen hän sanoi kuitenkin vain meille.

Meille oli määrätty asuinpaikaksi Jusseron talon piharakennus. Se oli Lehmijoella, Peräkylällä, jonne oli Isokyröstä matkaa 30 km. Meitä vastassa oli iso nainen hevosen ja kärryjen kanssa. Meillä ei ollut paljon omaisuutta.

Tulimme Jusseron taloon illansuussa. Meitä oli vastassa vanha Jussero, joka omisti talon, talon ottopoika Lauri Stenros vaimoineen ja Pikku-Maija. Pikku-Maija oli jo 50 vuotias, mutta hänellä oli kyttyräselkä, jonka vuoksi oli painunut kumaraan ja oli lyhyt. Hänelle oli nuorena sattunut tapaturma, lehmä oli potkaissut selkään.

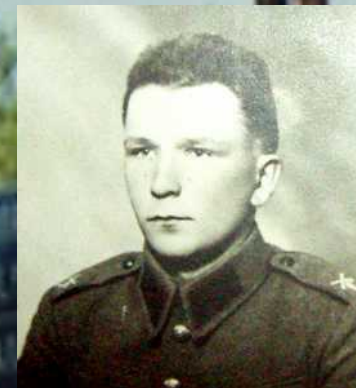
Itse Jussero oli kovin kohtelias. Toivotti meidät tervetulleiksi. Oli antanut naisille määräyksen, että ruoka ja sauna pitää valmiina, kun evakot tulevat. Ja niin myös oli!

Asunto, johon meidät majoitettiin ja jossa asuimme aina vuodesta 1946 kesään asti, oli kovin pieni, vain yksi huone pihatuvalla noin 20 neliömetriä. Kuitenkin meitä asui siinä väliaikaisesti äiti, Lauri, Sulo, Kauko, minä ja Lea, siis seitsemän henkeä kovin ahdasta! Joskus aikuisten hermot pettivät.

Jusseron talossa työskentelivät Lauri, Iso-Maija eli Maija ja Pikku-Maija eli Maija Stenros ja Laurin vaimo. Tila oli iso. Jussero oli ollut Amerikassa villihevesten kesyttäjänä. Hänellä oli ollut rikkauden siellä. Osasi käsitellä hevosia. Nytkin oli talon komea ori. Stenrosin Lauri koitti hallita sitä, mutta ei se onnistunut. Vanha Jussero sai oriin heti talttumaan.

Asuimme tosi ahtaasti jonkin aikaa, kunnes Lauri ja muut muuttivat, Lauri Harjavaltaan, Sulo Haminaan, saivat kumpikin. Työtä oli sotien jälkeen, työntekijöitä puuttui.

Meillä oli kaksi lehmää, jotka olivat Jusseron navetan eteiseen niille tehdyssä osassa. Hevosta meillä ei ollut. Asunnossa oli hella ja uuni, joissa tarvittiin puita, samoin saunan lämmitysvuoro oli viikottain. Nämä molemmat vaativat polttopuita. Kun meillä ei ollut omaa hevosta, niin jouduimme turvautumaan Jusseron hevosiin puita hankkiessamme. Isä ei pitänyt tästä, hän oli oppinut omavaraisuuteen.

Koulu oli vähän yli kilometrin päässä nimeltään Peräkylän koulu, joka kuitenkin kuului Lehmijoen kylään. Minä ja Lea kävimme eri luokkia, mutta kuitenkin saman opettajan opetuksessa eli koulu oli supistettu, Kauko kävi jatkokurssit, kuten siihen aikaan oli tapana. Ennen koulun alkamista olimme tutustuneet joihinkin naapurin lapsiin, jotka kulkivat samaa matkaa kouluun. Salorannan Iikka, hänen isänsä oli suutari, siksi Iikkaa ja muutakin sen talon väkeä kutsuttiin kylällä vain se ja se suutari, Juhani Reini, joka oli ottopoika Reinin talossa. Täältä oli myös Reinin Martti ja Stenrosin Pirkko. Oli turvallista aloittaa koulu niin monen tutun kanssa.

Koulussa oli opettaja Edla Kontkas, vanhempi nainen, vanhapiika. Veiston eli puutyön opettaja oli kiihkomielinen suojeluskuntalainen, kova siirtolaisten vihaaja. On hyvä kertoa yleisesti koulun hengestä siirtolaisia kohtaan. Suurin osa oppilaistakin oli meitä vastaan, opettajista puhumattakaan. Emme olleet kielellisesti missään asioissa yhtä mieltä. Koulunkäynti oli hirveän ikävää. Opettajien asenne siirtolaislapsia kohtaan näkyi negatiivisena urheilutunneilla. Hiihtokilpailut esimerkiksi. Meitä oli koulussa Karjalasta kolme, jotka olivat hyviä hiihtäjiä, kuitenkin kävi usein niin että vaikka me kolme olimme kolmen parhaan joukossa, niin vain yksi hyväksyttiin viiden parhaan joukkoon. Tämä oli Hiitolassa syntynyt, pienikasvuinen, mutta kova urheilija. Häntä eivät kisojen järjestäjät voineet hylätä. Me, minä ja Kurosen Pauli olimme eri asemassa, vaikka meidän sijoituksemme olivat paremmat kuin paikkakuntalaisten, opettajat keksivät jotain, että meidän ajoiksi tuli huonommat kuin heidän!

Meille ilkuittiin, kun me puhuimme. Aina lausuimme väärin esineitten, erisnimien ja paikkakuntien nimien ollessa kyseessä. Jos vain oppilaat olisivat pilkanneet meitä, mutta kun opettajatkin olivat mukana. Ei Edla niinkään, mutta veistonopettaja, se suojeluskuntapuvussa vapaa-aikana esiintynyt keikari. Missä hän asui, sitä en tiedä, mutta välitunnillakin hän ilmestyi koulun pihalle ratsuineen. Hän ratsasti kuin jokin ritari, karautteli ympäri

koulun pihamaata ja viuhtoivat ruoskallaan. Jos joku paikkakunnan koululaisista kieli tässä tilanteessa hänelle jotain meidän päälle, niin silloin saimme tuntea ruoskaa. Syyttä! Me olimme hänen silmissään ryysiä.

Kerroimme tästä kotona, mutta asia ei mennyt pitemmälle. Meitä ei uskottu, kun isä ja äiti ottivat yhteyttä kouluun. Sattui muitakin kahnauksia.

Viha evakoita kohtaan oli yleistä koko kylällä. Oli kaksi nuorisoryhmää, paikkakuntalaiset ja evakot. Vihan syytä oli useampia!

Pakkomajoitukset oli yksi, maataloustuotteiden luovuttaminen oli toinen. Ja mikä nuorisovihaa kasvatti, oli se, kun siirtolaisnuoret seurusteli paikkakuntalaisten kanssa, etenkin jos paikkakunnan tytöt olivat siirtolaispoikien kanssa. Tämä kasvatti kaunaa enemmän kuin koululaisten välillä.

Sulo oli mennyt naimisiin ja muuttanut Haminaan. Siellä oli myös Eino työssä.

Kaikki naapureitten lapset tulivat meille Jusseroon. En tiedä miksi? Olen ajatellut, että kun Jusseron piha oli avara ja siinä oli paljon kaikenlaisia rakennuksia, sellaisiakin, joita ei käytetty, niin kait se oli syy, että kokoonnuttiin sinne. Eikä meitä koskaan hätyytetty pois eikä koskaan kielletty siellä olemasta. Vanha Jussero eli Jaakkoo kuten paikalliset sanoivat, vain hymyili meille! Aivan lähellä oli Untamala, joka mainitaan nuijasodan ajoista. Luin kirjan ”Nuijasota” myöhemmin ja ajattelin kirjaa lukiessa, että asuimme silloin historiallisella seudulla! Sieltä oli kotoisin Untamalan Asseri.

Jouduimme hakemaan postin läheltä koulua. Postilaatikko oli hirsirakennuksen seinässä, joka oli kolmen tien risteyksessä, aika avonaisella paikalla. Tiet menivät Kaurajärvelle, Isokyröön ja meidän kautta Untamalaan.

Posti tuli iltapäivällä 4 jälkeen. Alkuaikoina postin sai hakea rauhassa. Mutta pikkuhiljaa paikkakuntalaiset nuoret alkoivat häiritä siirtolaisia postin hakijoita. Kuulimme myös uhkailuja, että kun tulee syyspimeät, niin silloin he näyttävät meille. Ja niin tapahtui.

Olimme Kaukon kanssa hakemassa postia, kun meitä vastassa oli iso poikalauma. He tukkivat tien ja uhkasivat rökittää meidät, jos jatkaisimme matkaa. Silloin katsoimme parhaaksi lähteä kotiin. Kun tulimme kotiin ilman postia oli Laurin ja Sulon reaktio, että nyt lähdetään ja niin mentiin. Sanoimme Laurille ja Sulolle, että näimme parilla isommalla pojalla pyssynnäköisiä. Lauri siihen, että niitä oli myös venäläisillä. Hän jatkoi, että nyt selvitetään tämä kerralla. Oli aika pimeä, mutta kun tie kulki peltoalueella, niin näki jonkin verran. Samoin hirsirakennus oli avoimella alueella. Lähestyessämme rakennusta, näimme joitakin päitä kurkkivan nurkan takaa. Olivat rakennuksen suojassa. Menimme lähemmäksi ja äkkiä kuului aseiden laukauksen ääni. Lauri siihen, että niillä on ilmakivääri, mennään! Kaukoa ja minua pelotti, mutta Lauri ja Sulo eivät pelänneet, olivathan he olleet sodassa. Nyt Lauri ja Sulo alkoivat juosta ja yllättivät rakennuksen takana piileskelleet. Kumpikin otti yhden pojan niskasta kiinni, toisella heistä oli pienoiskivääri. Lauri neuvoi poikaa, jolla oli ase, että sen kanssa täytyy olla kovin varovainen, etenkin jos ei tiedä sen vaarallisuudesta. Nyt te pojat saatte pienen oppitunnin, kuinka asetta käsitellään. Lauri tempaisi aseensa pojalta ja katsoi oliko se ladattu. Sen jälkeen hän pyysi pojalta patruunoita. Niitä oli kaksi pojan taskussa. Nyt sitten Lauri ja Sulo antoivat kirouksien saattamana pojille ohjeita, kuinka tulisi käyttäytyä toisia kohtaan ja käskivät poikien mennä suoraa päätä kotiin kertomaan tekosistaan. Nyt minua ja Kaukoa ei pelottanut enää. Otimme

pienoiskiväärin mukaamme ja sanoimme, että sen saa hakea meiltä. Meni jokin päivä, sitten tuli kaksi poikaa ja poikien isä kysymään asetta!

Meidän isä sattui olemaan kotona, Lauri, Sulo ja Kauko olivat halkoja tekemässä metsässä. Poikien isä kysyi olimmeko ottaneet aseensa silloin (sanoi päivämäärän) hänen pojiltaan ja miksi. Nyt hän haluaisi sen takaisin. Isä siihen, että ase on täällä ja miksi, siksi kun sillä oli ammuttu meidän poikia kohti. Isä haki aseensa ja antoi sen miehelle, joka tokaisi, sillä ei ammuskella tämän jälkeen ihmisiä kohti. Pojat olivat kovin noloina, olivathan he tuttuja meille. Toinen oli koulussa meidän kanssa ja toinen kävi jatkokoulua Kaukon luokalla.

Isä ja äiti

Tämän tapahtuman jälkeen saimme hakea postin kaikessa rauhassa ja koulussakin kiusaus meitä kohtaan väheni. Oli aivan tunne, kuin olisi voittanut hiihtokilpailun. Myös muitten mukana olo muuttui merkittävästi. Tunsimme itsemme toisten kaltaisiksi. Minäkin huomasin, että koulutunnit ja yleensä opetus oli miellyttävämpää. Etenkin piirustustunnit. Luokalla oli Terttu Kyntäjä, joka oli hyvä piirtämään. Aikaisemmin en ollut uskaltanut jutellakaan hänen kanssaan, mutta tuon postin hakumatkan jälkeen tapahtui muutos. Kai sekin vaikutti asiaan, että olimme jo 13 vuotiaita. Tuli joitain pikkuihastumisiakin. Terttu oli oikein hyvä piirtämään ja hän istui samalla rivillä käytävän toisella puolen. Kyllä Edla huomasi kaikki paperilappujen vaihdot meidän, Tertun ja minun välillä, samoin tiesi, etten minä ollut piirtänyt niitä piirustuksia, missä oli minun nimeni, kuitenkaan hän ei puhunut koskaan mitään. Toin kotiin hyvän piirustusnumeron! Terttu ja hänen siskonsa Lea, joka oli häntä nuorempi, alkoivat käydä meillä. Meitä oli paljon saman ikäisiä. Harjun Juhani, Suutarin Iikka (eli Salorannan Iikka), Reinin Martti, Stenrosin Pirkko ja me, minä ja Lea. Koulussa Terttuun ja myöhemmin Pirkkoon olin kovasti ihastunut. Se oli sitä nuoruutta!

26 v

76 v

Kesällä –45 olin ”paimenpoikana” Viitaluomalla. Se oli iso talo lähellä Jusseroa. Talon väki oli aikuisia ja isäntä ja emäntä mielestäni kovin vanhoja. Tyttöjä oli kaksi samoin poikia. Tytöistä toinen oli naimisissa, pojat olivat kumpikin poikamiehiä. Vanhempi tytär oli kotona, teki kotitöitä, mutta ei käynyt pellolla. Emäntä oli ainoastaan sisällä ruoanlaitossa ja muissa askareissa. Pojat hoitivat karjan vanhemman tyttären kanssa. Isäntä oli kovin vanhan oloinen, kävellä ”köpötti” kuin puujaloilla, yski ja ryki jatkuvasti. Hänellä oli sisällä ysköskuppi, jota ei varmaan tyhjennetty kovin usein, koska siinä kuhisi matoja. Se ysköspurkki oli ikkunalaudalla, siis aina näkyvässä. Sen ympärillä oli valtava kärpäsparvi. Oli ihme että niinkin vauraassa talossa oltiin niin huolimattomia tuommoisen suhteen. Tietääkseni olivat kaikki käyneet kouluja, olisi luullut heidän siellä oppineen siisteyteen, mutta ei. Ihme! Silloin kun nuorempi tyttö tuli kesällä pariaksi viikoksi kotiin, niin hän tyhjensi tuon sylkiastian.

Paimennettavia lehmäiä, joita Pohjanmaalla vanhemmat sanoivat itikoiksi, oli lähemmäksi kaksikymmentä. Talolla oli maita ja peltoja muuallakin kuin päätilan yhteydessä. Pellot, joissa lehmäiä sinä kesänä syötettiin, olivat noin kahden kilometrin päässä. Lehmät vietiin sinne aamulla ja tuotiin illaksi kotiin lypsettäviksi. Kun lehmät vietiin ensimmäisen kerran sinne kauemmaksi, niin oli mukana joku talonväestä. Sanoivat, että ei kyllä ketään talon väkeä tarvitsisi olla mukana, lehmät kyllä osaavat sinne. Minun turvallisuuteni vuoksi näin tehdään. Tiedoksi vielä minulle, että kun lehmät ryhmittyvät illalla jonkun lehmän taakse, jonka pää on kotiin päin, on aika lähteä. Ja niin tapahtui. Oli kovin helppoa! Tultiin kotiin illalla ja lähdettiin taas aamulla paimeneen saman lehmän johdolla. Eväänä minulla oli leipää, kotitekoista juustoa ja pullossa maitoa. Leipä ja juusto olivat tuohivakassa.

–45 alkukesästä oli vielä sotavankeja, joita oli sijoitettu enimmäkseen maalaistaloihin töihin. Näitä vankeja oli myös Viitaluomalla. Kerron tämän, koska sain nähdä kuinka näitä eri kansallisuuksia, eri rotuja ja eri kansanryhmiä käsiteltiin

sellaisessa vanhoillisessa talossa, jossa oli perinteitä kaukaa menneisyydestä ja joita nykyiset omistajat vaalivat.

Olin kai samaan ryhmään kuuluva kuin sotavangit, koska – ja nyt haluan painottaa pohjanmaalaista asennetta erotukseksi muista suomalaisista heimoista – sotavangeille ja minulle oli ruoat laitettu eri paikkaan kuin talonväelle. Talon ulkoeteinen oli avara ja siellä söimme me, minä ja sotavangit samassa pöydässä. Mutta ruoka ei ollut samaa mitä talonväki söi. Ei lähimainkaan. Ainoastaan perunat, leipä ja voi olivat samoja. Viili oli tehty lasketusta maidosta, lihaa tuskin oli koskaan ja jos oli, niin se oli ihmeellistä retkua, suonia ja ihraa. Juomana oli laskettua maitoa eli ”kurria”. Yleensä Suomessa syötiin siihen aikaan paljon lanttua, naurista ja porkkanaa, mutta Viitaluomalla ei koskaan, ainakaan minä en saanut niitä koko kesänä.

Muuten aika paimenpoikana oli aika vapaata. Olin vielä pyhisin jo koulun alettua auttamassa emäntää perunan nostossa. Hänellä oli oma pieni läntti keittiötä varten. Maa oli useampana aamuna kuurassa, kun kaivoimme perunoita kuokalla.

Tuolloin oli vielä pulaa melkein kaikesta, vaatteet, ruoka ja muut tavarat olivat kortilla.

Niinkin pienistä asioista kuin venttiilikumeista oli puute! Mutta näin ihmeen. Viitaluoman pojista vanhin nimeltään Heikki oli kerran korjaamassa pyöräänsä. Esillä oli korjaustarvikkeita mm. lasipurkki, jossa oli valtavasti venttiilikumeja. Hämmästyin, koska niitä ei oikeastaan saanut mistään. He olivat kai varanneet silloin kun niitä vielä sai. Minä kysyin paria kappaletta, mutta Heikki rupesi nauramaan ja pisti purkin liiterin hyllylle. En saanut edes kahta kappaletta venttiilikumeja, joita olisimme kovasti tarvinneet. Mutta tämän asenteen, että ei anneta, olimme huomanneet yleisesti melkein kaikissa asioissa ja kun siirtolaisella ei ollut samat edellytykset kuin kantaväestöllä omavaraisuuteen, niin miksi tämä jyrkkä ei. Oliko se pelko omaisuuksien menettämisestä?

Entäs sitten paimenen palkka? Sain joskus mukaan jotain ruokaa, kun kävin kotona pyhinä. Sitten kun lopetin, antoi emäntä

omakätisesti yhden poikien ikivanhan puolitakin, joka ei käynyt minulle alkuunkaan, oli pieni. Sitten sain saappaat. Ne olivat vanhat, pidetyt ja joskus unohdettu ullakolle kuivumaan, ei saanut edes jalkaan, olivat niin kovat. Voi sitä saituutta! Antoivat vielä pienen paperinyytin ja kun se avattiin kotona, lemahti hirveä löyhkä huoneeseen. Paketissa oli mätää suolattua sianlihaa. Nyt isä suuttui perusteellisesti. Olisi lähtenyt siitä paikasta Viitaluomalle viemään kaikki saamani takaisin, mutta äiti esti. Oli jyrkkänä isälle, sinne et mene! Äiti sanoi vielä, että olemme saaneet pahempiakin loukkauksia kestää kuin tämän. Me emme ole tästä tietävinäänkään.

Siis en saanut oikeastaan mitään palkkaa, vain ruoan. Ne ovat osa muistoja Pohjanmaalta.

–46 keväällä istutimme perunaa Jusseron peltoon. Samana keväänä meille tarjottiin Kiuruvedeltä niin sanottu kylmä tila, jota isä kävi katsomassa, mutta ei hyväksynyt!

Kaikesta huolimatta Peräkylällä asumisaika oli nuoruusvuosien parhaita, ainakin kun näin jälkeinpäin ajattelee ja muistelee. Se ei ollut enää sitä pienten lasten holtitonta menoa, siinä oli jo osittain kiinnostusta kaikkeen mitä ympärillä tapahtui. Yritti saada toisten huomion kiintymään itseensä, oli asioita joihin kiinnitti enemmän huomiota. Hiihtokilpailut, hiihtoretket Vakkilanvuorelle ja pajujen haku ja kuorinta. Pajujen kanssa työskentely oli keväistä puuhaa. Silloin kun silmut alkoivat aueta, pajuja kerättiin suuria määriä. Niitä haettiin monien kilometrien takaa. Kuka pyörällä, kuka jalkaisin ja monesta talosta jopa hevoskärryillä. Menekki oli suuri. Mitä nämä pajut olivat ja minkälaisia? Ne täytyi olla vesoja, vähintään ½ metrin pituisia oksattomia varpuja. Ne kuorittiin, kuivatettiin, niputettiin ja myytiin koritarpeiksi. Se oli keväisin joillekin hyvää hanketta. Me saatiin olla mukana, kun Jusseron ja Reinin väki työskenteli pajujen kanssa. Minä olin nopea katkomaan oksia pensaista samoin myös kuorimaan. Silloin itsetuntoni kohosi huomattavasti.

Me asuimme Isokyrössä aina –46 keskikesään. Sitten isä otti pika-asutustilan Liperistä. Tämä tila, jonka saimme, oli niin sanotulla Sormusen salolla, ilman peltoja ja rakennuksia. Muutto tapahtui Isokyröstä junalla. Meidät lastattiin avovaunuun, tavarat, ihmiset ja lehmä. Ei ollut paljon tavaroita ja heinääkin kovin vähän. Niissä nukuimme yömmä. Matka kesti 3 päivää ja 2 yötä.

Ylämyllylle saavuimme lämpimänä kesäaamuna. Meidät lastattiin pois junasta. Vastassa oli Väinö Pietarinen, joka oli tuleva majoitusisäntämme. Matkaa oli noin 10 km. Päivä oli kovin kuuma, hiekkamaantie, joka pölysi, nämä yhdessä toivat janon ja lopulta väsymyksen. Lehmä teki monta kertaa tenän, halusi syödä ruohoa maantien varresta kait janoonsa. Kuitenkin lopulta tultiin Pietariseen.

Emäntä oli laittanut ruoan ja lämmittänyt saunan.

Majoituimme, saimme kamarin, johon jouduimme menemään tuvan läpi. Tuvassa, joka oli suuri, oli leivinuuni ja monirinkinen hellä. Oli kai aikoinaan ollut tarpeen. Nyt talossa ei ollut lapsia, vain emäntä ja isäntä noin 40 vuotiaita. Kamari oli kovin pieni, noin 3x3 m. Meitä oli isä, äiti, Kauko, minä ja Lea, siis viisi henkeä! Kuitenkin olimme vain yöt siinä, muut ajat rakensimme omaa aivan heti. Nukuimme niin, että isä ja äiti nukkuivat sängyssä ja me siskonpetilla lattialla! Ruoan jouduimme laittamaan aamuisin ja iltaisin, silloin kun se sopi emännälle, hän ensin! Meillä oli yksi lehmä ja se oli yöt riimussa uudessa paikassa.

Meille annettu alue oli osa Sormusensalosta. Avointa puutonta kumpareta oli jonkun verran, siinä oli aikoinaan ollut torppa. Äiti piti siellä lehmää riimussa myös yöt.

Ei varmaan ollut isällä ja äidillä mukava aloittaa taas alusta niin kuin nyt Liperissä. Matka Pietarisesta Sormusensalolle oli noin 2 km, joka täytyi kulkea aamuin illoin. Miten ruoka oli järjestetty päivisin, sitä en muista, mutta kun oli kesä ja lämmin niin ei se kai kovin monipuolista ollut, kun ei ollut edes kellaria, missä sen olisi voinut säilyttää pilaantumattomana.

Kerran kun äiti oli siirtämässä lehmää, se yhtäkkiä törmäsi paarmaa pakoon. Riimu kiertyi äidin jalan ympäri ja kun se sitten kiristyi, teki se valtavan haavan kantapään taakse. Haava oli kovin syvä ja melkein ympäri jalkaa. Verta tuli valtavasti, äiti kaatui pitkin pituuttaan ja valitti. Sidoimme jalan jollakin rätillä ja saimme veren tulon pysäytettyä. Keskustelimme, kuinka äiti saataisiin lääkäriin, tiesimme sen olevan tarpeen. Tulos oli se, ettei lääkäriin! Ei ollut rahaa taksiin ja lääkärikuluihin. Lähin hevonen oli 2 km päässä (meillä ei vielä silloin ollut hevosta). Siis asia jäi siihen. Paranihan jalka aikanaan, äiti oli sitkeä, kulki sen 2 kilometriä aamuin illoin Pietariseen, jossa asuimme. Sisukas äiti! Isä sahautti 4x4 parrut ja rakensi niistä nopeasti asunnon. Huoneen, joka toimi keittiönä ja pienen nukkumaosan. Parrut olivat suorakanttisia, vain sammalta välissä, se ei pitänyt lämmintä, vesi jäättyi yöllä. Lehmälle ja hevoselle – jonka olimme ostaneet - tehtiin väliaikainen suoja sekä heinille katos. Arvaan isän ja äidin öiset suunnitelmat tulevia aikoja ja parempaa elämää varten.

-46 syksyllä tuli Eino perheineen Liperiin. Isä oli kysynyt Lauria ja Suloa, alkaisivatko he hoitaa tilaa, mutta heistä ei kumpikaan ottanut vastaan tarjousta. Myöhemmin Sulo kyllä jurnutti isälle, että isä ei ollut tosissaan hänen suhteensa!

Einon tulo tuntui muuttavan kaiken! Uuden päärakennuksen suunnittelu, siihen tarvittavien hirsien kaato, lautatavaran mitoitus ja sahaus ja paljon muuta, joka liittyi uudisrakentamiseen. Valtio teetti tiet ja niihin tarvittavat ojat, rummut ja sillat. Itse olisimme saaneet tehdä kaikki metsätyöt alueelta, jotka oli suunniteltu pelloiksi, meillä kuitenkin oli vierasta työvoimaa, joka teki osittain hakkuut. Saimme maksun valtiolta ja me maksoimme hakkuumiehille.

Meillä oli myös tanskalaisia nuoria miehiä noin kuukauden verran auttamassa peltojen raivauksessa, Tanskan apua Suomen valtiolle. Mökki oli väliaikaisena saunana päärakennuksen valmistuttua, se purettiin, kun uusi sauna valmistui, silloin en enää ollut kotona.

Pietarisen isäntä päätti lahdata siitoskarjun. Se oli valtava eläin, sitä pidettiin yksin karsinassaan. Karsina oli navetan päässä kivistä tehty puoliksi maahan muurattu, siinä oli kaksi ikkunaa, jotka olivat eri seinillä noin puolentoista metrin korkeudella. Syöttö tapahtui oven kautta, johon oli laitettu erikoiskaukalo niin, ettei ruoan antajan tarvinnut mennä lättiin sisälle.

Niin koitti lahtauspäivä! Isännällä oli ase, mauseri ns. 6,35, mistä lie aikoinaan hankkinut. Näin kaikki tapahtumat. Isäntä meni lättiin sankon kanssa, siinä oli houkutusruokaa sialle, että saisi sen pysymään aloillaan. Niin karju tuli sankolle ja isäntä tähtäsi karjun päähän ja laukaisi. Karju lyyhistyi siihen paikkaan ja isäntä luuli sen kuolleen! Meni lähelle, mutta karju heräsi tainnoksista ja nousi jaloilleen ja röhki, alkoi rynnäätä päättömästi ympäri lättiä. Ei auttanut isännän muuta kuin lähteä pakoon. Karju mylvi kauheasti lättissään. Ulkona isäntä toivoi voivansa ampua karjua ikkunan kautta kuolettavasti. Hän tiesi sen haavoittuneen ensimmäisestä luodista vakavasti, koska osui päähän. Nyt isäntä päätti ampua kaksi laukausta yhtämittaa. Ja niin tapahtui. Ikkunan kautta ammutut laukaukset osuivat päähän molemmat! Niin oli karjulta henki pois. Mutta se ei ole mitään hauskaa nähtävää! Karjuun osunut ensimmäinen laukaus oli osunut aivan keskelle otsaa. Karjun otsan muoto on ihmeellinen kolmion muotoinen. Luoti oli osunut melkein kolmion harjalle ja siitä luiskahtanut sivuun eikä mennyt kallon sisään. Täräys vain tainnutti sen hetkeksi. Oli syksy -46.

Väinö ja Eeva asuivat myös lähellä, Voutilaisessa. Oli mukana tavata Anjaa, Railia ja Eiraa. Se ei aina ollut ainoa syy.

Voutilaisessa asui tyttö, johon olin ihastunut, en kuitenkaan muista hänen nimeään! Ikävöin häntä kovasti, kun he muuttivat pois Liperistä.

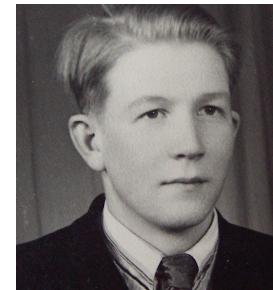
Päivisin Kauko ja minä ja jopa Leakin jouduimme olemaan uudisraivauksella töissä. Väinö Moilanen oli myös meillä töissä sen ajan, jonka he asuivat Voutilaisessa kunnes muuttivat Outokumpuun.

Kerran olimme tulossa risuja ja kantoja polttamasta ja kävelimme uutta tietä pitkin illalla kotiin. Oli kovin lämmin ja ukonilma. Salamat iskivät tiheään. Olimme ison kuusen kohdalla, kun yhden äkin salama iski ja Väinö, joka käveli ojan puolella lähimpänä kuusta kaatui maahan ja jäi meistä jälkeen. Kuitenkin hetkenpäästä hän nousi ja kysyi, mikä siinä ojassa pyörähti. Mekin näimme pöläyksen aivan kuin harmaa pässi olisi kierinyt ojassa. Selitys oli kuitenkin se, että salama oli iskenyt kuuseen ja sen kautta ojaan, jossa oli vettä ja vesi sumuuntui salaman iskusta ja näytti pyörivältä pässiltä. Kun Väinö sattui olemaan lähellä, niin salama aiheutti hänen kaatumisensa, vaikka ei osunutkaan eikä vaurioittanut mitenkään.

Jusseron peltoon istutetut perunat kävimme minä ja äiti nostamassa syksyllä, kuljimme junalla, tulomatalla olimme avovaunussa perunasäkkien kanssa, en muista kuinka paljon niitä oli!

7 v

16 v

-47 isä ja Eino rakensivat päärakennuksen, veistivät hirsistä. Isä teki ikkunat, ovet ja kaikki muut puutyöt, joita tarvittiin. Hän teki myös huonekalut. Kauko ja minä olimme mukana rakentamassa, teimme mitä osasimme. Kaikki oli kovin raskasta. Minulla oli aina näläntunne, vaikka söimme hyvin ja vahvaa ruokaa. Ailin käytös kiukutti kaikkia meitä. Hän kaatoi meihin vihansa Einon häneen kohdistuneitten tekojen takia. Ja hän osasi olla ilkeä kaikille. Heitteli kaikenlaisilla esineillä äitiä ja isää, haukkui meitä kaikkia laiskoiksi ja oli aina äkäinen. Äiti itki monesti Aililta salaa.

Kerran oli tapahtua kovin ikävä tapaturma. Olimme kattamassa taloa päreillä ja minä olin niputtamassa niitä ylös nostettavaksi. Kauko, isä ja Eino olivat katolla telineillä. Aili tuli jostain kuin tuulispää ja alkoi haukkua Kaukoa, minua ja Leaa ja huusi, että saatte eläit läheteä täältä, teillä ei ole mitään tekemistä täällä, syöttiläät. Silloin Kauko suuttui ja heitti vasaralla kohti Ailia. Onneksi se meni hiukan pään ohi, osuessaan olisi voinut tapahtua mitä vain. Sen jälkeen ei Kauko asunut kotona enää kauan. Hän meni Härköseen töihin, kävi armeijan ja oli sen jälkeen töissä jonkin aikaa Raisiossa, tuli Liperiin ja kävi rippikoulun. Hän tapasi pian Lempin, jonka kanssa meni naimisiin. Heille ostettiin Lehmosta mökki, jossa he asuivat kuolemaansa asti.

Kotitila
Liperissä

Salokylällä kävin jatkoluokat ja tutustuin kylän nuorisoon. Alkuvaiheessa leikittiin piirileikkejä lauantai- ja sunnuntai-iltaisain ja tavattiin toisia nuoria. Pojilla oli harrastuksena jalkapallo, yleisurheilu ja pesäpallo. Raivasimme urheilukentän, teimme juoksuradat, moukarin-, kiekon- ja keihäänheittopaikat, pelasimme pesäpalloa.

Lopulta perustimme oman urheiluseuran, Puromäen Pipinnön. Se toimi Liperin urheiluseuran alaosastona. Liperin Urheiluseura määräsi ”Pipille” jäsenmaksun, josta jouduimme maksamaan määrätyn prosentoin pääseuralle. Mikä oli mieluista, että saimme jäseniä yllättävän paljon, myös vanhemmista eli kannatusjäseniä. Ehkä he näkivät, että jos nuoriso harrastaa urheilua, se on tervettä toimintaa eikä ole aikaa muille houkutuksille. Pidimme kaikenlaisia kilpailuja, yleisurheilussa, hiihdossa ja pesäpallossa. Meillä oli oikein hyvä pesäpallojoukkue, vaikka emme olleet pelanneet yhteen montaakaan kertaa. Meistä löytyi ovela syöttäjä Aulis Lappalainen, joka syötti melkein aina ”vääriä” oikealla hetkellä. Pelaajia olivat Martti Auvinen, Voitto ja Martti Vottonen, meidän Jouko, Kauko. Minä olin kentällä polttajana, olin kaikkein sopivin siihen paikkaan. Myös olin joskus takarajalla, koska siellä tarvittiin heittäjää, joka pystyi heittämään pallon ”kotiin”. Sopu joukkueen sisällä niin peleissä kuin niitten ulkopuolella oli erittäin hyvä! Koskaan ei kuulunut esimerkiksi peleissä tapahtuneista virheistä mitään. Tämä kai teki sen, että olimme piirin parhaita. Jaakko Koistinen, Martti Rinne muun muassa pelasivat Pipinnön joukkueessa. Mutta äkkiä hävisivät pelaajat! Vottoset, Martti ja Voitto läksivät opiskelemaan muualle, Lappalaisen Aulis myös, minä menin armeijaan ja niin joukkueen runko oli poissa. Se oli loppu –52.

Pipinnön rahoittamiseksi järjestettiin iltamia. Näissä iltamissa täytyi verotussyistä olla ensiksi määrätty aika ohjelmaa ennen kuin sai aloittaa tanssin. Musiikkina soi gramofoni eli ”neulapojat”, jota minä, Kauko ja Auvisen Martti hoidimme. Levyt oli kaikki meiltä samoin soitin. Saimme soitosta pienen

korvauksen. Väkeä oli aina tungokseen asti. Tulivat lähikylistä ja viihtyivät myös meidän ladossa, vaikka siinä oli sementtilattia. Oli kovin ihme, että Parviaiset, jotka olivat uskovaisia, antoivat poikansa ja ainoan tyttärensä käydä niissä riennoissa. Katsoimme, että olimme koko kylän asialla.

Talvella pidimme hiihtokilpailuja sekä omia että kylien välisiä. Nämä oli järjestetty miehille, koska naishiihtäjiä ei ollut. Muuta yhteistä toimintaa oli retket ja elokuvaillat.

Näin jälkeensä ajateltuna nuo vapaa-ajan toiminnot ihmetyttää monipuolisuudellaan ja mistä niihin kaikkiin riitti aika, kun ajatellaan, että olimme maanviljelijäin lapsia. Päivät venyivät kotitöissä pitkiksi ja usein oli tehtävä lauantaina ja sunnuntaina jotain, ainakin kesällä, niin mistä löytyi aikaa harrastuksiin ja rientoihin? Se kait löytyi nuoruuden voimista! Silloin oli vielä nuorilla tapana kokoontua suurin joukoin lauantai-iltaisin kiikkukankaalle.

Aloin myös katsella tyttöjä ”sillä silmällä” Saatoin heitä kotiin jo jatkokouluaikoina. En tiedä, mutta saatolle pääsy oli kovin helppoa. En kysellyt, lähdettiin vain kävelemään tai hiihtämään. Jutustelu kävi myös luontevasti. Oli ihme, että tunsin itseni ujoksi joukossa, mutta kahden kesken en. Kait kasvatusmenetelmä oli aiheuttanut ujouden, joka seurasi aikuisikään saakka. (Vielä nytkin 69 vuotiaana)

Siellä tutustuin Katriin, jonka kanssa sitten seurustelin. Armeijaikana kuitenkin välimme menivät poikki.

Jotkut tulivat kiikkukankaalle pitkienkin matkojen takaa. Täällä seurustelun hapeleinen.

lkä, olinhan i, mutta kun välillä nälkä Pekka syöpi unnes sitten

Jatkokoululaiset Helsingissä 1947

Ennen kuin jouduin sotaväkeen, olimme Kaukon kanssa parina talvena savotassa Vihtarissa ja Sarvikummussa. Silloin ei ollut vielä moottorisahoja, joten työt, kaato ja katkominen täytyi tehdä käsi- eli pokasahalla ja tukkien kaato justeerilla. Meiltä kävi Kaukon kanssa justeerilla sahaaminen oikein hyvin. (Eino oli hirveän raskaskätinen) Karsinta tehtiin kirveellä. Talvet olivat runsaslumisia, joten hanget olivat jopa metrin paksuisia. Se vaikutti tulokseen. Puut oli kaadettava niin, että kanto jäi mahdollisimman lyhyeksi, siksi piti olla lapio mukana, että sai tyven puhtaaksi lumesta ja vielä työtilaa justeerille. Pieni palkanlisä saatiin paksun lumen haitasta, ammattiliitto oli neuvotellut lumilisän. En tiedä mikä tuli olla hangen paksuus. Kuitenkin kumpanakin talvena -50 ja -51 oli lunta ”lisän” verran. Vihtarissa olimme savotta-aikana kortteerissa talossa, jonka nimi oli Kasarinen. Saimme ruoan ja eväät päiväksi. Meille Kaukon kanssa oli uutta ja jopa ihmeellistä se, että aamulla ennen työhön lähtöä oli lämmin vahva ruoka ja mikä näissä ruoissa oli erikoista, ne oli kaikki uuniruokia! Ja hyviä! Eväät päiväksi metsään olivat aivan erinomaisia! Emme kotona olleet tottuneet tuohon. Talossa oli majoitettuna kahdeksan ”metsuria” ja neljä hevosmiestä.

Me tienasimme oikein hyvin, mutta rahat oli tuotava kaikki kotiin! Käytäntö oli, että ”talo” osti tarvittavat vaatteet ja kustansi kaikki. Aivan hyvä systeemi!

Kun tulimme toisena talvena savotasta, oli meillä mielestämme paljon rahaa, koska emme olleet käyneet kotona kuin kerran ja huvituksia meillä ei ollut, emme juoneet emmekä käyneet missään esimerkiksi iltamissa eikä tansseissa, joten toimme kaikki ”tienestit” kotiin. Silti Einon mielestä kaikki oli vähän. Savottarahoilla hän osti kirkkoreen. Mietimme Kaukon kanssa lähteä kotoa pois ja niin Kauko tekikin. Minä sitä vastoin muutin kotoa vasta -52 juhannuksen jälkeen. Siihen asti tein ”rengin” töitä Einolle. Olin tyhmä!

Heinä mies 1950

93

Armeija

Jokainen Suomen kansalainen, mies, joutuu kutsuntoihin määrättyssä iässä, niin myös minä. Kutsu on valtavan virallinen. Uhotaan tuomioita sen ja sen lain nojalla niille, jotka eivät saavu paikalle tai esitä pätevää syytä poissaololle. Kutsussa oli myös maininta siitä, missä aselajissa haluaa palvella isänmaata.

Kuitenkaan eivät kaikki päässeet haluamaansa aselajiin, kuten en minäkään. Toivoin rannikkotykistöön niin kuin veljeni Veikko oli ollut, mutta jouduin polkupyöräpataljoonaan Kontiolahdelle.

Armeijassa oli koulutettava joka ikäluokasta määrätty määrä upseereita ja aliupseereita olipa ainekset minkälaisia hyvänsä. Upseerikouluun pääsivät vain ylioppilaat.

Aliupseerikouluun valittiin seuraamalla käytöstä aina alokasajasta lähtien. Seuraajina olivat kaikki kouluttajat ryhmänjohtajista alkaen. Ja Pulli oli ryhmänjohtaja ja oikein vittumainen. Olimme tehneet valan ja jouduimme mottimetsään, siellä vänrikki Piironen ilmoitti minulle, että Roivas lähtee viikon perästä aliupseerikouluun. Jälkeenpäin sain tietää Pullin esittäneen minua sinne.

Aliupseerikoulu! Kuinka minä? Oppimaton maalaistollukka! Ja koulun jälkeen toisia komentamaan ja jopa kouluttamaan. Ihmettelin kovasti, kuinka ne, jotka olivat minun käyttäytymistäni seuranneet, olivat havainneet tarvittavia ominaisuuksia aliupseerikouluun lähettämiseen. Kait olivat kaikki minun purnaukseni alokasaikana olleet avuksi valintaan. Ehkä kaikki seurasi kasvatuksesta kotoa armeijaan, mutta täällä nämä opit eivät pitäneet. Jouduin monta kertaa kokemaan kuinka kaikki tapahtuu armeijassa toisin kuin siviilissä. Kuri vain ei ollut ollenkaan niin kova kuin kotona. Sopeuduin kuriin, mutta en simputukseen. Siksi minulla ei ollut vapaita viikonloppuja valan jälkeen. Purnasin, luulin olevani ”oikeassa” ja sain perunateatteria, palovartiota, päävartiota ym.y.m, kun toiset saivat iltalomia. Olin katkera!

Kuitenkin lopuksi kävi oikein hyvä tuuri, kun kapteeni Karinen tarvitsi apua lähisahalle, jossa hänen rakennustarvikkeitaan

sahattiin. Minä olin halukas, koska työ oli iltaisin ja päivät olivat vapaat palveluksesta. Me, jotka olimme sahalla työssä, saimme käydä upseerikerholla, mitä oikeutta ei ollut muilla kuin ”kapiAISilla”. Tuo oikeus upseerikerholle oli varmaan kovinkin suuri asia ei ainoastaan kerhon jäsenille, vaan niillekin, joille annettiin lupa tulla sinne, kuten meille ”sahalla” työskenteleville. Mutta mikä pettymys! En ollut koskaan iltamissa, jota olimme Pipinnön sisällä järjestäneet, nähnyt sellaista hulinaa ja meteliä kuin täällä upseerikerholla ja upseerien kesken. Luutnantti Uuttu sanoi: Kaikille maljat, minä maksan! Tiesin kyllä tarjouksen koskevan myös minua. Silloin en ottanut tarjousta vastaan. Otin kyllä viinaa jo siihen aikaan, mutta kovin vähän. Silloinkaan, kun olin tansseissa, ei viina kuulunut kuvioihin.

Jouduin AU:hun eli aliupseerikouluun, kait omaa tyhmyyttäni. Ne jotka valittiin sinne, olivat muitten mielestä ”pinkoja”. Minä omasta mielestäni olin päinvastoin ”purnari” ja vastustin joitakin koulutusmuotoja, santsareitten käyttäytymistä ja muuta, joka oli

ainoastaan määrättyssä tilanteessa joillekin vallan merkin näyttö. Kait huomasivat, että minun luonteellani voi kouluttaa toisiakin.

AU-koulu! Siitä olivat kertoneet ne, jotka olivat käyneet sen. Pelottelut kovasta kurista, inhottavista kouluttajista, täsmällisyydestä ja mikä suurin paha, oman minän alistamisesta AU:n oppilailta! Kuulema kouluttajat saivat tehdä kaikkea, paitsi eivät saaneet käydä käsiksi! Ja he tekivät myös. Heitä oli tuvan vanhimmat, jotka olivat yleensä alikersantteja. Kenttäkouluttajina toimivat myös alikersantit sekä kersantit. Oppitunteja pitivät väapelit, ylikersantit, sotilasmestari ja vänrikit ja joskus riippuen aiheista, myös luutnantit ja kapteenit. Mitä ylempiä arvoinen kouluttaja oli, sitä rauhallisemmin he käyttäytyivät. Niin ja vielä oli yksi ryhmä, kokelaat. He olivat niitä, jotka olivat tulleet upseerikoulusta. Kokelaat olivat kaikkein pahimpia ja niistä vielä ne, jotka olivat tulleet niin sanotussa maitojunassa pois eli jostain syystä eivät olleet läpäisseet koulua.

Kokelaat olivat vapaat palveluksesta, mutta eivät päässeet siviiliin

ennen kuin heille määrätty palvelusaika oli kulunut umpeen. Tätä vapaaherran aikaa kokelailta kesti joskus 3-4 viikkoa. He saivat liikkua vapaasti sotilasalueella ja esimerkiksi käydä syömässä milloin heitä huvitti. Saivat ottaa osaa koulutukseen jos halusivat. Ja kyllä niitä halukkaita oli aina. Kaverit, jotka olivat tulleet maitojunassa, olivat kaikkein halukkaimpia ottamaan osaa koulutukseen ja myös kaikkein inhottavimpia. Kokelaat asuivat omissa tuvissaan 5-6 aina tuvassa. Heillä oli oikeus siivouttaa tupansa sotamiehillä. Siivous tehtiin aina iltaisin muun palveluksen päätyttyä. Mutta, mitä ihmeellistä, joka siivoojasta tai siivoojaparista tekivät kokelaat kantelun komppanian vääpelille. Aihe joko huono työ tai purnaus eli esimiehen vastustaminen. Se, josta kantelu oli tehty, sai ylimäärästä palvelustehtävää, vartiovuoroja tai perunateatteria. Kuulin upseerikerholla käydessäni herrojen keskustelevan näitten kokelaitten kantelusta ja komppanian vääpelin kannanotosta niihin ja myös rangaistuksista,

mutta kuulemma se kuului koulutukseen, vaikka kokelaitten syytökset olivat aiheettomia.

Aliupseerikoulu oli kova ja inhottava! Minä pärjäsinkin kuntoni puolesta, mutta en alistunut siihen joutavanpäiväiseen idioottimaiseen käytökseen, joka oli määrättyillä kouluttajilla. En vastustanut suoranaisesti koskaan, vaan näytin käytökselläni mitä mieltä olen. Mutta en ollut myöskään vapaa iltaisin, siitä pitivät huolta ne, joita olin loukannut.

96

Kontiolahden varuskunnassa 1952

Alikersantti

Työelämä alkaa

Kun pääsin armeijasta -52, menin heti Esalle Huistinvaaraan töihin. Esa oli saanut joku vuosi sitten rintamiestilan ilman rakennuksia. Hän oli jo kerennyt rakentaa väliaikaisen asunnon, josta käsin teki muut tarvittavat rakennukset, kuten päärakennuksen, navetan, liiterit ja ladot heinille. Aloin kaivamaan navetan ”rundeja”, jotka piti kaikilta osin ulottua kallioon saakka. Osittain kaivanto tuli yli kaksi metriä syvä! Maa oli niin sanottua moreenisoraa eli hirveän kovaa ja vaikeakaivuista. Oli käytettävä hakkua ja rautakankea apuna.

Raskasta ja hidasta! Kuitenkin kaivoin ”rundit” viikossa! Tein pitkiä päiviä. Kerkesimme myös käydä kalalla sekä pikku lammilla että Heposelällä. Esa oli kovin leikkisä, lateli sutkauksia, kertoi vitsejä ja lauleli laulun pätkiä kun kerkesi.

Kalareissut teimme jalkaisin metsäpolkuja pitkin. Kuljimme peräkkäin ongenvavat olalla, matopurkit taskussa ja kalasankot käsissä. Silloin Esa usein pisti lauluksi. Muistan joitakin lauluja että: Eleke minnuu, mie oon pien, mua on märkä ja hammeet kastuu, eikä minua oo ennenkää. Ja: Mäen laidassa pienoinen tölli, siellä armaani asunto on. Sitä ruusua hellin mä hoidin ja kyynelin kostuttelin, elon myrskyiltä suojella koitin ja säilyttää puhtaana sen. Liekkö lempeni ollut kylmä, kun se ruusu ei säilynytkään. Vaan ne kauneimmat oksasi taittoi, jää kylmälle maailmalle.

Kun tulin Esan luota -52 kaksi päivää ennen Juhannusta, olin vain. Se teki hyvää. Olinhan tehnyt siellä raskasta työtä. Juhannusaattona tuli Lea miehensä kanssa kylään. Lean mies Uuno oli työssä Uimaharjussa sahalla. Hän sanoi, että siellä tarvitaan työvoimaa.

Niin päätin matkustaa Uimaharjuun heti Juhannuksen jälkeen. Ja niin tein. Sain heti töitä sahalla. Kun menin sahalle töihin, jouduin lautatarhalle. Se oli tosi kovaa, raskasta. Oli keskikesä, hyvin lämmintä, olin iltaisin kovin kovin väsynyt. En syönyt heti töistä tultua, join vain maitoa tai piimää, kävin uimassa ja nukahdin heti rantatörmälle, josta joku herätti joskus myöhäänkin. Itikat olivat

purreet ja nälkäkin oli tullut.

Kun tulin Uimaharjuun, en tuntenut kuin Lavikaisen veljekset, Kojon Paulin ja Uunon. Asuin Uunon kanssa samassa kämpässä Laiskanvirran rannalla. Siihen oli majoitettu puolenkymmentä uitto- ja sahapuolen miestä. Kämpä oli tukinuittajien omistuksessa, mutta oli vapaa suurimman osan vuotta. Siis poikamiesmajoitus! En ennen ollut asunut tämmöisessä. Armeija oli eri, samoin savotta. Mutta nyt, vain me miehet!

Retkellä Pamilon koskella 1952

Lean miehen Uunon kautta sain paikan Uimaharjun sahan lautatarhalla. Oli menossa viimeiset Venäjän sotakorvausvuodet ja puutavaran osalta Suomi oli jäljessä. Venäjä vaati täsmällisyyttä. Saha oli uusi, moniraaminen, joten sahatavaran tuotanto oli valtava. Venäjä vaati, että tavara täytyy olla ulkokuivaa ja siksi se täytyy taaplata tapuleihin kuivumaan. Sen vuoksi tarhalla tarvittiin suuri määrä työntekijöitä, koska taaplaus tehtiin käsin. En ollut aikaisemmin ollut tarhalla töissä. Sahatavaran käsittelykokemus

supistui siihen, mitä kotona uudisrakennuksella oli tarvittu sekä armeijassa ollessa.

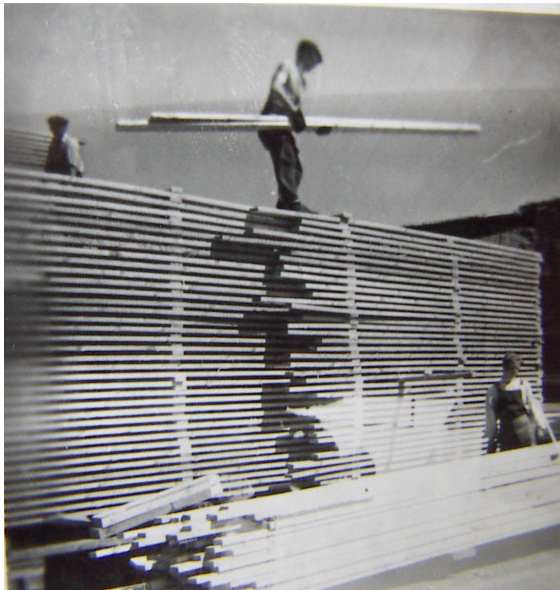
99

Kun taaplaus aloitettiin, silloin oli kahden miehen porukka. Sitten kun tapuli kohosi, tarvittiin kaksi lisää, nimittäin navigoimaan välilavoille, (Myöhemmin tulivat trukit, jotka nostivat paketit eli taaplattavat tavarat suoraan aina kohoavan tapulin päälle, josta ne sitten levitettiin tapuliin) Hanski oli työnjohtajana tarhalla ja hän jakoi porukat pareiksi kunkin toivomuksen mukaan.

Sahalle oli tullut töihin Lavikaisen veljekset, jotka olivat myös Salokylältä. Olimme tuttuja pesäpallopin kautta. Tiesimme menetelmästä ja olimme keskustelleet asiasta, että rupeamme porukkaan. Ja jatkossa totesimme onnistuneemme.

Mutta sitten loppui sotakorvausten vienti Venäjälle, työt väheni, saha joutui lomauttamaan työntekijöitä. Oli joulunaika -52.

Hanski tuli ilmoittamaan, ketkä lomautetaan, siis ei anneta lopputiliä. Minä olin yksi niistä! Kysyin Hanskilta henkilökohtaisesti syytä. Sanoi: Lavikaisen veljekset olivat kertoneet minun

Uimaharjun sahan lautatarhalla 1952

100

olevan ison talon poika, että minulla ei ole mitään taloudellisia vaikeuksia ja sillä siisti!

Alkuaikana toiset oli usein menneet keskustaan aikaansa viettämään. Vähitellen minäkin kapristuin mukana raittia kiertämään ja tutustumaan toisiin nuoriin. Tehtiin retkiä mm. Pamilolle. Parakki, missä asuimme Laiskanvirran rannalla oli uittoyhtiön omistama, muuten hyvä, mutta hirveästi lutikoita. Me Uunon kanssa nukuimme vintillä niin kauan kuin tarkenimme. Syksyllä muutimme alakertaan, jossa muut olivat nukkuneet paitsi Ville Asikainen. Hän oli nukkunut koko ajan eteisessä. Mutta kun tuli pakkaset oli Vilellä eli Neiti Asikaisella kylmä. Kerran yhtenä aamuna oli tukka jäänyt kiinni seinään. Kun hän tuli sisälle lauleli että: Kylmä alkoi ahdistella miestä hilpeää! Täytyy keittää hopeateetä.

Kojon Paulin kanssa olimme mukana tukkilaiskisoissa Jakokoskella. Eräs kilpailumuoto oli koskessa tukillalasku, johon mekin otimme osaa.

Olimme Viljo Asikaisen kanssa ainoat, jotka jäimme viikonlopuksi kämpille, muuta kulkivat kotona. Uimaharju oli jotensakin pieni paikka. Nuoria oli vähän eikä heilläkään ollut iltaisin huvipaikkoja mihin mennä. Sahanruokalassa oli joskus elokuvia viikonloppuisin, tanssit myös lavalla (kesällä) ja sitten oli Hannan kuppila, jossa nuoret kävivät juomassa limpsaa. Sitten oli vähän kauempana tanssipaikkoja, joihin pääsi junalla. Kaltimossa Vallisärkkä ja Paukkajalla työväentalo.

Olin käynyt aikaisemmin tansseissa vain jonkun kerran. (Pitkä matka ja kova työ) Nyt läksin Viljon ja Paulin kanssa milloin minnekin. Näillä tanssimatkoilla tutustuin ja ystävystyin moniin, en ainoastaan uimaharjulaisiin vaan myös muihin. Kun lauantaina työt loppuivat kahdelta, niin oli aikaa levätä ennen kuin lähdettiin tansseihin.

Asuin sahan uusissa Pamilon tien varteen rakennetuissa parakeissa sen jälkeen kun Laiskanvirran uittokämpän ja sahan välinen vuokrasopimus oli mennyt umpeen. Alajoen kämpät (Pamilon tien

101

varressa) olivat uusia. Niissä oli kuusi petiä per tupa, keittiö, suihku ja ne siivottiin sahan puolesta. Käymälä oli pihan perällä. Meille, Paulille, Viljolle, minulle ja Voutilaisen Veikolle, sattui kaveriksi kaksi muuta rauhallista miestä, joten asuminen oli oikein miellyttävää. Tienasin mielestäni hyvin. Ostin mitä vaatteita halusin. Ainut virhe oli minussa, että olin liian hyväsydäminen. Nimittäin lainasin rahaa melkein kaikille, jotka pyysivät. (Huhu kulki) Olen vieläkin saamassa!

Tietysti minulla oli tyttöystäviä ja yksi heistä oli Senja Tahvanainen noin 3 viikkoa. Yleensä kuljettiin useamman tytön ja pojan porukassa, käveltiin pitkin kylänraittia, piipahdettiin kahvilassa mm. Tässä porukassa oli myös Liisa. Hän oli Senjan vanha tuttava. Olin tavannut Liisa joskus tansseissa, mutta en ollut tansittanut koskaan.

Kun kevättalvella -53 tuli kutsu takaisin Uimaharjuun töihin niin olimme Eskon kanssa taas työpari. Nyt otettiin tapulissa kuivuneet tavarat alas ja lastattiin junavaunuihin. Venäläiset olivat lähettäneet lastauksen valvojan, koska sahatavara piti olla heidän vaatimuksiensa mukaista. Tämä valvoja kävi tarkastamassa myös valmiiksi lastatun vaunun nousten sen päälle. Kerran tarkastajan noustessa vaunuun katkesi yksi lauta jalan alta (tämä tapahtui siksi, kun tavarat lastattiin niin, että ne eivät olleet vaunun päissä kiinni ja olivat niin sanottuja hasapäitä eli ei tasapäitä, koska Venäjä vaati näin. (Tarkastus oli helpompi suorittaa).

Silloin tarkastaja suuttui ja vaati koko vaunun purettavaksi ja lastattavaksi uudestaan. Jouduimme Eskon kanssa tekemään tämän, myös ylösottaja ja Hanski. Ja se oli ylityötä. Kello oli 16. Nyt olimme kaikki työssä: Hanski, minä Esko, ylösottaja ja venäläinen lastauksen valvoja! Miksi lauta meni valvojan alla poikki? Siinä oli läpi laudan ylettyvä oksa. Oli onni, että kävi näin. Jos vaunu lasteineen olisi mennyt Venäjälle, niin se olisi siellä kuitenkin huomattu, nimittäin se oksa ja koko lasti olisi lähetetty

takaisin. Se olisi tullut kalliiksi. Nyt oli vain Hanskin, ylösottajan, minun ja Eskon ja valvojan kolme ylityötuntia.

Olin sahurina, merkkauspyöydällä ja myös betonikäärärinä, kun

102

valettiin lämpökanaaleja. Sahalla harrastimme myös lentopalloa ja ratajuoksua. Otimme jopa osaa kolmen sahan lentopalloturnaukseen, nimittäin Haukivuoren ja Rautjärven sahojen. Nämä sahat oli Neuvostoliitto vaatinut itselleen rauhansopimuksessa, ennen ne kuuluivat Saksalle. Uimaharjun saha rakennettiin vuonna 1951.

Autoja ei ollut monellakaan, enimmäkseen liikuttiin jalkaisin tai junalla. Niin, Uimaharjun aika on jäänyt mukavana mieleen. Missä lienevät sen aikuiset kaverit? Joitakin olen tavannut vuosien kuluessa, joistakin kuullut silloin tällöin. Mutta yhteiset toiminnat, harrastukset ja riennot, ne täytyy jokaisen muistaa. Eikä se ole väärin!

Keväällä -53 läksin sahalta ja siirryin Uimaharjun kansakoulun rakennustyömaalle. Olin täällä betoniasemalla vastaavana, joka tarkoittaa, että valvoo betonin oikean seoksen, santa, sepeli, vesi ja sementti oikeassa suhteessa ja myös aika kuinka kauan betonimylly pyörii. Se oli vastuunalainen työ.

Mestarina koulun rakennustyömaalla oli Mikko Niiniskorpi. Asuin hänen kanssaan poliisi Martikaisella, samassa yläkerran huoneessa ja talossa ruokamiehinä. Mikko antoi minulle ylityöurakoita, joskus hyviäkin. Se rakennusaika oli oikein mukavaa aikaa.

Uimaharjun
uuden
kansakoulun
rakennuksella
1953

Liisa

Kirjoitin jo aikaisemmin tavanneeni Liisan. Hän oli loppukesällä – 52 Uimaharjun asemalla junaa odotellessa kysynyt, oliko Ruisselällä asunut Erkki Roivas sukua minulle. He olivat asuneet ennen talvisotaa Erkin mökissä.

Nyt maaliskuussa –53 sahan hiihtokilpailujen aikana aloimme jutella ja siitä alkoi Liisan ja minun tutustuminen. Kävin kerran lainaamassa kirjan Liisalta. En mennyt kuitenkaan yksin. Liisa ja Senja olivat tietä näyttämässä. Mutta mitä sitten? Tutustuin Liisaan enemmän ja enemmän. Muistan hakeneeni joskus tanssimaan. Olin ollut Senjan kanssa kai kaksi, kolme viikkoa, kun menimme Liisan kotiin kylään. Liisa oli puhunut äidilleen minusta ja Erkki Roivaasta, sedästäni ja nyt virisi hänen kanssaan keskustelu ajoista, jolloin he olivat asuneet sedän mökissä, Karankojan lähellä Ruisselässä. Oli mukava tunne ja tuntui kuin olisi ollut vanha tuttu Liisan äidin kanssa. Tämä vierailu ei jäänyt viimeiseksi Muhosen mökille. Ja sitten, Senja jäi. Sen kirjan, jonka lainasin Liisalta, vein yksin takaisin! Siitä alkoi molemminpuolinen kiintymys ja vähitellen rakastuminen, meidän yhteinen taival, jota nyt on kestänyt (v.2000) lähes 48 vuotta.

Olin aina ollut kiinnostunut kalastuksesta paitsi en verkkokalastuksesta. Kotona ei harrastettu suurempimittaista kalastusta. Ei kai ollut aikaa eikä oikeastaan vesiäkään. Nyt sitten tuli mahdollisuus kaikenmuotoiseen kalastukseen. Jo ensimmäisenä päivänä Uimaharjussa sain kuulla kuinka Pielisjoessa (Uimaharju on Pielisjoen varrella) on hyvin kalaa. Aloin suunnitella veneen ja kalastustarvikkeiden hankkimista. Ostin soutuveneeseen, katiskan ja pari verkkoa, vapa- ja pohjaonget. Olin kovasti innostunut. Oli täytyttyä suuri haaveeni. Päästä vesille omalla veneellä silloin kun haluaa, kenestäkään

riippumatta. Vene oli Alajoen suulla lähellä Pielisjokea, jossa pidin noita pyydyksiä. Kerran kun katiska oli niin sanotun ”ukon” vieressä, se oli niin täynnä ahvenia ettei meinannut jaksaa nostaa sitä veneeseen. Mikä saalis!

En ollut koskaan aikaisemmin kalastanut verkoilla, joten se oli vähän sitä sun tätä. Liisakin oli joskus mukana. En ollut aina tyytyväinen Liisan soutamiseen. Taisin neuvoa ja komennella liiankin tehokkaasti, koska tuli joutavia erimielisyyksiä ja sanaharkkaa, mutta ei ne niin hirveitä riitoja olleet, koska seurustelu oli ihastumisvaiheessa. Kävimme myös Kojon Paulin kanssa uistelemassa ja saaliit olivat runsaita, kuitenkin enimmäkseen haukia, joskus myös ahvenia. Haukia tuli joskus kontillinen, joskaan nämä eivät olleet kovin kookkaita. Mutta se saamisen ilo!

Kerran oltiin yhden miehen kanssa Siikakoskella lahnoja onkimassa. En koskaan ollut nähnyt semmoisia köriläitä ja miten paljon niitä tuli. Jaoin kaikille halukkaille, mutta kukaan ei tarjonnut rahaa. Lopetin jakamisen siihen! Kävimme myös yhden kaverin kanssa, en muista nimeä, Pamilon kosken alapuolella pohjaongella onkimassa lahnoja. Valtavia! Alajoen kämpän miehillä oli usein ihmettelemistä. Pyyntivälineenä oli kolmihaarakoukku ja kastemato.

Täällä Siikakoskella – miten irooninen nimi, koska emme saaneet siikoja vaan lahnoja – olimme retkellä Oinosen Kerttu, Mannilan Risto, Liisa ja minä. Soudimme minun veneellä edestakaisin tuon 4 km. Olimme teltoissa yötä. Kävin ongella sillä aikaa kun toiset laittoivat ”leiriä” kuntoon. Sain parikiloisen lahnan, jonka kypsensimme nuotion hiilloksessa voipaperiin ja märkiin sanomalehtiin käärittynä. Nämä olimme ottaneet jo varalle mukaan. Lahnan sisälle laitettiin suolaa, voita, sipulia ja katajanoksia. Siitä tuli erinomainen. Kaikki olivat sitä mieltä, etteivät olleet saaneet niin maukasta kalaa koskaan. Kai siin oli

osasyynä kesäyö, ihanteellinen telttailupaikka ja kahden rakastavaisen yhdessä olo. Kuka tietää! Olemme kuitenkin silloin tällöin muistelleet Liisan kanssa tuota retkeä ja lahnaa. Kävimme muillakin retkillä yökunnissa teltaillen. Annelin ja Paulin kanssa juhannuksena, Kertun ja Riston kanssa mieleen painunut, hyvin onnistunut telttaretki Kolille.

Ystävykset häissä Paukkajan työväentalolla 1953

106

Avioliitto

Vuonna -54 helmikuussa menimme kihloihin ja syyskuussa meidät vihittiin Enon kirkossa. Vihkipappi oli Rainer Kangas. (Kun olimme 2005 Suomessa, Pekka, Camilla ja me, otimme valokuvan kirkon sisällä olevasta Rainer Kuisman kuvasta. Siellä oli kuvat kaikista, jotka olivat olleet pappeina siinä seurakunnassa) Läsäni olivat Liisan äiti, minun vanhempani, siskoni Lea ja hänen anoppinsa.

12.9.1954

En tiedä onko sopivaa tuoda esille vitsi, jonka isä kertoi vihkimisen jälkeen, mutta rohkenen kuitenkin tehdä sen. Vitsi kuului: Mitä eroa on häyyöllä ja kolehdin kantamisella kirkossa?

No se, että kolehtia kannettaessa pussi menee edellä ja varsi perässä, kun taas hääyönä varsi menee edellä ja pussit perässä.

Pienet hääjuhlat vietettiin sahan ruokalassa, jonka Liisa oli saanut käyttöön ilmaiseksi. Olimme kutsuneet lähimpää ystäväpiiriä tähän tilaisuuteen. Tanssimme häävalssin melkein kaksin, lopussa tuli mukaan muutama pari.

107

Irtisanoutuminen!

Sanoimme kumpikin itsemme irti työpaikoistamme. Ajatus oli etsiä työtä etelämmästä, esimerkiksi Helsingistä. Kuitenkaan silloin kun päätimme ottaa lopputilin, ei meillä ollut tietoa uudesta työpaikasta. Silloin olimme rohkeita. Kaikki ihmettelivät ja jopa povasivat meidän epäonnistuvan muualla työn saannissa. Suuri osa oli sitä mieltä, että joudumme palaamaan kiireen vilkkaa takaisin Uimaharjuun, mutta me emme kuunnelleet heitä. Aioimme hakea työtä Helsingistä ja siinä ajatuksessa läksimme kohti etelää.

Ostimme matkaliput junaan vain Lahteen saakka. Oli aikomus käydä tervehtimässä Heliä ja Sakua (Pellit), he olivat muuttaneet Lahteen aikaisemmin. Jäimme pois junasta Lahden asemalla. Melkein kaikki minkä omistimme, oli mukana eikä sitä ollut vaikea kantaa. Lahti oli meille outo. Kun menimme asemahallin läpi, oli kaupunki edessämme. Kävelimme jonkin matkaa ja näimme matkustajakodin kyltin, kuin yksissä mielin pysähdyimme ja päätimme ottaa huoneen sieltä ja sen jälkeen mennä tervehtimään Pellejä ja jatkaa matkaa Helsinkiin ja etsiä työtä sieltä. J

Ensimmäinen kotimme Okeroisissa 1954

108

Lahti

Pellit asuivat Vanha Viipurintie 1, Helillä oli siellä parturi-kampaamoliike. Pellit ottivat meidät oikein ystävällisesti vastaan. Emme olleet seurustelleet Uimaharjussa. Sakarin olin tuntenut lautatarhalla ja Helin opin tuntemaan, kun olin käynyt jonkun kerran hiuksia leikkauttamassa häneen liikkeessään. Oli myös ikäero, he olivat meitä vanhempia. Kuitenkin vastaanotto oli valtavan ystävällinen ja niin kuin olisimme olleet kasvinkumppaneita. Heillä ei ollut ketään, joiden kanssa seurustella. Asuimme heillä viikon ajan ennen kuin löysimme oman asunnon.

Saimme asunnon Okeroisista, noin 8 km Lahdesta Riihimäelle päin poliisi Heleniuksen yläkerrasta. En muista mitä maksoimme vuokraa, mutta varmaan se ei ollut paljon. Asuimme siinä vuoden verran, syksyyn -55.

Ensimmäisen puoli vuotta kävin yksin töissä. Työmatkat Okeroisista Lahteen tein junalla. Työ järjestyi minulle heti, Saku kysyi minua sinne, missä hän itse oli työssä, nimittäin Upolla, valimossa.

Aloitin valumuottikoneella. Muotit olivat valurautaisia, kaksiosaisia. Ensin alaosa täytettiin keernajauholla, joka täristyskoneen avulla saatiin tiiviiksi, sen jälkeen pantiin kansi päälle ja ruuvattiin kiinni kahdella yksinkertaisella kiristyslehtipultilla. Työympäristö oli kovin likaista, kuumaa ja meluista. Keernajauho oli kuivaa ja mustaa silloin, kun se putosi automaattisesti muottiin. Tässä sekoittui öljy jauhoon. Koneet olivat ilmanpaineella käyviä ja näin ollen kovaäänisiä. Mitään hengitys- tai kuulosuojia ei ollut. En viihtynyt tässä työssä vaan pyysin siirtoa ja myös sain sen.

Jouduin ojasta allikkoon. Seuraava työ oli vielä meluisempaa, kuumaa ja kiireellistä.

En viihtynyt siinäkään. Sakari oli tehnyt sitä pitempään. Nyt pääsin keernamuotin oppilaaksi. Tämä työ oli väliaikainen, siitä oli vakituinen ollut sairaslomalla. Minä pidin siitä työstä ja sen

109

osaston työnjohtaja antoi ymmärtää, että tein työn hyvin. Sitten minut komennettiin ulkotyöhön rautaromukasalle, siellä työskentelevän miehen apuriksi. Oli tarkoitus, että rautaromut pienitään sulatusuuniin sopiviksi. Palkka kuitenkin putosi, joten aloin hakea muuta työtä.

Olimme taloudellisia – (olemme aina olleet, paitsi nyt jonkun vuoden ajan olemme käyttäneet rahaa muuhunkin kuin ”elämiseen”, tuo joku vuosi oli 1990 – 2005 välillä)

Ensimmäisenä vuotena kävimme paljon elokuvissa, jopa kolmissakin samana iltana. Ei ollut tuttavია, joitten kanssa seurustella, tunsimme vain Pellit. Emme heidänkään kanssaan pitäneet paljon yhteyttä alussa ja he muuttivatkin pois Lahdesta seuraavana vuonna. Ravintoloissa emme myöskään käyneet emmekä viinakaupassa. Viinaa emme käyttäneet Lahteen muuton jälkeen ollenkaan. Siksi elokuvat oli ainoa hui ja se oli halpaa!

Heleniuksen talon vastapäätä oli pieni valimo, jossa oli työssä puolenkymmentä miestä. Valimo haki työhön henkilöä, joka olisi hoitanut keskuslämmityskattilan. Oitis otin vapaata Upolta ja menin tarjoutumaan työhön. Sain paikan ilman enempiä neuvotteluja. Entinen talonmies/lämmittäjä oli työssä vielä kaksi viikkoa, jona aikana hän opasti ja perehdytti minua hoitamaan tarvittavat tehtävät. Kattilan piti olla lämmin vuorokauden ympäri ja lämmitettiin kivihiilellä. Koska tässä työssä oli vain yksi ihminen, täytyi uuni käydä täyttämässä kerran yössä. Työhön kuului myös valu-uunin hoitajan apurina olo eli valurautaromun pieniminen, joka tehtiin lekalla. Samoin kuului työhön muita pieniä töitä. Palkka oli aika hyvä.

Silti pillastuin eräänä päivänä, kun en toiminut kuulemma tarpeeksi ripeästi, menin konttoriin ja otin lopputilin. Johtaja koitti puhua jatkamaan, mutta olin itsepäinen ja läksin vaikka minulla ei ollut uutta työpaikkaa.

Liisan sisko Elna perheineen muutti Lahteen syksyllä –55. Tauno sai paikan Onniselta. He asuivat Okeroisissa Raaskan

110

pikkumökissä. Olin joskus iltaisin heillä lapsenvahtina. Myös joulua vietettiin yhdessä Raaskojen perheen kanssa. Muistan kun muut olivat jo menneet nukkumaan, niin me, Raaska, Tauno ja minä jäimme istumaan ja mieleen on jäänyt, että söimme Raaskan oikein hyvää luun kanssa olevaa kinkkua (silloin ei vielä ollut prässättyjä) ja pidimme hauskaa aamuun asti.

Toisinaan tavattiin Elna ja Tauno melkein joka viikonloppu.

Liisalla oli työ, hän oli Eino Riihelän valokuvausliikkeessä. En minäkään kauan ollut työttömänä, pääsin pian Rauma-Repolalle.

Olin ensin ulkona purutransportin alla levittelemässä purukasaa, sitten pasetilla ohjaamassa tukkeja transporttiin, joka vei tukit sahurille. Olin rasvarin apulaisena ja kimpisahurina.

Kun olimme kumpikin töissä Lahdessa, niin aloimme etsiä asuntoa Lahdesta ja sen myös löysimme Launeen kaupunginosasta Venetsiasta. Kuitenkin keskustaan oli matkaa 8 km. Ajoimme sen polkupyörillä, huonolla ilmalla linja-autolla.

Talvella –56 oli yleislakko, linja-autotkaan eivät kulkeneet ja oli kovat pakkaset. Minä olin lakossa, mutta Liisa ei, koska Riihelän väki ei ollut ammattiliitossa. Liisa ajoi pyörällä joka päivä työhön ja paleli.

Tämä asunto oli omakotitalon yläkerrassa ja kovin kylmä, niin kylmä, että vesi jäättyi yöllä tiskipöydällä sangossa. Talon omistajat olivat Naatilat. Asuimme täällä vuoden -56 syksyyn saakka.

Kesällä 1956 kuoli isäni vaikean sairauden murtamana.

Sahalla ollessani ostin keskimoottorilla toimivan veneen. Emme kuitenkaan käyttäneet sitä kovin paljon ja möimme sen pois vuoden sisällä.

Sitten muutimme Pirttimäkeen. Tämä talo oli meille ensimmäinen keskuslämmitteinen. Asuimme täällä sekä ylä- että alakerrassa. Omistajat olivat Eerikäiset.

Kun rupesivat minua heittelemään vähän sinne tänne, otin myös Rauma-Repolalta lopputilin kesällä -56.

111

Menin putkiliikkeelle. Tehtiin siihen aikaan Lahden korkeimpaan rakennukseen putkitöitä. Oli mielenkiintoista, opin paljon putkitöistä mm. skarvin hitsauksen kuparilla.

Joulun alla -56 talo valmistui ja miehet pantiin pois. Mikä joululahja!

Lokakuussa 1956 kuoli Liisan äiti pohjukaissuolen syöpään.

Talvella -57 olin työssä pienellä sahalla Kasakkamäessä. Täältä loppui tilaukset, joten johtaja joutui vähentämään työväkeä. Sehän on tapana, että ne jotka olivat tulleet viimeiseksi, joutuvat lähtemään ensimmäisenä ja meitä oli kolme miestä. Nyt olin työtön.

Ilmoittauduin työvoimatoimistoon. Lupasivat viikon päästä töitä, kun jokin tehdas aloittaa tehdasrakennuksen. Viikko vapaata!

Karvoset olivat myös muuttaneet Lahteen ja Matti tiesi, että minä olin työttömänä. Hän tuli yhtenä päivänä lasti viinaa mukanaan. Otimme ryyppyä ja silloin syntyi ajatus, että aletaan pelaamaan korttia. Kuitenkaan ei kahdestaan pelaaminen oikein maistunut, mutta muistin, että yksi lopputilin saanut mies asui aivan lähellä ja sovimme Matin kanssa, että käymme katsomassa, jos hän on olisi kotona. Hän sattui olemaan ja lähti meidän mukaan. Nyt ruvettiin pelaamaan rahapeliä. Kävi niin, että tämä kaveri menetti kaikki rahansa, oli aika kännissä ja lähti kotiin. Niin myös Matti lähti. Jäin yksin savun ja tupakantumpeista täysien tuhkakuppien kanssa. Olin sen verran viinoissani etten älynnyt siivota ja tuulettaa huonetta ja Liisa tuli ja huomasi mitä oli tehty. Minulle tuli hätä. Minä pyysin anteeksi, kuitenkin minua kadutti ja kaduttaa vieläkin.

Tuleva työmaa oli hätäaputöitä, joten palkka oli sen mukainen. En kuitenkaan ollut kauan tuossa hommassa, hain töitä vapailta markkinoilta koko ajan. Olin rakennuksella kevääseen -57 saakka. Keväällä -57 pääsin rautateille töihin rataosastolle. Siellä sitten olinkin sairaseläkkeelle 1967 joutumiseeni saakka.

112

Odotimme Jukkaa!

Keväällä 1957 muutimme asumaan Korpikuusentie 17, omakotitalon alakertaan. Se oli kostea ja kylmä. Meidän piti maksaa 3 kk vuokra ennakkona. Kun tuo ennakkoon maksettu aika meni umpeen, nosti isäntä vuokraa, sanoi, että kun lämmitys pitää alkaa syksyllä, tulee asuminen kalliimmaksi!

Sanoimme asunnon irti ja saimme uuden Purokatu 50, omakotitalon yläkerrasta huone ja keittiö. Kun Liisa meni kysymään asuntoa ja sanoi, että lapsi on tulossa, sanoi rouva Onikki, että lapsethan ne asuntoa vasta tarvitsevatkin.

Asunnossa oli keskuslämmitys, mutta vain kylmä vesi. Isäntäväki oli oikein mukavaa, vähän vanhempia, emmekä tulleet kovin tutuiksi. Kerran kävimme heillä kahvilla, he olivat meillä kerran, pari. Se oli vehmas asuntoalue eikä kovin kaukana keskustasta.

Minun äitini oli käymässä meillä ja Haminassa, kun Jukka syntyi joulukuun 16 päivänä 1957, hän tuli heti katsomaan poikaa.

Äitini oli täällä myös, kun Jukka täytti 1 vuoden.

Liisa oli kotona Jukan kanssa vain helmikuuhun 1958 asti, sitten Liisan sisko Elna hoiti Jukkaa. Kesällä 1958 – talvella 1959 oli meillä lastenhoitajia. Aika ikävät kokemukset heistä!

Vappuna 1959 muutimme Mukkanlankatu 4, kerrostalon kolmanteen kerrokseen ilman hissiä. Ne olivat kaupungin vuokrataloja. Kaikki mukavuudet, lämmin vesi, sauna alakerrassa, Suoritin ajokortin 1959, oli aikomus pyrkiä poliisikouluun. Jouduin terveystarkastukseen ja siellä todettiin minulla olevan sydänvika, jonka takia en päässyt poliisiksi.

Syksyllä 1959 pääsi Jukka Niemen lastentarhaan ja oli melkein aina nuhainen. Kuljetin häntä pyörällä ja kerran jäi Jukan ukkovarvas pyörän pintojen väliin (turvaistuimia ei ollut silloin). Siitä lähti aikamoinen pala pois. Olimme tarhaan menossa. Helytätiti laittoi hyvän kääreen ja niin poika juoksi ja leikki eikä muistanut koko tapahtumaa. Minä se enemmän säikähdin ja kannoin huolta. Varvas parani oikein hyvin. Emme käyneet edes lääkärissä. Nytkään (2007) ei näy mitään arpea. Ihmeellistä! Minun työpäiväni päättyi ennemmin kuin Liisan, joten oli aivan

113

luonnollista, että laitoin ruoan ennen Liisan tuloa. Tykkäsin ruoanlaitosta, se ruoka oli kyllä melkein yksinkertaista. Liisa hoiti sitten tiskit.

Ostimme Karvosen Matilta auton, Pobedan, vuonna 1959 ja Liisakin suoritti ajokortin 1960.

Ratatyö oli kovin raskasta tai niin kuin Järvinen sanoi: tuolla riuhtomisella sairastut ennen aikojaan. Ja niinhän siinä kävi!

Sulan aikana oli ratapölkkyjen vaihto suurin työ. Se oli urakkatyötä ja siinä pärjäisivät vahvat ja nuoret. Minä yritin parhaiden mukana ja väsytin itseni jo puolille päiville mennessä. Kun olin oikein väsyksissä, ei ruoka tahtonut maistua, iltapäivä oli yhtä kidutusta.

Taktikoitiin myös kovasti. Ratavallia ei oltu tehty joka paikassa samanlaisesta hiekasta tai sorasta. Paikka paikoin se oli kuin jauhovakka kun taas jotkut paikat olivat kuin kova sora. Näitä paikkoja koitettiin välttää sillä pehmoisesta paikasta ehti vaihtamaan jopa 3 pölkkyä siinä missä kovassa paikassa joutui hakkaamaan hakulla soran irti ennen kuin sai pölkyn pois. Tätä taktiikkaa Sosula osasi käyttää kaikkein ovelimmin! Ja sen tiesimme me kaikki. Lempisen Alpo ei välittänyt noista, teki samaa vauhtia aina ja otti paikan kuin paikan vuorollaan. Tiesimme, että Sosula oli mestarin ja ratavartijoiden suosiossa, mutta hän ei pelannut reilua peliä eikä hän siinä paljon voittanut. Olin monta vuotta luottamusmiehenä. Se ei ollut hyvä tehtävä. Vastaava mestari oli Eino Leino Viipurista. Ei koskaan hymyillyt, suu oli aina väärässä kun puhui. Hän ei aamuisin jakanut töitä,

vaan se oli alemman ratamestarin tehtäviä. Kuitenkin Leino oli aina paikalla niin kauan kunnes työt oli jaettu.

Palkka ei ollut rautateillä hyvä, pikemminkin alakanttiin. En tiedä miksi etsinyt parempaa työtä, jossa olisin hankkinut paremman ammatin. Kyllä kai sekin vaikutti siihen, että olin luottamusmies ja Lahden osaston jäsenkirjuri. Toiseksi ei ollut kuka tai ketkä olisivat antaneet tietoja muista mahdollisuuksista. Olen ajatellut näitä asioita myöhemminkin.

114

Mestarin ja minun välit olivat kohtalaisen hyvät, koska olin kesällä -58 käynyt Sirola- opiston kesäkurssin, jossa annettiin hyvää tietoa vastapuolen kanssa keskustelussa.

Minulla oli aikomus hakea ratavartijakouluun ja olin saanut jo ratavartija Soikkeliilta tarvittavan kirjan, jota luin. Mestarin kanssa oli jo sovittu, että haen tuohon kouluun, mutta sitten mestari muutti mielensä eräiden asioiden takia. Yksi asia oli ”poliittinen”. Oli tulossa Salpausselän hiihdot ja Jussilainen ja minä olimme ajamassa lunta pois Salpausselän radalta, kun meidän ohi kulki Suomen naishiihtäjät. Jussilainen sanoi, tuossa menee voittajat, johon minä, että he ovat hyviä, mutta on niitä muitakin, esimerkiksi venäläiset. Silloin Jussilainen suuttui. Hän kertoi mestarille, että Roivas on kommunisti. (Työssä ei saanut puhua politiikkaa). Minä katsoin, että se ei ollut politiikkaa vaan urheilua. Mestari otti minuun yhteyden ja pyysi kertomaan tapahtuneen. Oli myös kyselty liikennepuolen työntekijöiltä, että olenko minä puhunut politiikkaa työaikana. Nämä eivät olleet kuulleet mitään semmoisesta. Asia jäi sillä kertaa siihen. Jatkossa tämä kai vaikutti minun ratavartijakouluun pääsyyn, koska mestari sanoi: minä olen asennoitunut väärin yhteiskuntaan.

Kerron vielä radalla tapahtumista. Olin luottamusmies, jonka asia oli valvoa mm. palkkoja, työmiesten sosiaalisia asioita. Jos työskenneltiin kaukana sosiaalituloista, niin ne oli järjestettävä työn lähelle tai kuljetus vastaavaan paikkaan.

Esimerkki luottamusmiehen ”vallasta”, jota käytin. Oli lähtö korjaamaan pientä vikaa puhelinlinjalla, josta yksi lanka oli

irronnut. Matkaan oli pumpulla lähdössä neljä miestä ja alempi mestari. Luvat oli kysytty liikennepuolelta, koska oltiin menossa ”linjalle”. Minä luottamusmiehen ominaisuudessa tarkistin kaikki mitä tarvittiin siinä työssä. Näin, että tolppakengät puuttuivat. Huomautin siitä mestarille. Hän sanoi, että Kaukinen kiipeää tolppaan ilman niitä. Sanoin: työsuojelulaki vaatii tolppakengät, joten ilman niitä ei voi tehdä tätä työtä. Mestari ymmärsi sen ja peruutti luvan linjalle ja työ tehtiin, kun saatiin tolppakengät.

115

Ajan kanssa pääsin ”pikkupomoksi” eli 5-10 miehen vanhimmaksi Luottamusmiehenä ollessa jouduin käymään kokouksissa. Nämä kokoukset pidettiin usein kaljaravintola Tirrassa. Kokousten jälkeen jäätiin usein kaljoille, joten kotiin tulo venyi joskus pikkutunneille. Tästä ei kotiväki tykännyt hyvää. Olen ajatellut jälkepäin, että onko tuossa iässä miehen sisäinen rakenne sellainen, että on joskus ajatukset muualla kuin kotona ja onko se vain välinpitämättömyyttä ajan suhteen. Kuitenkaan se ei ole oikein, että ryyppää vaikka miesseurassa. Minä sieltä useimmiten ensiksi lähdin ja syy oli rahan puute.

Tuo aika rautateillä oli minulle ”kasvatuksen” aikaa. En missään ollut tavannut niin yksimielisiä työntekijöitä työssä ja niin yksimielisiä myös politiikan suhteen. Samoin jäsenyys ammattiliittoon, se oli melkein sataprosenttinen. Nämä kaikki asiat vaikuttivat siihen, että oli helppo olla luottamusmiehenä.

En tiedä miksi minut valittiin Rautatieläisten liiton osasto numero 22 puheenjohtajaksi. Tähän valintaan vaikutti kai se, että edellinen puheenjohtaja oli kommunisti ja suurin osa jäsenistä oli sosiaalidemokraatteja. Kuitenkin minun puheenjohtaja-aikani jäi lyhyeksi, kun jouduin jäämään eläkkeelle.

Jukan syntymävuonna Neuvostoliitto lähetti avaruuteen ensimmäisen satelliitin, Sputnikin, lokakuussa 1957. Neuvostoliitto oli tällöin avaruuden herra, muita maita edellä.

Asuimme vielä Mukkulankadulla, kun syntyi toinen poika, Pekka -63, hän oli hoidossa aluksi samassa tarhassa kuin Jukka, mutta

sairastui aivan heti ja pääsi sitten hoitoon naapurin tädille. Jukka aloitti samana syksynä koulun.

Tarhan ollessa suljettuna heinäkuussa, oli poikia hoitamassa siskoni Eilan tytöt Joensuusta, kukin vuorollaan aivan nuorimpaan asti, loppuaikoina oli heitä kaksi yhdessä.

Kalastus (ei verkko), hiihto, kesällä retkeily metsissä ja yleensä liikkuminen luonnossa ovat olleet ja ovat vieläkin (ja nyt etenkin Ruotsissa 2001) ne harrastukset, joista pidän ja jotka asetan aina

116

etualalle! Ennen sairastumistani osallistuin useampana talvena hiihtokilpailuihin, jotka olivat useampien osastojen väliset, liikenne- auto-, vaihdemies- ja rataosasto. Samoin talvella pidettiin pilkkikilpailuja näitten osastojen kesken.

Valutalkoot

117

Rakentaminen

Ajatus rakentaa omakotitalo kehittyi pikkuhiljaa –60 luvun alussa. Puutalo Oy:llä oli tontteja Kivistönmaellä Kelohongantiellä. Kävimme katsomassa ja innostuimme. Otimme yhteyttä Puutalon edustajaan. Hän oli myönteinen meidän antamiin tietoihin: vakinainen työ kummallakin, tulot riittävät ja jälkikasvu, edellytykset, jotka tarvittiin lainan saantiin. Paperisota, rakennuslupa, laina ym ei kestänyt kauan. Rakennustyöt aloitettiin keväällä –64 ja sisään muutettiin saman vuoden syksyllä lokakuussa, mikä suoritus!

Rakennustyö omakotirakentajalle tänä aikana oli osaksi talkootyötä. Talkoisiin oli aina tulijoita. Se oli jonkinmoinen kansan kunnia-asia. Kuitenkin rakentajan oma panos oli rakentaessa suuri ja tärkeämpi kuin talkootyöt.

Niin, vaikka sairastuin, muutimme omaan taloon syksyllä –64. Mikä tunne!

Talo, jota rakensimme oli elementtipuutalo. Pystytys aina vesikattoon sujui nopeasti, kun sokkeli- ja betonilaatta oli tehty. Täytyy kertoa, että tontti oli päinvastainen kuin se olisi pitänyt olla. Nimittäin, kun viemärit ja polttoöljysäiliö upotettiin määrättyyn syvyyteen, niin tämä puoli oli kalliota ja toisessa päässä kallio oli 2,5 m syvällä, jonne sokkeli piti valaa. Pirun huono tuuri, kallion räjäytykset nostivat kustannuksia. Valut tehtiin talkootyönä, valutyö kesti aamu seitsemästä ilta seitsemään. Kaikki, jotka pyysin talkoisiin, tulivat. Liisa laittoi ruoat ja kahvit. Kun talo oli vesikatossa, silloin alkoivat sisustustyöt. Tauno teki

putkityöt, minä tein melkein kaikki sisustukset. Matti Karvonen teki sähkötyöt. Tapetoijille annettiin urakka, vuorilaudoituksessa minun kaverina oli yksi vanhempi eläkkeellä oleva mies.

Vuosien –54 ja -57 välillä minun työt ja työpaikat vaihtuivat harvoin ja kaikki omasta aloitteesta paitsi putkiliikkeestä, josta loppui työ juuri jouluksi -56 ja Vakiopuulta tammikuussa –57.

118

miina

Ensi kylpy uudessa saunassa

Olohuone

119

Sairastuminen

Sairastuminen oli osaksi omaa syytä. Tein omakotitaloa samaan aikaan kun kävin työssä. Nukuin liian vähän ja ruoasta en muista kuinka monipuolista se oli. Ja se Vinetto! Meillä oli rakennuksella työssä mies, joka oli vähän ”viinaan menevä”, joka päivä piti olla pullo, pari viiniä. Viini vei ruokahalut, joten eväät jäivät monta kertaa syömättä, joka oli aivan väärin. Luulin silloin, kun en tuntenut väsymystä, että jaksan vaikka kuinka kovaa työtä ja kuinka kauan vaan. Mutta niin sitten tuli mutta! Sydän ei kestänyt, kun en hoitanut itseni terveyttä vaaditulla tavalla. Kuljin suoraa polkua metsän halki rakennukselta Kivimaalle. Kerran löysin itseni aamuyöstä polunvarrelta männyn juurelta, johon olin tuupertunut eikä siinä ollut viinillä osuutta. Siitä alkoi minun sairaskertomukseni, joka jatkuu vieläkin. Rinta oli kipeä, mutta en sanonut siitä mitään Liisalle, joka oli näin jälkeensä ajateltuna kovin väärin. Hän olisi puuttunut asiaan ja varmaan olisi tullut lääkärireissu ja tutkimukset aikanaan.

Se kostautui myöhemmin, kun en tehnyt niin. Jotain oli tapahtunut sydämelle, koska kun ajoin pyörällä töistä kotiin niin Kivistön mäessä menivät kaikki toiset pyöräilijät minusta ohi. Minä olin kovin hengästynyt. En silloinkaan vielä huomioinut, että jotain oli epätavallista. Työssä väsyin ja jopa kahvitauolla nukahdin.

Syksyllä -64 viimein oli pakko mennä VR:n lääkärille (Hän oli sama lääkäri, joka hoiti minua Hartolassa, silloin kun olin siellä hoidettavana lapamatojen takia ja josta karkasin kotiin).

Lääkäri määräsi heti tutkimuksiin ja silloin todettiin sydämenlaajennus ja eteisevärinä, jouduin sairauslomalle. Väsytti pienikin liike. En muista kuinka kauan olin poissa työstä, yritin vielä käydä työssä jonkin aikaa, mutta en jaksanut. Lääkäri määräsi minut työterveyslaitokselle ja siellä tehtiin rasisuskoe, joka näytti, että sydän oli heikko ja kuntoni kovin huono.

Epäsäännöllisen rytmin takia minut kesäkuussa -65 lähetettiin Helsingin keskussairaalaan. Rytminsiirto tehtiin kolme kertaa, päivän välein. Kun rytmi oli normaali oli olo aivan mahtava! Rytmitys pysyi kohdallaan joka kerta kuitenkin vain jonkun tunnin.

120

Lopulta yllälääkäri antoi oman mielipiteensä: lähetän sinut kotiin kuolemaan! Näin hän sanoi! Olin useita kertoja Lahdessa ja Helsingissä sairaalassa vuosina -65 -66, välillä sairauslomalla ja välillä töissä.

Kesällä -66 olin vielä ammattiliiton edustajana Rautatieläisten Itämeren konferenssissa Rostockissa silloisessa Itä-Saksassa.

11.11.1967 sain lopullisen eläkepäätöksen.

Jäin kotiin. Vointi oli heikko. Yritin tehdä taloustöitä ja liikkuu ulkona. Myöhemmin ulkoiluun patisti koira, joulukuksi 1967 hankittu dalmatialainen, Eulaalia (Ella). Ulkoilu teki varmaan sydämelle hyvää. Suututti joskus, kun en jaksanut kunnolla liikkuu. Meidän lähellä oli mäki, jossa oli polku. Olin koiran kanssa tuolla alueella. Aluksi en jaksanut kävellä mäkeä puoleen väliin, kun jo piti huilata. Joskus yritin juosta ylös, jolloin tuntui kuin olisi maailma mustunut silmissä. Silloin oksensin. Tällaista olotilaa kesti aika kauan. Lopulta pystyin hölkkäämään mäen kokonaan ylös asti. Mikä voitto!

Liisalle on tullut Valitut Palat sen ilmestymisestä lähtien. Yhdessä niistä oli seuraava ohje sydänsairaille: mittaa määrätty matka ja nipistä siitä joka päivä yksi sekunti, niin huomaat miten kunto kohoaa. Näin tein ja tosissaan kunto nousi pikku hiljaa. Se oli kesäaikaa.

Seuraavana talvena hiihtelin jo pitkiäkin matkoja, kävin kalassa ja retkeilin paljon Ellan kanssa.

Ella
1969

121

Rahavaikeudet

Asuimme omakotitalossamme syksyyn -69 saakka, jolloin jouduimme myymään sen. Eläke oli kovin pieni eivätkä tulot riittäneet kaikkiin maksuihin.

Ostimme pienen osakkeen Metsärinteenkadulta sekä vanhan mökin Koskelta.

Talvella -71 myimme pois osakkeen ja ostimme Korpikuusentieltä sen talon, jossa olimme asuneet -57 vähän aikaa. Olin jo -50 luvun lopulla ostanut tontin Hakosillasta, kun olin saanut vähän perintörahoja kotoa. Nyt myimme sen pois, samoin mökin. Osakkeen ja mökin olimme ostaneet rahoilla mitä jäi yli, kun myimme talon.

Sitten tuli suuri muutos meidän elämäämme, nimittäin muutto Ruotsiin.

Sitä ennen kerron kuitenkin pari asiaa, jotka ansaitsee muistaa.

Kun asuimme Kelohongantiellä, niin olimme kumpikin työssä. Pekka oli päivähoidossa naapurissa. Jukalla oli koulusta kesäloma. Osan kesästä oli meillä Vatasen tyttöjä hoitamassa poikia, mutta osan ajasta Jukka oli yksin kotona. Alussa varasimme hänelle ruokaa, mutta sitten hän alkoi käydä syömässä Mäkibaarissa, jonka omisti entinen mäkihyppääjä Eino Kirjonen. Jukka oli syönyt siellä joka päivä maksalaatikkoo! Olihan se terveellistä ruokaa kasvavalle pojalle. En tiedä, mistä Jukka oli mieltynyt maksalaatikkoon, kyllähän me sitä ostimme kotiinkin, mutta ei

kovin usein. Tämä oli ennen eläkkeelle jäämistäni. Sen jälkeenhän olin kotona laittamassa ruokaa ja hoidin Pekan.

Noihin aikoihin oli elämä kovin repaleista. Olihan Liisalla työ, mutta minun osuus talouteen oli sairauden takia aika tehoton. Minä voin oikein huonosti ja olin haluton kaikkeen. Liisalle tämä aika oli varmaan raskasta aikaa. Kai oli pelko minun kuolemasta ja jäädä yksin kahden lapsen kanssa. En tiedä ajattelinko minä sitä. Kuitenkin minun kotonaolosta oli se hyvä puoli, että hoidin lapset ja laitoin ruoan ja siivosin.

Aikaisemmin mainitsin perheistä, joitten kanssa seurustelimme ja jotka viettivät lauantai-iltoja meillä. Se oli suljettu piiri.

122

Siihen kuului ikäisiämme pariskuntia. Ne illat eivät unohdu koskaan, pitäisi osata kuvata niiden tunnelmaa!

Tässä kohdassa täytyy mainita, että näistä pariskunnista ei ole meidän lisäksi enää yhdessä kuin yksi pari.

Illanistujaisia pidettiin vuorotellen. Ne oli ”nyyttikestejä”, ruoat ja juomat tuotiin taloon tullessa. Nämä illat eivät olleet minkäänlaisia ”rymyjuhlia” eikä niissä ryypätty humalaan asti. Tanssittiin kyllä, kerrottiin vitsejä ja leikittiin leikkejä. Tunnelma oli katossa, kaikilla. Se aika oli toiseksi antoisin ja hauskin.

Parasta aikaa minulla oli, kun seurustelin Liisan kanssa. Niitä hetkiä ja tunteita ei voi sanoin kuvailla. Ne kai on antaneet voimaa ja kestävyyttä läpi elämän. Se on ollut tarpeen monta kertaa näitten vuosien aikana (54 v) ja on varmaan edelleenkin. Minä toivon niin!

Niin, kultaiset illat, leppoisat yötkin, hauskaa. Pariskunta

Valannalla 1968

123

Ruotsiin

Me muutimme Ruotsiin –71.

Ruotsiin lähtö sai sykäyksen, kun Kortelaiset ja Häkkiset kävivät meillä ”kehumassa” Ruotsin työmarkkinoita, asuntoja ja palkkoja. Minä en ollut oikein innostunut muuttamisesta, itkin lähtöhetkellä. Kuitenkin vaakakupissa painoi seuraavat asiat:

Halvat asunnot, Liisan työ, ilmainen koulu ja hyvä sosiaalinen turva. Minulle muutto oli katkera, kun kaikki kaverit jäivät Suomeen. Asunto oli hyvä, mutta se piha. Heti kun astui ulos ovesta oli asfaltti edessä. Onneksi oli tuttava perhe ja kaksi perhettä, joista tuli pian tuttavuuksia. Hyvä, että meillä oli koira, jonka kanssa lenkkeilin ja vietin aikaa, kun olin yksin kotona.

Koira oli dalmatialainen, nimeltään Eulaalia (Ella). Siinä vasta koira! Kun Liisan työstä tuloaika lähestyi, niin se asettui ovensuuhun. Se tunsu Liisan askeleet jo kaukaa.

Koira jäi auton alle vuosi Ruotsiin muuton jälkeen. Olimme olleet automatkalla Euroopassa ja Ella oli hoidossa naapurissa kaksi viikkoa. Ensimmäisenä iltana kotiin tulon jälkeen olin ulkoiluttamassa sitä ja annoin juosta irti, se ryntäsi kissan perään eikä huomioinut autoa. Auto oli itävaltalainen, koira suomalainen ja tapahtui Ruotsissa. Mikä kansainvälisyys!

Ajankuluksi otimme lehtien jaon. Siinä meni jokunen tunti päivässä, mutta en tykännyt siitä ja se oli huonosti palkattu. Rupesin myös käymään rouvakursseilla ruotsinkielistä opiskelemaan.

Myöskin sain kalakavereita. Verkkokalastusta, josta en pitänyt ja kun kalastimme Ensjöellä, joka oli täysin kielletty muilta kuin rantatontin omistajilta, niin jäin pois kalastusporukasta. Sanoivat minua pelkuriksi.

Kun olin käynyt jonkin aikaa ”rouvakursseilla” niin sitten menin opiskelemaan Ruotsia ja matematiikkaa Garvaregatanille. Siellä tapasin Veikko Järvisen. Hänen kanssaan tehtiin monet kala- ja sieniretket, tehtiin metsässä nuotioita ja paistettiin makkaraa.

Olin ajatellut, että voisin päästä koulutuksen kautta uudelleen työmarkkinoille.

124

Ensin olin tarkastuksissa ja testeissä Norrköpingissä. Sydän oli normaalin kokoinen niin että lääkäri ihmetteli kuinka olin päässyt eläkkeelle Suomessa. Nyt oli jo vuosi 1974.

Jouduin opiskelemaan Garvaregatanille AMS:iin, kodin koneiden hienomekaniikkalinjalle. Ehdin olla siellä jonkun kuukauden. Työnjohtajat arvostivat minua niin, että pääsin valvomaan toisten oppilaiden töitä ja jakamaan heille tehtäviä. Samaan aikaan teimme (2 henkeä) sähköopin tehtäviä. Se osoittautui minulle raskaaksi. Miksi? Kun jouduin kääntämään ruotsista suomeksi, niin sydän ei kestänyt sitä rasitusta. Eräänä päivänä sain sydänkohtauksen ja lääkäri sanoi, ettei hän ota vastuuta minusta.

Jouduin Linköpingiin kuntoutukseen.

Tehtiin ”älykkyystestit”, jotka osoittivat, että olisin sopiva mihin ammattiin hyvänsä. Tein siellä mm. puutoita, korjasin ja tasapainotin polkupyörän vanteita. Kaikki sujui hyvin. Kun minulta kysyttiin mitä haluaisit työksesi, sanoin, että esimiehen asemaa.

Ei sitten kuitenkaan löytynyt sopivaa työtä ja vuonna 1975 rupesin saamaan Ruotsista kansaneläkettä.

Pilkillä

125

Silakan pyyntiä

126

Lapset ja lasten lapset

Jukka aloitti peruskoulun seitsemännen luokan Ruotsissa. Hänellä oli vahva ruotsinkieli, koska Suomessa ruotsin opetus on tehokasta, ainoastaan puhuminen oli vaikeaa. Meni monta kuukautta ennen kuin hän rupesi puhumaan. Pikkuhiljaa kaikki rupesi toimimaan, Jukka pääsi ylioppilaaksi -76 ja jatkoi yliopistoon, jossa valmistui kansainväliseksi ekonomiksi.

Jukka oli töissä useammassa paikassa, joista vaihto vapaaehtoisesti, mutta kun Eriksson lopetti Norrköpingissa, joutuivat kaikki niin sanotulle ”kilometritehtaalle”, niin myös Jukka. Työntekijät saivat vuoden palkan. Tämän ajan hän käytti hyväkseen ja suoritti filosofian maisterin tutkinnon.

Nyt on ollut kunnan IT- osastolla konsulttina ja toukokuun 28 päivä 2007 aloittaa WM-Datalla samassa työssä.

Jukka meni naimisiin 1988 Monica Ivarssonin kanssa.

He rakennuttivat vuonna 1989 oman talon kaupungin kalleimpaan osaan. Komea talo ja hieno merinäkö yläkerran makuuhuoneen ikkunasta! Tein paljon töitä Jukan tontilla. Tontin myyjä ajatti kaikki pintamullat pois, paikalle jäi vain syvä monttu, joka piti täyttää. Siihen meni yli 100 kuutiometriä täytemaata ja pintamaa

lisäksi. Onneksi kaupungilla oli meneillään jokin työmaa, josta Jukka sai täytemaata ilmaiseksi, mutta pintamullaa täytyi ostaa 4 kuormaa, 10 kuutiota kuorma! Täytyisi valvoa etujaan. Oli tosi röyhkeä tontin myyjä!

Jukalla ja Monicalla on kolme lasta, Lisa 20 v, Martin 18 v ja Linnéa 13 v.

Olen hoitanut heitä kaikkia jo vauva-aikana. Meidän keittiön ikkunasta näkyy hyvin kivi, jonne lapset halusivat kiivetä. Kun nyt olemme ruokapöydän ääressä, niin muistelemme kuinka ahkerassa käytössä kivi on ollut ja on edelleenkin naapureiden lapsilla.

Jukka ehti käydä Suomessa yhteiskoulua 3 luokkaa, Pekka ensimmäisen luokan kansakoulussa.

Täällä alkoi pojilla kova ruotsinkielen oppiminen. Pekka oppi kielen ja kävi samalla suomenkielen tunneilla. Sai hyvän todistuksen molemmissa kielissä, jatkoi ammattikouluun autonkorjauslinjalle. Koulun loputtua sai heti paikan kaupungin autokorjaamossa. Pekan koulukaveri oli Thomas ja heillä teetettiin kaikki likaisimmat ja raskaimmat työt.

Oltuaan kiusattavana tuossa työssä jonkin aikaa, he päättivät aloittaa itsenäisen korjaamon. Ja niin he sanoutuivat irti kaupungilta ja perustivat oman yrityksen. Korjaamo on toiminut hyvin, töitä on ollut ja asiakkaiden luottamus on vahvistunut. Ja muutenkin. He saivat esimerkiksi katsastuslaitokselta valtuuden korjata ”kakkoset” ilman että tarvitsee katsastuttaa uudestaan. Nyt he muuttavat suurempiin tiloihin. Siis liike vaurastuu.

Pekan ja Marien lapsia, Emelie 18 v ja Robin 15 v, tarvitsi hoitaa vain, jos he olivat sairaita eivätkä voineet mennä tarhaan, mutta kumpaakin hoidin jo vauvana.

Yritin opettaa lapsille suomea ja kyllä jokainen oppikin jonkun sanan, mutta nyt ovat unohtaneet kaiken. Olen keskustellut Jukan

kanssa tuosta asiasta, mutta ei kuulema ole ollut aikaa opettaa Suomea lapsille.

Lisa kävi sirkuskoulua jonkin aikaa. Oli pirteä temppuilija. Minä kuljetin häntä siellä, vuosi oli 1996. Häntä odotellessa tuli ajatus, että aloittaisin kirjoittaa omasta elämästäni. Ja siitä tämä alkoi!

Olemme asuneet suurimman osan ajasta omassa asunnossa eli ”insatsissa”. Auto on meillä ollut koko ajan.

Pekan kanssa yhteisesti oli meillä useana vuonna moottori- tai purjevene ja viime vuosina pieni soutuvene moottorilla.

127

Umpisuoli!

Launtaina 4.11.1995 kello 10 alkoi tuntua vatsan polttoja, vaivoja, jotka olivat ympäri vatsaa, joskus kovempina alavatsassa oikealla puolella. Yön aikana kivut kovenivat ja kello 5 aamuyöstä otin kaksi särkytablettia, jotka auttoivat niin että sain nukuttua. Aamulla 5.11. ruoka ei maistunut, (ruoka ei ollut maistunut aamuisin moneen vuoteen ja melkein aina oli vatsa kipeä varsinkin jos olin juonut kahvia). Vatsa oli kovin kipeä ja nyt myös oli kipua asetunut alas vatsan oikealle puolelle. Epäilimme tässä vaiheessa umpisuolta. Kuitenkin kävelimme tipspromenadin noin 6 kilometriä ja iltapäivällä olimme Jukan lasten kanssa kirjastossa hämähäkinäyttelyssä ja sen jälkeen kahvilla Jukan luona. Kipu koveni koko ajan. Heti kahvipöydästä noustuamme lähdimme kotiin. Matkalla päätimme, että menemme akuutin vastaanotolle heti kotiin tultua. Kävin suihkussa ja vaihdoin puhtaat vaatteet. Otin mukaan hammasharjan ym. kaiken varalta, kävelimme sairaalaan, noin 400 m matkan. (Liisa olisi halunnut tilata taksin, mutta minä päätin kävellä).

Ilmoittauduin akuutissa ja kerroin vaivani. Siitä alkoi toiminta! Ensin virtsakoe ja pieni odottaminen. Kutsu sisälle ja kokeisiin,

verenpaine, sydänfilmi, verikokeita. Nyt nousi myös kova kuume, tärisin kuin horkassa, mitkään peitot eivät riittäneet. Lääkäri tutki ja kyseli, totesi, että kysymyksessä on umpisuolen tulehdus. Kysyin, että mitäs tehdään? Otetaan pois, totesi lääkäri. Minut siirrettiin huoneeseen, jossa valmistellaan potilas leikkaukseen.

Tiputuspullot tuotiin ja letkut asennettiin suoneen, toinen pullo tavallista nestettä ja toinen antibiootteja leikkauksesta johtuvia tulehduksia vastaan.

Liisa sai olla tähän saakka mukana, meni sitten kotiin odottamaan ja soitti pojille, mitä on tapahtumassa. Elnalle myös, mutta hän oli jo lepäämässä, eikä Tauno halunnut häiritä, kun hänen piti heti aamulla mennä kokeisiin sairaalaan.

Kun kaikki oli valmista, minut siirrettiin leikkaussaliin ja leikkauspöydälle. Tuntui kuin yläpuolella oleva lamppu ei olisi ollut tarpeeksi kirkas leikkausta varten ja minun nähdäkseni se oli ainoa.

128

Huoneessa oli viisi valkotakkista naista, joilla kaikilla oli suojanaamari, kaksi minun oikealla puolellani, kaksi vasemmalla ja yksi istui jalkopäässä seinän vieressä noin 2 metrin päässä. Hän istui niin kauan kun olin valveilla kädet ristissä rinnalla ja tuijotti eteenpäin niin kuin mitään näkemättä.

Leikkauspöydän kahta puolta oli pyörillä siirrettävät teräspöydät, joilla oli esineitä; saksia, pinsettejä, ”tonkeja”, lankarullia, pieniä ja suuria valkoisia liinoja, kulhoja ym. Minun rintani kohdalla oikealla puolella työskenteli yksi nainen joidenkin ihmeellisten koverien teräslevyjen kanssa, joihin hän siveli rasvaa sisäpuolelle ja joista lähti johtoja. Kysyin, mitä ne ovat? Kuulema niitten avulla rauhoitetaan potilas, ennen leikkausta. Lätkät asennettiin kylkiin kummallekin puolelle. Jonkin ajan kuluttua kysyi nainen, hän oli kai nukutuslääkäri, miltä tuntuu. En tuntenut mitään ja sanoin sen myös. Ihme, sanoi lääkäri ja teki jotain johtojen kytkentöjen kanssa ja paineli lätkiä tiiviimmin kiinni kylkiin. Vähän aikaa kului ja nyt tunsin kuinka jännitys laukesi.

Näin selvästi kaikki ympärilläni. Neljä valkopukuista naista, teräspöydät ja niillä esineet, myös naisen seinän vieressä samassa asennossa. Nyt aloitetaan nukutus leikkausta varten, sanoi oikealla

puolellani oleva nainen. Hän asetti naamarin suuni ja nenäni eteen ja käski hengittämään syvään. Tein työtä käskettyä ja vedin jonkun kerran syvään henkeä. Nukutuslääkäri – kaiketi - kysyi tunnenko mitään. Sanoin totuuden, etten tuntenut mitään, se aiheutti ihmettelyä. Hän painoi naamarin tiiviimmin kasvoilleni. Nyt yritin selittää, että on vaikea hengittää ja tiesin miksi. Naamari oli tiiviisti kiinni nenän juuressa ja ilmaa ei päässyt kuten aikaisemmin. Nukutuslääkärin vieressä seisova nainen huomasi jotain olevan vinossa, koska en nukkunut, en yrittänytään, vaikka käskystä vedin syvään henkeä. Hän tönäisi nukutuslääkärinä ja osoitti sormella lattialle, leikkauspöydän yläpäähän. Mitä nyt, meinasi nukutuslääkäri ja katsoi osoitettuun suuntaan ja huomasi, että nukutusainepullon hana oli kiinni, avasi sen ja käski hengittää syvään. Silloin oli kello 19.20, sen huomioin.

129

Seuraava havainto oli kello 22.10

Heräsin ja ensimmäinen kysymykseni oli, mitä olette tehneet kurkulleni? Sängyn vieressä oli kaksi naista, toinen vastasi ja selitti, että kurkkuni on arka letkun jäljeltä, kun mahalaukku jouduttiin tyhjentämään. Silloin tarttui toinen nainen kahdella kädellä minun oikeaan ranteeseeni ja sanoi, että kurkkukipu on minun syytäni, minä satutin siihen kun työnsin letkua, että olisi saatu maha tyhjäksi nukuttuani. Hän pyysi kovasti anteeksi ja kertoi, että huuleni olivat myös veressä. En tiennyt silloin, että myös huuleni olivat ruhjoutuneet ja aika pahasti. Kysyin olivatko letkun reunat niin terävät, mutta tähän ei vastattu. Heräilin vähitellen ja rupesin tarkkailemaan ympäri huonetta. Liisa oli soittanut 22 jälkeen. Huone ei ollut kovin iso, joitakin sänkyjä ja särkejä. Pari muuta potilasta oli heräilemässä, toinen oli aika rauhaton, huuteli ja voivotteli oloaan ja kotitapahtumia, mainitsi joitakin nimiä ja asioita, kai kuuluu nukutuksen jälkeiseen heräämiseen. Tiedä miten ja mitä minä olin "meltannut"! Nainen, joki oli ensiksi selitellyt kurkkuni vaurioita, asetti happinaamarin kasvoilleni. Jonkun ajan kuluttua tuntui, etten saa tarpeeksi ilmaa ja sanoin siitä. Hän kuitenkin käski hengittämään syvään. Se ei

auttanut ja maski vaihdettiin letkuihin, jotka menivät suoraan nenään. Nyt oli oikein hyvä. Jonkin ajan kuluttua hoitaja kysyi haluaisinko jotain kipulääkettä. Sain piikin nivuseen. Nyt vasta huomasin haavan kivun. Kun yritin koukistaa oikeaa jalkaa, ei se onnistunut, koski. Kello 23 olin vielä heräämishuoneessa. Sain toisen piikin, nyt vasempaan nivuseen. Oli hyvä olo, ei ollut nälkä eikä jano. Tiputukset olivat koko ajan toiminnassa, joskus kävi hoitaja tiedustelemassa onko kaikki hyvin, miten voin ja pyyhki märällä pumpulilla huuliani, jotka rupesivat turpoamaan ylhäältä vasemmalta. Nyt tuli huoneeseen yksi mies ja kaksi naista (kait vastaava lääkäri ylihoitajineen) kysyivät vointiani. Keskustelivat hetken keskenään ja poistuivat. Jonkun minuutin jälkeen tuli kaksi valkotakkista miestä työntäen sänkyä, johon minut siirrettiin ja niin alkoi matka huoneeseen 42. Huoneessa ei ollut muita. Päällä

130

minulla oli pitkät sukat, väljät housut ja avonainen liivin tapainen, nauhoilla mahan ja rinnan ympäri sidottava vaate. Niine hyvineen petiin. Palelin ja pyysin lisää peittoja. (Olin palellut heräämishuoneessa) Kuumeenmittaus näytti 37.9-38.4 välillä, mitattiin usein. Sain lisää peittoja. Sain myös pissapullon. 24.00 tuli yöhoitaja, kysyi miten voin. Pyysin särkylääkettä ja sain piikin oikeaan käteen. Nukuin kello viiteen ja nyt tunsin pissahätää, yritin saada pissapullon yöpöydältä, mutta kääntyminen ja kurkottelu tekivät kovasti kipeää. Pelkäsin samalla, että haava avautuu, kuitenkin sain pullon ja pissasin. Nukuin ja hikoilin ja palelin.

Aamulla 6.11. heräsin ja huomasin, että olin kiertänyt päälläni olevat vaatteet kaikenlaiselle mytylle ja lakana allani oli märkä ja mytyssä. Viltit olivat mikä missäkin. Kai se pyöriminen oli jälkikaikuja nukutuksesta ja että en ollut kotioloissa. Noin kello 7-7.30 (aikaisemmin oli käynyt kuumeen mittajaat ja hyvän huomenen toivottajat ja ikkunan aukaisijat) tuli ruoan jakajat. Aamiainen? En saanut mitään, en edes vettä. Kysyttiin vointia ja sain särkytabletteja, otin kaksi.

Huoneeseen oli tuotu yksi potilas, joten meitä oli nyt kaksi, hänelle tuotiin aamiainen.

Liisa oli ottanut vapaata työstä ja tuli käymään ja toi joitakin tavaroita, ruokaa ja kirjan, juttelimme, mutta hän sanoi seuraavana päivänä, etten ollut jaksanut kovin paljon jutella. Tiesin, että olin väsynyt. Myös valokuva todistaa sen.

Lääkärinkierroksella tokaisin, ettei se ollut niin vaikeaa, kuin olin luullut, leikkaus nimittäin. Ennen kierrosta kävi kaksi hoitajaa korjailemassa petiä. Totesivat, että olin hikoillut kovasti. Nyt sain vettä. En ollut yhtään janoinen. Ajattelin käydä suihkussa ja niin yritin. Se oli kyllä työlästä, koetin nousta sängyn laidalle istumaan monella tavalla, aina tuntui mahdottomalta, koski ja pelkäsin haavan aukeavan, kuitenkin lopulta ennen kello 12 hiivin ja suihkutin itseni. Nyt kastui haavan päällä oleva laastari. Haavasta oli tullut verta. Aikaa leikkauksesta oli vajaat 14 tuntia. Ei ihme,

131

että koski ja veri tuli. Vaatteetkin vereytyivät. Näytin kas tunutta laastaria yhdelle hoitajalle, lupasi vaihtaa sen heti. Sain yöksi uuden yöpuvun, mutta sekin oli pian veressä.

Iltapalan aikana sain teetä ja voileivän, olin valinnut ne. Ei ollut yhtään nälkä, söin kuitenkin ja join teen.

Liisa oli melkein koko päivän. Se oli hyvä, aika meni nopeammin. Jukka tuli myös käymään, oli yhtä aikaa Liisan kanssa. Liisa oli tilannut puhelimen huoneeseen, mutta sitä ei kuulunut. Jukka puhui hoitajille. Puhelin on huoneissa, mutta kytkentä suoritetaan aina erikseen potilaan vaihduttua, laskutus tulee kotipuhelimen kautta. Pian kytkentä tehtiin ja puhelin toimi. Hoitaja pyysi anteeksi!

Nyt oli aika lukea. Hoitajat kävivät joskus yhdeksän ja kymmenen välillä kysymässä, jos tarvitsemme jotain, samalla kehottivat nukkumaan ja sammuttivat valot. Pyysin särkylääkettä ja sain. Haavaa särki, ei kovasti, mutta kuitenkin. En hikoillut enää kovin paljon. Kait nukuin jonkun tunnin, koska heräsin johonkin valtavaan räminään. En tiennyt enkä heti osannut päätellä mistä ääni tuli, kunnes rupesi kuulumaan askelten kopsetta. Tällaisella

ryminällä tuli yöhoitaja huoneeseen tarkastukselle. Se oli huoneen ja käytävän välinen ovi, joka piti oikein jumalatonta meteliä. Ihmettelin kuinka tämä voi olla mahdollista, eikö ole rahaa pitää korjaajia? Mikä meteli yöllä. Puhuin pojille tästä ovesta, en muista kumpi totesi, että kun ovi putoaa saranoilta, silloin vasta tulee joku, nostaa oven lattialta ja saranoi sen uudestaan!

Niin kai! Yöhoitaja totesi, että olimme vielä valveilla ja miksi. Emmekö saa unta? Nuku siinä sitten, kun ovi rämisee ja hoitaja kyselee! Kuitenkin hän toivotti hyvää yötä ja poistui. Pissasin ja se kävi jo paljon paremmin. Laitoin pullon yöpöydälle, sammutin valon ja kaivauduin peittoihin. Nukuin hyvin, heräsin kuuden maissa. Pissasin. Tunsin, että vatsa on turvoksissa. Vatsa ei ollut toiminut edellisenä päivänä lainkaan. Oli vaikea olo. Vaatteet olivat enemmän veressä. Aamiainen tuotiin noin kello 7 aikaan, puuroa, teetä, maitoa ja juustovoileipä.

132

Mutta mitä nyt? Pissapullo oli siinä pienellä yöpöydällä, johon minä olin sen laittanut. Nainen, kai jostain itämaista, siirsi hiukan pissapulloa, että sai tilaa aamiaistarjottimelle ja asetti sen siihen pissapullon viereen, lähti ja toivotti hyvää ruokahalua, mutta ei ottanut pissapulloa mukaansa. Ihmettelin! Pissapullo ruokapöydällä! Näin sairaalassa! Jonkin ajan kuluttua tuli toinen nainen ja otti tarjottimen. Osoitin pissapulloa ja näytin siinä olevan pissaa. Kai ymmärsi mitä tarkoitin, koska pudisti päätään, laski tarjottimen pöydälle, otti pullon ja kävi tyhjentämässä, otti tarjottimen ja meni. Ennen lääkärikierrosta pyysin särkytabletteja ja sain. Näytin myös sidettä ja vereytyneitä housuja. Sain uuden yöpuvun ja vanhan laskin sängyn viereen lattialle. Lupasivat myös vaihtaa siteen. Ennen kierrosta korjailtiin myös sänkyä. Kierrosta tekevä lääkäri kysyi vointia, sanoin että voin hyvin. Lääkäri kysyi vatsan toiminnasta, vastasin, että se ei ollut toiminut leikkauksen jälkeen. Olisi lähettänyt kotiin, jos vatsa olisi toiminut, sanoi että katsotaan sitten aamulla. Kierroksen jälkeen odotin, että laastari vaihdettaisiin, mutta ei sitä vaihdettu koko sinä päivänä, vaikka kävin illalla suihkussa ja laastari kastui kovin märäksi. Ruoka tuli

noin kello 11, se maistui niin kuin teollisuusruoka maistuu ja oli kylmää. Söin kuitenkin kaikki. Nukuin päivällä jonkun aikaa ja lueskelin. Aika kului hyvin. Pekka kävi, illalla myös Liisa. Odotin milloin vievät pois veriset vaatteet sängyn vierestä, veivät vasta vähän ennen iltaruokailua. Siivoojakin vain siirteli niitä edestakaisin pois luutansa tieltä. Välillä kävi hoitajia jopa monta peräkkäin kysymässä tarvitsemmeko mitä, voimmeko hyvin ja niin edelleen. Tuntui joskus, että henkilökuntaa on vieläkin liikaa, ainakin tällä osastolla. Huoneeseen oli kyllä tuotu yksi suuren kaulaleikkauksen käynyt potilas, jota ehkä hoitajat seurasivat vähän tarkemmin.

Illalla vaihtuivat hoitajat, tuli kaksi nuorempaa, olivat oikein reippaita. Nämä kysyivät, onko vatsa toiminut, antoivat ohjeeksi kävelyn. Ei kukaan hoitaja eikä lääkäri ollut maininnut, että

133

liikunta auttaa vatsan toimintaan. Joku hoitaja oli sanonut, että leikkauksen jälkeen on aina vatsavaiveuksia. Nyt nämä nuoret tiesivät sen. Läksimme Liisan kanssa kiertelemään käytäviä, hiljainen oli vauhti ja lyhyt askel. En olisi uskonut, että niin pieni haava voi olla niin kipeä. Sanoin Liisalle, että luulin käveltävän jaloilla, ei vatsalla. Oltiin kävelty ehkä noin 20 minuuttia ja se auttoi. Vatsa toimi, mikä helpotus. Sanoin sen myös hoitajille, lupasivat kertoa lääkärille. Kävin suihkussa iltapalan jälkeen kun Liisa oli lähtenyt.

Lueskelin kunnes yöhoitaja kävi sammuttamassa valot ja toivottamassa hyvää yötä, sain myös särkytabletit. Nukuin kunnes taas alkoi tavanomainen ovien räminä ja yöhoitajan kysely, emmekö saa unta koska olemme valveilla. Kai sama tapahtuu joka huoneessa.

Kierroksella oleva lääkäri totesi, että olen valmis kotiin. Minä sanoin, että minulla ei ole väliä olenko sairaalassa vai kotona, johon lääkäri, että meillä on. Ei selittänyt miksi. Nyt kun jälkepäin Liisa luki jostain lehdestä mitä maksaa umpisuolen leikkaus, en enää ihmettele lääkärin kantaa. Näytin lääkärille

haavan päällä olevaa teippiä ja sanoin, että se on alkuperäinen, sitä ei ole vaihdettu koko aikana ja katsoin samalla hoitajiin, jotka olivat luvanneet vaihtaa sen. Olivat totisia. Lääkäri määräsi, että laastari on vaihdettava ennen kuin lähdän kotiin. Heti kierroksen jälkeen rupesi tapahtumaan. Verhot vedettiin sängyn ympärille ja hoitaja toi tullessaan vaihtotarvikkeita, repi pois vanhan laastarin ja laittoi uuden. Antoi ohjeita, että suihkun jälkeen on laastari vaihdettava joka kerta. Tämäkään ei toiminut sairaalassa.

Virallinen tieto kotiin lähtemisestä tuli vähän ennen ruokailua. Hoitaja kävi tiedottamassa ja antoi ohjeita, että tikit poistetaan 18.11, mistä saan särkylääkkeitä mukaan ja mistä saan taksin, kysyi lähdenkö yksin ja sellaista. Soitin Liisalle, sovittiin tapaamisajasta, hän lupasi tulla hakemaan minut pois.

Yhteenveto umpisuolen yhteydessä tapahtuneista asioista, olosuhteista, henkilökunnan palvelualttiudesta ja kustannuksista.

134

Akuutilla oli toiminta nopeaa ja tiesivät mitä tehdä. Niin myös lääkäri, joka tutki, hän oli asiallinen ja ammattitaitoinen, teki oikean diagnoosin ja nopean päätöksen. Leikkaussalissa oli alku hiukan epävarmaa, kuitenkin loppujen lopuksi sujui sielläkin kaikki hyvin. Heräämishuoneessa ja potilasosastolla oli henkilökunta ystävällistä. Ruoka voi olla hiukan "parempaa" Sitä

oli
siiv
Lui
Hir
Täs
jos
nor
Yh
vuo
my

4.
ta
li
si.
in
y

Lastenlapset jouluna 2006 vasemmalta:

Emelie 17, Robin 14, Martin 17, Linnéa 12 ja Lisa 20

135

Siperian matka

2003 elokuussa ajoimme Siperian rautatien päästä päähän ja lensimme Vladivostokista Helsinkiin, saimme Maireen mukaan.

Lähes viidentoista vuoden ajan olimme ajatelleet tehdä junamatkan Siperian halki. Vuoden 2002 uudenvuoden aattona tehtiin sitten päätös, nyt se täytyy toteuttaa tai sitten ei milloinkaan.

Otimme internetistä ensimmäiset mainokset, tutkimme niitä ja käydessämme tammikuussa Helsingissä, kävimme Travellerin matkatoimistossa sopimassa alustavasti ja siitä se sitten alkoi.

22 sähköpostikirjettä matkatoimiston kanssa, muutoksia Venäjän juna-aikatauluihin, viisumimääräyksiin, lentovuoroihin, Sarsin pelkoa ym, mutta kun lopulliset vahvistukset heinäkuun lopulla oli saatu, niin sen jälkeen ei mikään klikannut, kaikki kävi täsmälleen niin kuin oli tilattu, junat kulkivat aikataulun mukaan, hotellihuoneet saatiin jo heti aamusta ja retket onnistuivat.

Helsingistä lähdimme Tolstoi- junalla Moskovaan, jossa saimme olla kokonaisen päivän. Kävimme Punaisella torilla, mikä kaunis paikka upeine kirkkoineen. Nyt ei tosin päässyt sisälle muualle

kuin Leninin Mausoleumiin, kun koko Kreml ja Punainen tori oli suljettu yleisöltä terrori-iskujen vaaran takia.

Illalla klo 23.30 lähti Baikal-juna Moskovasta. Neljä vuorokautta kesti matka kuuluisien Kirovin, Permin, Sverdlovskin, (entinen Jekaterinburg, jossa viimeinen tsaari perheineen murhattiin) Omskin ja Novosibirskin kautta Irkutskiin, jossa olimme 2 yötä hotellissa. Teimme retken Baikal- järvelle, jossa uskaltauduttiin uimaankin, vaikka vesi oli 5 asteista, diplomit on saatu todisteeksi!

Irkutsk on 600000 asukkaan kaupunki kauniin Angara- joen rannalla, oikein kauniita vanhoja rakennuksia, paljon uuttakin. Vanhoja puutaloja entisöidään museoiksi. Vilkas tori- ja rantaelämä.

Sitten taas junaan, vahinko vain, että juna lähti illalla pimeällä, emme nähneet enää Baikal- järveä vaikka juna kulki pitkät matkat järven etelänpuoleista rantaa kunnes Ulan Udessa kääntyi kohti

136

Mongoliaa, taas 2 yötä junassa. Tässä junassa oli vain toisen luokan vaunuja, joten meitä oli neljä samassa hytissä, yksi amerikkalainen mies neljäntenä, mutta ihan hyvin sovittiin.

Yritettiin seurustellakin, oli käynyt Suomessakin, Rovaniemellä.

Mongolian itäreunalla on 4200 m korkea Altain vuoristo.

Kaksi yötä hotellissa Mongolian pääkaupungissa Ulan Batorissa ja taas retki maaseudulle noin 60 km päähän vuorille katsomaan paimentolaisten asumista, isoja hevos-, lammas- ja lehmälaumojia. Saatiin maistaa hevosen maidosta tehtyä juomaakin, vähän kiljun makuista! Emmekä missään ole nähneet ja kuulleet niin paljon erikokoisia heinäsiirkoja kuin kävellessämme vuoren rinteellä kohti yhtä BuddhalaiSTEMPPeliä. Oltiin niin korkealla, että siellä kasvoi Edelweiss- kukkakin (Alppitähti). Ajeltiin teitä, jotka enemmän muistuttivat polkuja.

Vuorilla, jotka kohoavat yli 1300 metrin korkeuteen elää karhuja ja susia. Kysyimme tiikereistä, mutta niitä ei kuulemma ollut sielläpäin.

Ulan Bator on myöskin suurkaupunki, 500000 asukasta, aivan kaaosmainen liikenne, siellä ei paljon kunnioitettu jalankulkijoita, ainakin viisi autoa ajoi ensin päin vihreää jalankulkijavaloa.

Taas junaan, yllätys oli, että junassa saatiin lounaspaketit. Yksi yö junassa ja tultiin takaisin venäjälle, Ulan Udessa vaihdettiin junaan, joka vei meidät Vladivostokiin, kolme vuorokautta taas junassa ja sitten kolme yötä hotellissa.

Vladivostok on yksi Venäjän suuria satamakaupunkeja, Japanin meren rannalla, jossa meidän tietysti piti saada uida, vesi oli 22 asteista! Ranta ja rantaelämä veti vertoja Kanarian rannoille. Kävelimme kaupungilla kolmena päivänä, kauniita rakennuksia, asukkaita 700000. Ulkomaalaiset ovat päässeet Vladivostokiin vasta vuodesta 1991. Huomattavaa on, että Vladivostok on samalla leveysasteella kuin Nizza ja Chicago, sieltä on Moskovaan 9300 km, mutta San Fransiscoon 8400 km. Tammikuun keskilämpötila on -14 astetta C ja elokuun + 24, niin kuin oli meidänkin siellä ollessa.

137

Junan ikkunoista katseltiin ulos, väliin hytin ikkunasta väliin käytävän puolelta. Maisema oli tietysti jokseenkin yksitoikkoista. Uralin yli mentiin yöllä, mutta Mongolian ja Mantsurian rajalla nähtiin korkeita vuoria, muistattehan laulun Mantsurian kukkuloista. Enimmäkseen aukeaa, niittyjä, siellä täällä joku perunapello, rähjäisen näköisiä mökkikyliä maaseudulla, mutta lautasantenneja mökkien katoilla ja hienoja autoja pihossa. Kaupunkien lähellä aivan nykyaikaista asutusta, Ulan Batorissa on jo aika paljon uuttakin, onhan se vasta ollut 12 vuotta demokraattinen maa. Autot olivat kaikkialla länsimaisia tai japanilaisia eikä yhtään ruosteista autoa näkynyt!

Laulussa puhutaan Amurin aalloista. Juna kulki Amur-joen vartta pitkän matkaa, kunnes se sitten laajana kuin meri lähti kohti pohjoista, kun juna kääntyi etelään Mantsurian pohjoispuolella.

Hotelleissa oli paljon kiinalaisia turisteja, jonkun verran saksalaisia, mutta yhtään ainoaa suomalaista ei tavattu koko matkalla, puhumattakaan ruotsalaisista. Mongolian oppaamme

kyllä kertoi, että oli ollut oppaana yhdelle suomalaisryhmälle aikaisemmin. Baikalin oppaalle olimme ensimmäiset suomalaiset. Venäjän junissa on ravintolavaunut, kävimme pari kertaa syömässä, mutta muuten söimme vain omia eväitä. Vaunuissa on samovaari, josta saa kiehuvaa vettä, voi tehdä kahvia, teetä ja keittoja.

Asemilta saa ostaa hedelmiä, juomia ja olisi saanut pientä lämmintäkin syötävää, mutta ei oikein tohtinut syödä, kun ei ollut tottunut sikäläiseen bakteerikantaan. Olisimme kai käyneet useamminkin ravintolavaunussa Moskovan ja Irkutskin välillä, mutta siellä oli joukko saksalaisryhmiä, joilla oli tilatut ruokailut kolme kertaa päivässä eikä siellä sitten muita voitu palvella ennen kuin parin tunnin odotuksen jälkeen. Mongolian junassa ei ollut ravintolavaunua ollenkaan ja Ulan Uden ja Vladivostokin välillä ei ravintolavaunussa ruokaillut kuin henkilökunta, ei ainakaan kummallakaan kerralla nähty yhtään asiakasta, kun

138

kävimme kaljoilla. Junan seisahtuessa asemille ryntäsivät kaikki ulos vaunusta jaloittelemaan ja ostoksille. Jokaisessa vaunussa on kaksi vaunuemäntää, jotka vahtivat tarkkaan ettei asiaankuulumattomia nouse vaunuun ja että jokainen tulee ajoissa sisään, juna lähtee liikkeelle ilmoittamatta. He lukitsivat osaston oven, kun menimme ulos, imuroivat hytin ja käytävän parikin kertaa päivässä ja kävivät pesemässä vessan lähes jokaisen käynnin jälkeen. Matkustimme ensimmäisen luokan vaunussa, jossa oli 9 makuuosastoa, joten tungosta ei ollut, kun vessojakin oli kaksi. Asemilla tosin ne olivat lukossa, jätteet kun menivät suoraan ulos, niin kuin täälläkin joskus 60-luvulla. Venäläisessä junassa ei ollut suihkuja, kiinalaisessa olisi ollut, mutta siihen ei myyty ensimmäisen luokan lippuja välille Moskova-Irkutsk. Hyvin sitä kuitenkin pärjäsi peseytymisen kanssa, olihan siellä kylmää vettä! Hotellissa sitten lotrattiin veden kanssa sitäkin enemmän.

Suomen ja Venäjän rajalla ei paljon viivytelty, Viipurissa seisottiin jonkun aikaa. Meille oli sanottu, että on tärkeää saada tullin leima tulliselvitykseen, eikä meinattu henkilökuntaa saada millään uskomaan, että tarvitsemme sen. Meille tulikin vitsiksi uusi valuutta, Andree, vaunupalvelija kun vaati 3000 Euroa leimasta! Lieneekö skoijannut! Ei kyllä maksettu mitään, mutta ei sen jälkeen enää hymyilytkään toisillemme.

Venäjän ja Mongolian rajalla menen tullen seisottiin kauan, menomatalla yhteensä noin 7 tuntia (vessat lukittuina) ensin Venäjän puolella sitten Mongolian puolella. Tullimiehet tarkastivat jokaikisen vaunun hyvin tarkkaan, ruuvasivat irti jopa lampun pitimen katosta. Tullipapereita kirjoitettiin ahkerasti, monet virkailijat kävivät katsomassa niitä kunnes sitten kai korkein pomo haki ne pois. Passeja katsottiin pariin kertaan joka rajalla. Eihän se byrokratia ole mihinkään hävinnyt Venäjältä vaikka on tullut toinen hallinto.

Muuten kyllä ihmiset olivat erittäin ystävällisiä ja auttavaisia. Monet ovat kysyneet, millä kielellä me selvisimme. Vähäisellä

139

englannintaidollamme selvittiin oikein hyvin. Joka paikassa löytyi joku, joka osasi jonkun verran englantia, hotelleissa ja ravintoloissa puhutaan tietenkin hyvin ja kun mekin osasimme tärkeimmät sanat venäjäksi ja tunnemme venäläiset kirjaimet, niin ihan hyvin se kävi. Kaupat ovat itsepalvelumyymälöitä niin kuin meilläkin, helppoahan siellä on ostaa tavaraa.

Junat ovat vanhoja itäsaksalaisia junia, eivät siis mitään Luxus-junia, kuluneita, mutta siistejä, patjat, peitot ja tyynyt vähän tunkkaisen hajuisia, mutta lakanat ja pyyhkeet saatiin umpinaisessa pussissa pesulan jäljeltä joka junassa. Olimme varanneet pieniä lahjoja annettaviksi vaunuemännille, suklaata, savukkeita, saippuonia ym, josta oli seurauksena hyvä palvelu!

Hotellit olivat ihan tyydyttäviä ja henkilökunta ystävällistä ja avuliasta.

Kaikki Venäjällä oli halpaa meille, ruoat, juomat, taksi.

Takaisin päin tulimme lentäen, Vladivostokista Pietariin aikataulun mukaan 9 tuntia + 7 tunnin aikaero, teimme kaksi välilaskua. Pietarissa piti vaihtaa kotimaan lentokentältä kansainväliselle kentälle, josta lensimme Helsinkiin. Yli viikon kesti toipua aikaerosta täällä kotona.

Matka oli kaikin puolin onnistunut. Jännittävää oli, että junat Venäjällä kulkevat aina Moskovan ajassa, samoin asemien kellot näyttävät junaan päin Moskovan aikaa, mutta kaupungille päin paikallista aikaa. Pentin kello oli koko ajan Moskovan ajassa, Liisalla ja Mairella paikallisessa ajassa. Nousimme ylös ja söimme päivän vaihtelun mukaan.

Kun Hitler aikoinaan suunnitteli Venäjän valtaamista, olisi hänen sihteerinsä pitänyt levittää pöydälle Siperian kartta ja näyttää kuinka suuri alue se on, puoli maapalloa!

Matkaa tuli junalla yli 11000 km, 11 yötä junassa, mutta uskokaa tai älkää, aika ei käynyt yhtään pitkäksi missään vaiheessa. Matkalukemiset jäivät lukematta ja ristikot täyttämättä. Kun juna tuli Vladivostokiin, tuntui haikealta, nytkö matka on jo loppu!

Matkassa riittää muistelemista ja kuvien katselemista vielä pitkäksi aikaa.

140

Harrastuksia

Heti Ruotsiin tultuamme liityimme Suomi-Seuraan, jossa vieläkin olemme jäseninä.

Olen ollut seurassa monessa tehtävässä mm. johtokunnassa, jäsenkirjurina, kala- ja virkistysjaostossa, ottanut osaa kalakilpailuihin, ollut toimitsijana hiihto- ja maastojuoksukilpailuissa.

Voi vielä mainita saunamajan päivystys ja sen baarin hoito sekä laajennus- ja korjaustyöt, joitakin vuosia seuran baarin hoito ja päivystys, tansseissa ja muissa järjestetyissä tilaisuuksissa työskentely vastuunalaisissa tehtävissä, osallistuminen useisiin kursseihin, joita Suomi-Seura ja piiri ovat järjestäneet sekä ollut tekemässä seuralehteäkin.

Kun Suomi-Seuran Eläkeläiskerho perustettiin 1976, olin siinä tilaisuudessa läsnä. Myöhemmin hoidin rahastonhoitajan tehtäviä, sitten sihteerin tehtävät.

S-Ö piirin toimintaan osallistuin, olin hallituksen jäsen monta vuotta, taloudenhoitajan ja myöhemmin sihteerin tehtävät hoidin myös useita vuosia.

RSE liiton vaalivaliokunnassa olin 10 vuotta.

Tärkeä harrastus on aina ollut kalastus, mm. Norrköpingin Suomi-Seuran kalakilpailut. Olin parhaita, useimmiten palkintosijoilla. Lisäkin oli joskus mukana seuran kalastusretkillä.

Meillä itselläkin oli monena vuonna vene joskus merellä joskus järvillä. Kun rantauduimme, jäi Liisa kalliolle filtiin päälle ottamaan aurinkoa ja lukemaan, kun minä läksin veneen kanssa ”kalapaikoille”. Olemme viettäneet monta ihanaa aurinkoista päivää veden äärellä.

Olemme keränneet joka vuosi mustikoita, puolukoita, lakkoja, karpaloita ja sienä.

141

Matkoja Euroopassa

Suomessa on patikoitu Karhunkierrosta kahdessa erässä, Ruotsissa kävelty Niktaluoktasta Kebnekaiselle, Ruotsin korkeimmalle vuorelle ja takaisin yhteensä noin 60 km. Välillä käytiin uimassa oikein kylmässä vedessä. Meillä oli kai sopivat kengät, koska ei tullut rakkoja jalkoihin. Suurimpaan patikkaretkeen, Karhunkierrokseen valmentautuminen oli tehokkaampaa kuin normaali liikunta. Reput olivat yhtä painavat kuin tulisivat olemaan Karhunkierroksella.

Jo Suomessa asuessa retkeilimme monena kesänä ympäri Suomea ja Norjan Lapissa, samoin täällä Ruotsissa on ajeltu ympäriinsä, Norjakin päästä päähän, vaikkakin useammassa erässä.

1972 autoilimme ja telttailimme Tanskan, Saksan, Hollannin, Belgian, Luxemburgin ja Ranskan kautta takaisin Saksaan ja taas Tanskan kautta kotiin. Pojatkin olivat vielä mukana.

1985 teimme kahdestaan automatkan silloisten Itä-Saksan, Tsekkoslovian, Unkarin ja Jugoslavian kautta Italiaan, aina Roomaan asti. Takaisin tulimme Sveitsin ja Länsi-Saksan kautta, matkaa kertyi 6500 km.

Leningradissa, joka nykyisin on Pietari, olemme käyneet kerran demareitten matkalla sekä toisen kerran sotaveteraanien kanssa Laatokan ympäri- matkalla.

Eestissä ja Latviassa olemme käyneet myös.

Kolme bussimatkaa olemme tehneet, 1997 Kieliin, 2004 Pariisiin ja 2005 Wieniin.

Iltatähden järjestämällä ruskaretkellä olimme Suomessa.

Ja mikä tärkeintä, Karjalassa, entisellä kotipaikalla olemme käyneet useita kertoja. ”Mummon maalla” on keitetty monet kahvit, käyty Tohmajoella uimassa, Ruskealan kirkolla pitäjänjuhliissa, Sortavalakin on tullut tutuksi.

142

Nyt ne ihmeellisyydet, ne kaukomatkat!

Mallorcalla on oltu kaksi kertaa eläkeläisten kanssa, kerran Romaniassa ja Bulgariassa.

Gran Canarialla on käyty kaksi kertaa, kerran Kyproksella ja Rhodoksella, 1991 olimme neljä viikkoa Floridassa, sitten kävimme Kiinassa, Kuubassa ja Thaimaassa.

1994 teimme matkan maailman ympäri, lensimme ensin täältä Kööpenhaminaan, välilasku Bangkokiin, Singapore, josta käsin käytiin Malesiassa, sitten Australiaan Sidneyhin, sieltä linja-autolla Canberraan ja Melbourneen, sieltä lentäen Hawaijille, jossa olimme kaksi viikkoa. Sitten Los Angeles, josta linja-autolla Las Wegasiin. Sieltä päivänmatka Grand Canyonille lentäen, bussilla

takaisin LA:han. Lento New Yorkiin, josta päivän retki lentäen Niagaralle. New Yorkista Kööpenhaminaan ja sieltä takaisin Norrköpingiin, yhteensä teimme 15 nousua ja laskua.

Kiinan muurilla

1997

143

Tämä muistelmä laadittiin Heikki Roivaan suvun ensimmäiseen sukukokoukseen Ilomantsin Ilajalla vuonna 2000

Heikki Roivaan tarina lasten muistamana!

Isä syntyi vuonna 1887 Ruskealassa ja vietti myös lapsuutensa ja nuoruutensa siellä. Oman kertomuksensa mukaan hän oli viettänyt suurimman osan poikamiesajastaan syntymäseudun ympäristössä, työskennellyt monilla eri ammattialoilla mm. ollut taloissa renkinä, opetellut siinä sivussa monia ammatteja kuten sepän, muurarin ja kirvesmiehen ammatit. Jotkut meistä muistavat isän kertoneen olleensa jonkun aikaa myös Pietarissa kirvesmiehenä ja oppi muurarin ammatin siellä. Ja lauloi venäläisiä lauluja

unissaan! Kieltolaki aikana hän oman kertomuksensa mukaan harjoitti määrätynlaista liiketoimintaakin!

Kun hän meni naimisiin, niin heille, kuten siihen aikaan oli yleistä, syntyi suuri perhe, joten erilaiset ammatit olivat tarpeen. Oman maatilan isä hankki vuonna 1922 Ruskealan kunnan Kaalamolta Suikan kylästä. Tilalla oli aluksi joitakin hehtaareita peltoa, mutta kun perhe kasvoi, tuli tarve lisätä peltopinta-alaa. Isä ei ollut perusluonteeltaan eikä taidoiltaan maanviljelijä, mutta jälkikasvu oli vartuttuaan avuksi.

Isän elämä ei ollut helppoa, sattuihan siihen aikaan Suomen historiassa aivan hirveitä tapahtumia. Oli luokka- eli vapaussota, talouksia koetteleva pula-aika ja kaksi sotaa, talvisota ja jatkosota. Sota-aikoina oli kova huoli pojista, jotka olivat rintamalla ja sitten kaksi evakkoon lähtöä. Nämä asiat olivat kovin raskaita. Kuitenkin isä selvisi näistä.

Ensimmäiselle evakkomatkalle jouduttiin maaliskuussa -40, matka suuntautui Hartolaan, alkumatka omalla hevosella Savonlinnan asti ja siitä junalla Heinolaan. Oli vielä kovin kylmää, vaikka oli maaliskuun loppu. Heinolaan saavuttua olivat maantiet jo sulia ja kun meillä oli mukana vain reki, joutui isä myymään sekä hevosen että reen. Siinä hädässä sattui vain yksi ostaja, mustalainen, joka tarjosi aivan pilkkahinnan. Silloin näin ensimmäisen kerran isän

144

silmissä kyneleet, reki oli hänen omatekoisensa ja hevonen aivan parhaasta päästä. Olimme Hartolassa syksykesään -41 jolloin pääsimme takaisin Karjalaan, Suikkaan. Kaikki rakennukset olivat säilyneet sodan aikana, joten oltiin taas tutuissa maisemissa, kotona. Kaikki oli muuten hyvin, mutta Suomen viranomaiset olivat unohtaneet tärkeimmän, nimittäin ruokahuollon. Kauppoja kyllä oli, mutta niissä ei ollut ruokatavaraa. Kotiseudulle palanneet joutuivat kovan pulman eteen ruoan suhteen, jopa niin, että tehtiin kerjuuretkiä vanhan Suomen puolelle Kiteelle. Kun kerjäläisiä kuitenkin oli paljon, niin näiltä matkoilta oli tulos melkein aina heikko, tavarat kyllä jaksoi kantaa repussa. Eräältä tällaiselta

matkalta palattaessa meillä oli pussin pohjalla hiukan jauhoja, joista äiti paistoi seuraavana päivänä leipää. Kun maistelimme niitä lämpiminä ja olin leikkaamassa toista palasta, niin isä sanoi, että meinaako se Pekka syödä kerralla kaikki. Tuota Pekka-nimeä ei isä ollut käyttänyt minusta ennen, vaikka vanhemmat veljet käyttivät silloin, kun halusivat loukata ja halventaa minua. Minä loukkaannuin silloin kovasti, mutta myöhemmin ymmärsin isän käyttäytymisen, hänellä oli huoli huomisesta. Paranihan se pula-aika hiljalleen, niin että seuraavalle evakkomatkalta jouduttaessa oli meillä jo vakaa talous.

Toinen evakkomatka tehtiin v. 44-46 Pohjanmaalle, Isokyröön Lehmäjoen Peräkylälle. Siellä isä joutui kokemaan elämänsä suurimman loukkauksen, kun majoitusviranomaisen vastasi isän kysymykseen tulevasta asunnosta, että ryssät olisitte pysyneet kotona. Varmasti ne kaksi vuotta evakkona Pohjanmaalla olivat raskasta aikaa.

Hän sai pika-asutus tilan Liperistä, johon hän rakensi Einon, Kaukon ja minun kanssa asuinrakennukset. Pellot raivattiin aivan kylmään korpeen.

Luonteeltaan isä oli sekä totinen että leikkimielinen samalla kertaa, hänellä tuli huumori esiin melkein asiassa kuin asiassa, pienet sanasatkaukset naurun myötäileminä. Hän ei suvainnut vilppiä. Lasten kasvatuksessa hän oli ankara, varsinkin tyttöjä

145

kohtaan, mutta vaikka kuri oli kova, me pidimme isästä. Suuren lapsilauman kurissa pitäminen vaati taitoa, mutta isän luonteella se onnistui. Hän oli ”reilu ukko”, piti järjestyksen perheessä, oli ankarakin, jos tarve vaati.

Joskus hän hermostui, jos hänellä silloin sattui olemaan piippu hampaissa, saattoi piipun varsi katketa ja koppa vierähti lattiaa ja isältä pääsi joitakin ärräpäitä, mutta siihen asia useimmiten jäi. Hän saattoi joskus laulaa työn lomassa, mutta silloin äiti totesi, että nyt taitaa tulla huono sää, kun Heikki Roivas laulaa. Jos joskus vähän otti, niin hellan pesään ”pronskautti”. Naapureitten

kanssa välit olivat hyvät, vaikka isä joskus saattoikin hymähdellä heidän puuhilleen.

Raskaat kokemukset, rasittava työ ja vakava sairaus mursivat isän terveyden ja hän poistui joukostamme jo suhteellisen nuorena, vain 68 vuotiaana.

Nämä ovat Pentin, Sulon, Kaukon, Eilan ja Lean muistelmia isästä.

Ensimmäisessä Heikki Roivaan jälkeläisten sukkokouksessa Ilomantsin Ilajalla vuonna 2000 oli läsnä noin 30 henkeä, mukana vielä suvun vanhin Sulo Roivas.

146

Loppuajatus elämäni läpileikkauksesta

Mitä tulee perhe-elämän yhteisöön, niin luulen, että se on ollut normaalia. Kiltit pojat, eivät käytä suuremmasti alkoholia eivätkä tupakoi.

Liisallekin sattui vakava sairaus, rintasyöpä, joka kuitenkin huomattiin ajoissa ja leikattiin. Toistaiseksi se ei ole uusiutunut. Minä taas sairastuin mielenmasennukseen. Tätä on nyt ollut noin kaksi vuotta, alkoi loppukesällä 2005.

Sana jos tulee ensimmäisenä mieleen:

- jos olisi ollut rahaa käydä koulua

- jos olisin hakenut tehokkaammin tuottavampaa työtä
- jos olisin ollut nöyrä työnantajia ja työnjohtajia kohtaan
- jos olisin pysynyt terveenä työikäisenä

Siinähan niitä jossia tuli!

Ja sitten vielä viimeinen loppuajatus: Niistä olosuhteista, mistä olen lähtöisin, olen voinut mennä vain eteenpäin.

Vielä on todettava, että olen jäänyt viimeiseksi eloon suuresta sisarusjoukosta. Sulon lesken kanssa olemme ainoat elossa olevat tästä sukupolvesta.

Isän hautajaiset 1956, kuusi veljeä, 3 sisarta

147

Roivaan suku

Vuonna 1992 perustettiin Suomessa Roivainen-Roivas-Roivanen sukuseura. Olin toisessa kokouksessa 1993 Iisalmessa mukana Eilan ja Lean kanssa.

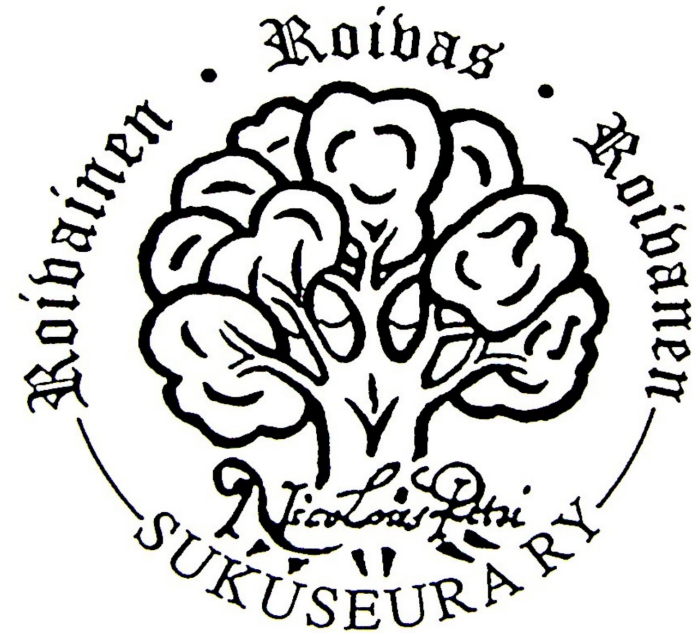
Seura julkaisee lehteä, johon olemme lähettäneet kirjoituksia ja valokuvia, kaikki on julkaistu lehdessä.

Otimme selvää Heikki Roivaan suvun tiedoista aina 1760 luvulta lähtien. Valitettavasti aikaisemmat kirkonkirjat ovat palaneet.

Voimme aivan hyvällä omalla tunnolla sanoa, että me olemme se lenkki, joka pitää yllä jollakin tavalla yhteisiä siteitä Heikki Roivaan jälkeläisiin.

Olemme kaksi kertaa yhdessä Mairens kanssa järjestäneet Heikki Roivaan jälkeläisten tapaamisen, osanottajia on ollut kolmisenkymmentä henkeä kummallakin kerralla (noin kahdesta sadasta mahdollisesta)

Kerätyt tiedot ovat seuraavissa sukutauluissa, syntyneet 2005 kevääseen saakka, kuolleet 2007 saakka.

148

HEIKKI ROIVAS

s. 1887 – k. 1960

ESI-ISÄT JA JÄLKELÄISET

1765 – 2005

Suvun ja nimen historiaa

ROIVAS on pellavaan liittyvä termi. Laitettaessa pellavia likoon, ne sidottiin ensin vihkoihin, sitten vihkot suurempiin nippuihin, roivaisiin. Sana on erittäin vanhaa suomenkieltä.

Kuningas KUSTAA VAASAN aloittua erämaa-alueitten asuttamisen 1500-luvun alkukymmenillä, lähtevät etupäässä savolaiset sitä suorittamaan. Savolaisasutus, joka oli kehittynyt nykyisen Juvan ja Mikkelin seuduille, lähtee levittäytymään vesistöreittejä seuraillen. Näin sai savolais-heimoisen asutuksensa Pohjois-Häme, Savonlinnan erämaihin kuuluvat Tavisalmen pitäjä (nykyiset Kuopion ja Iisalmen seudut), Oulujärven seutu ja Pohjois-Karjala.

Koko Ylä-Savo vuoteen 1627 kuului Kuopion kirkkopitäjään, täällä asuva vähälukuinen väestö sai kirkolliset palveluksensa Kuopion papiston taholta. Iisalmen seudulla oli 1629-luvulla asutusta kuitenkin niin paljon, että oman seurakunnan perustaminen tuli tarpeelliseksi.

Iisalmen maaseurakunnan historian mukaan ”Iisalmen ensimmäiseksi kirkkoherraksi Viipurin piispa Elimaesus määräsi NILO PIETARINP. ROIVAN ELI ROIVAISEN. Hänen ja poikiensa nimet on merkitty Iisalmen kihlakunnan tuomiokirjoissa Roivaisiksi. Kirkkoherra Roivainen (s. noin 1590) oli ollut Juvan kappalaisena 1615/16-1624 ja lienee saapunut Iisalmelle virkaansa hoitamaan jo ennen seurakunnan perustamisvuotta.”

Kirkollisissa viroissa nimi kirjoitetaan ajan tavan mukaisesti latinaksi NICOLAUS PETRI ROIVA. Voudin- ja läänintileissä käytetään etupäässä ruotsia ja nimi kirjoitetaan Nils Persson. Suomenkieltä ei näinä aikoina vielä kirjoiteta, mutta puhuttaessa

149

nimi on NILO PEKAN-, PIETARIN- tai PETTERINPOIKA ROIVA.

Iisalmen maaseurakunnan historia käyttää nimeä Pietari. Ennen Nicolaus Petrin Savoon tuloa ei sieltä löydy Roivainen-Roivas nimisiä sukuja. Savossa perinteisesti täytyy olla sukunimi ja oikeuden pöytäkirjasta hänet tavataan nimellä ROIVAINEN (Roivainen). Savon historia mainitsee Niilo Pietarinpojan olleen Mikkelin kappalaisena vuonna 1617, jolta ajalta oleva sinetti on kansallismuseossa. Näöllään se ei kuitenkaan anna viitettä asiaan.

Savosta löytyy vuodesta 1607 alkaen Nils Peerssonin kuitteja, jotka on allekirjoittanut Viipurin linnanpäällikkö Arvid Tönnenpoika. Ennen vuotta 1615 hän esiintyy useammassa Savon pitäjässä ja sen jälkeen kappalaisena käyttäen kuiteissa latinankielistä nimimuotoa.

NILO PIETARINPOJAN vanhemmista ei ole löytynyt tietoa. Nimikirjoituksensa perässä käytetyt kirjaimet W.C. merkitsevät tutkijoiden mukaan hänen käyneen koulunsa Viipurissa ja olleen sieltä. NILO PIETARINPOIKA ROIVAISEN aviopuoliso oli MARKETTA MATINTYTÄR ja heillä oli kahdeksan lasta, kaksi tytärtä ja kuusi poikaa. Heistä alkaa kasvaa voimakkaastikin vaikuttavia sukuja ainakin Savoon ja Karjalaan. Lasten syntymäajat eivät ole tiedossa, joten ikäjärjestys on epävarma. Ammatit ja muu oheistieto on peräisin historian kirjoituksista.

PEKKA Iisalmen lukkari vuosina 1648-63. Kuoli 1672. Poika Niilo oli Iisalmen lukkari vuosina 1674-82

ELJAS Kenttäpappi (Sotilaspappi). Läänintileissä Iisalmella JOHANNES Maanviljelijä Iisalmen Hernejärvellä

LAURI Rakuuna ja maanviljelijä Iisalmen Ollikkalassa. Lukkarina Tohmajärvellä vuosina 1679-84

RISTO Kotivävyinä Maaningan Halolassa. Murhattiin vuonna 1655. Syytteeseen Halosen veljekset

SIMO Iisalmen kuudennusmies. Ilomantsin lukkari vuodesta 1684, asui Sarkkilassa

MARGARETA Aviopuoliso LARS MATTSON. Perivät

150

Ollikkalan tilan. Nimeksi tulee SONNINEN

HELENA Aviopuoliso maanviljelijä NIUTANEN Hernejärvellä. Tila jää Johannes-veljelle 1662.

Nicolaus Petrin aloittaessa Iisalmen seurakunnan rakentamisen, ei papin asuntokaan ollut valmiina, vaan hän asui Sulkavankylässä Lauri Sairasella. 1640-luvulla hänelle luovut autioitunut tila Ollikkalasta, joka on nykyistä Lapinlahtea. Vanhemmiten hän muuttaa Iisalmen kylään lähelle kirkkoa.

Seurakunnallisesta toiminnasta ei ole tietoja kirkonkirjojen tuhouduttua. Oikeuden pöytäkirjoista, jotka ovat paremmin säilyneet, hänet tapaa vaatimassa seurakuntalaisiaan kirkon ja pappilan korjaukseen sekä rästiin jääneitten kirkollisverojen maksuun. Käräjillä on selvitetty myös maanomistusriitoja kirkkoherra Roivaisen ja talonpoikien välillä.

Hänen kuolinvuotensa lienee 1654, koska kärjäkirjoissa jo seuraavana vuonna puhutaan vanhasta tai entisestä (gamble) kirkkoherrasta. Viimeiset elinvuotensa hän on ollut vakavasti sairaana, joten iäisyyskutsun tultua on aviopuoliso MARKETTA MATINTYTÄR jäänyt suureen puutteeseen. Oikeus myöntääkin hänen pojalleen kuudennusmies SIMOLLE oikeuden periä rästiin jääneet papinmaksut äidilleen. Savoon jäävää jälkikasvua kutsutaan ROIVAISIKSI, mutta Käkisalmen lääniin muuttaneista tulee ROIVAS- nimisiä jo 1600-luvun lopulla.

Kirjoitus on pääosin lainattu Aimo Roivaksen sukututkimuksesta 1986-1987, Nicolaus Petri Roivan suku.

Heikki Roivaan yhteyttä kantaisään ei ole tähän mennessä löytynyt, mutta mitä ilmeisimmin esi-isä on Lauri tai Simo Roivas, koska suvussa toistuvat sukupolvesta toiseen nimet Lauri ja Simo. Isämme kertoi meille jo lapsena, että olemme sissipäällikkö Lauri Roivaan sukua.

151

Taulu 1

I Ruskealan seurakunnan vuosien 1792-1810 rippikirjaan on Kontiolahden kylään merkitty talollinen **Lauri** (Lars) Roivas, s. 4.9.1765 k. 1807 ja hänen puolisonsa Kristiina (Christina)

Auvinen, s. 3.2.1770 k. 16.12.1844. Edellisen ajanjakson (1780-1791) rippikirjasta puuttuu sidos, johon Ruskealan Kontiolahden kylän asukkaat on merkitty.

Aikaisemmat Ruskealan seurakunnan rippikirjat eivät ole säilyneet.

II. Lapset:1. Simo (Simon) s. 3.12.1790, **kts. taulu 2**

2. Heikki (Henrik) ei merkitty syntymäaikaan

3. Lauri (Lars) s. 6.7.1806 Ruskealan Kontiolahden kylässä

Taulu 2

taulusta 1

II Talollinen **Simo** Laurinpoika (Simon Larsson) Roivas, s. 3.12.1790, k. 11.9.1853 Ruskeala, vihitty 3.6.1816, puoliso Maria Auvinen s. 1791, k. 1.6.1841 Ruskeala

III. Lapset: 1. **Lauri** (Lars), s. 6.5.1817 Ruskealan Kontiolahden kylässä, **kts. taulu 3**

2. Niilo (Nils) s. 8.5.1819 Ruskealan Kontiolahden kylässä

3. Kristiina (Christina) s. 22.4.1821 Ruskealan Kontiolahden kylässä

4. Simo (Simon) s. 24.4.1823, Ruskealan Kontiolahden kylässä, k. 17.4.1824

5. Anna s. 15.3.1825 Ruskealan Kontiolahden kylässä, k. 29.1.1826

6. Matti (Matts) s. 5.6.1827 Ruskealan Kontiolahden kylässä

7. Juho (Johan) s. 5.6.1827 Ruskealan Kontiolahden kylässä, k. 28.2.1828

8. Maria s. 25.12.1829 Ruskealan Kontiolahden kylässä, k. 1831

152

Taulu 3

taulusta 2

III Talollinen **Lauri** Simonpoika Roivas, s. 6.5.1817 Ruskealan Kontiolahden kylässä, k. 30.1.1853 vihitty 8.12.1839, puoliso Valpuri Tuomaantytär (Walborg Thomasdotter) Moilanen, s. 14.2.1818, k. 10.5.1856 Ruskealassa

IV. Lapset: 1. Simo (Simon) s. 11.2.1840 Ruskealan Kontiolahden kylässä, k. 17.9.1840

2. Maija Stiina (Maja Stina), s. 12.7.1841
Ruskealan Kontiolahden kylässä
3. Varpu (Walborg) s. 12.4.1845 Ruskealan
Kontiolahden kylässä
4. **Matti** (Matts) s. 14.1.1848, Ruskealan
Kontiolahden kylässä, **kts taulu 4**
5. Katri (Carin) s. 24.3.1850 Ruskealan
Kontiolahden kylässä
6. Lauri (Lars) s. 28.4.1853 Ruskealan
Kontiolahden kylässä, k. 20.5.1855
Taulu 4
taulusta 3

IV. Loinen, lampuoti, **Matti** Laurinpoika (Matts Larsson) Roivas,
s. 14.1.1848, k. 24.1.1895 Ruskealassa, puoliso Katri Karppinen,
s. 7.12.1853 Ruskealassa, k. 24.9.1925 Ruskealassa

V. Lapset: 1. Matti (Matts) s. 27.5.1873 Ruskealassa
2. Elisa s. 19.4.1876 Ruskealassa, k. 20.7.1876
3. Juhana Vilhelm s. 22.5.1878 Ruskealassa
4. Antero s. 1.4.1880 Ruskealassa
5. Bertta (Nertha) Maria, s. 27.5.1882 Ruskealassa
6. Josefina s. 28.6.1884 Ruskealassa
7. **Heikki s. 28.10.1887 Ruskealassa kts taulu 5**
8. Erkki (Erik) s. 31.5.1889 Ruskealassa
8. Anna Matilda, s. 31.5.1889 Ruskealassa (hänen

153

nimensä on ylivivattu vuosien 1900-1909 lastenkirjassa ja paikalle merkitty Erik. Syntyneiden ja kastettujen luetteloon on merkitty pelkästään Anna Matilda)

9. Valtti s. 27.5.1894 Ruskealassa, k. 12.12.1895

Taulu 5

taulusta 4
V. Talollinen Ruskealan Kaalamon kylän talosta nro 7, **Heikki**
Matinpoika Roivas, s. 28.10.1887, k. 14.6.1956, vihitty
24.12.1911, puoliso **Anna** Katri Juhontytär Virsunen, s. 8.9.1893
Ruskealassa, k. 20.3.1960 Liperissä.

VI. Lapset: 1. **Eino** Olavi s. 10.11.1912 Ruskeala, **kts taulu 6**
2. **Eeva** s. 22.2.1914 Ruskeala, **kts taulu 10**
3. Esaias (**Esa**) s. 8.9.1916 Ruskeala, **kts taulu 22**
4. **Veikko** s. 5.10.1918 Ruskeala, **kts taulu 27**
5. **Lauri** Eetvart s. 5.9.1920 Ruskeala, puol. Tyyne,
eronneet, k. 7.10.1996, Hyvinkää, ei lapsia
6. **Sulo** Frans Johannes s. 3.6.1923 Ruskeala, **kts taulu 32**
7. **Eila** Maria s. 28.3.1925 Ruskeala, **kts taulu 40**
8. **Kauko** Ensio s. 28.6.1927 Ruskeala, **kts taulu 48**
9. **Pentti** Kalevi s. 9.4.1931 Ruskeala, **kts taulu 51**
10. **Lea** Linnea s. 17.1.1934 Ruskeala, **kts taulu 54**

Taulu 6
taulusta 5

VI. **Eino** Olavi Roivas, s. 10.11.1912 Ruskeala, k. 6.1.1988 Liperi,
puoliso Aili Lyyli Auvinen, s. 7.9.1912 Sortavalan mlk, k.
6.3.1993 Joensuu

VII. Lapset: 1. Jouko Ilmari, s. 29.9.1935 Ruskeala, kts taulu 7
2. Osmo Antero, s. 19.4.1940 Joensuu, kuoli
5.1.2004 Liperissä
3. Mirja Anneli, s. 18.6.1948 Liperi, kts taulu 9

154

Taulu 7
taulusta 6

VII. Jouko Ilmari Roivas, s. 29.09.1935, Ruskeala, puoliso Ritva
Anneli Kaskinen, s. 25.03.1939 Ruskeala

VIII. Lapsi: 1. Arja Inkeri, synt. 26.09.1958 Liperi, kts taulu 8

Taulu 8

taulusta 7

VIII. Arja Inkeri Roivas, s. 26.09.1958 Liperi, puoliso Pekka Korhonen, Helsinki, eronneet

IX Lapset: 1. Petri Korhonen, Helsinki
2. Pasi Korhonen, Helsinki

Taulu 9

taulusta 6

VII. Mirja Anneli Roivas, s. 18.06.1948 Liperi, puoliso Markku Pekka Juhani Eronen

VIII. Lapset: 1. Marko Juhani Eronen, s. 17.01.1980 Joensuu
2. Matti Tapio Eronen, s. 11.11.1982 Liperi

Taulu 10

taulusta 5

VI. Eeva, s. 22.2.1914 Ruskeala, k. 01.12.1992 Jokela, puoliso 1. Matti Paavonpoika Kärkkäinen, s.10.02.1902 Pielavesi, vihitty 26.7.1934, avioero 28.09.1942, puoliso 2. Väinö Johannes Moilanen, s. 17.08.1910 Ruskeala, k. 10.12.1955, vihitty 09.07.1943, puoliso 3. Arvi Marjoniemi s. 28.06.1930 Nivala, k. 10.05.1968 Jokela, vihitty 16.06.1957

VII. Lapset: 1. Anja Inkeri Eevantytär Roivas, s. 13.09.1931 Ruskeala, kts. taulu 11
2. Raili Kyllikki Kärkkäinen, s. 15.07.1934 Ruskeala, kts. taulu 16
3. Eira Kyllikki Kärkkäinen, s. 11.4.1936 Ruskeala, kts. taulu 20

155

Taulu 11

taulusta 10

VII. Anja Eevantytär Roivas s. 13.09.1931 Ruskeala, k. 03.12.1983 Kirkkonummi, vihitty 08.06.1952, puoliso Osmo Mikael Viita, s. 14.01.1931 Karijoki, avioero 16.03.1977

VIII. Lapset: 1. Veikko Matti Viita, s. 17.10.1952 Kuusjärvi, kats. taulu 12
2. Veijo Uolevi Viita, s.07.12.1955 Kuusjärvi, kts.

taulu 13

3. Veli Ilmari Viita, s. 06.12.1956 Nurmijärvi, kts taulu 14

4. Vesa Tapio Viita, s. 07.05.1969 Pornainen, kts taulu 15

Taulu 12

taulusta 11

VIII. Veikko Matti Viita, s. 17.10.1952, Kuusjärvi, puoliso Leena Oksanen, eronneet

IX. Lapsi: 1. Heini Hannele, s. 11.09.1986 Riihimäki

Taulu 13

taulusta 11

VIII. Veijo Uolevi Viita, s. 07.12.1955, Kuusjärvi, puoliso Raili Tiilikainen, s. 21.07.1957 Hyvinkää

IX. Lapsi: 1. Eini Carita Marketta, s. 04.06.1980 Hyvinkää, aviopuoliso Vesa Laakkonen, s. 26.07.1963

Taulu 14

taulusta 11

VIII. Veli Ilmari Viita, s. 06.12.1956 Nurmijärvi. puoliso Anne Vaarala, eronneet

IX. Lapset: 1. Susanna, s. 09.05.1977 Kerava
2. Katja s. 02.09.1979 Kerava
3. Nina s. 31.07.1985 Kerava
4. Toni s. 31.07.1985 Kerava

156

Taulu 15

taulusta 11

VIII. Vesa Tapio Viita, s. 07.05.1959 Pornainen, puoliso Pirjo, eronneet

IX. Lapset: 1. Mika, s. 27.07.1980
2. Juha, s. 27.01.1985

Taulu 16

taulusta 10

VII. Raili Kyllikki Kärkkäinen, s. 15.07.1934 Ruskeala, vihitty 25.12.55, puoliso Jaakko Veli Louhio, s. 26.03.1934 Helsinki, k.06.01.2001 Nurmijärvi

VIII. Lapset: 1. Raija Inkeri Louhio, s. 10.05.1956 Helsinki, elää Klaukkalassa

2. Jaakko Antero Louhio, s. 25.07.1958 Helsinki, kts taulu 17

3. Erja Kyllikki Louhio, s. 16.10.1960 Nurmijärvi kts taulu 18

4. Marja-Liisa Louhio, s. 23.06.1964 Helsingin mlk kts taulu 19

Taulu 17

taulusta 16

VIII. Jaakko Antero Louhio, s. 25.07.1958 Helsinki, vihitty 19.02.1983, puoliso Tuija Maritta Hermonen, s. 11.09.1955. Imatra, asuu Klaukkalassa

IX. Lapset: 1. Jaakko Juhani, s. 20.09.1983 Nurmijärvi

2. Jarkko Antero, s. 21.06.1985 Nurmijärvi

3. Jukka Veli, s. 21.06.1985 Nurmijärvi

Taulu 18

taulusta 16

VIII. Erja Kyllikki Louhio, s. 16.10.60 Helsingin mlk, vihitty 07.08.82, puoliso Pertti Kalervo Lohenoja, s. 24.07.57 Nurmijärvi, asuu Loviisassa

157

IX. Lapset: 1. Sami Elmeri Lohenoja, s. 20.08.83 Helsinki

2. Anni Marika Lohenoja, s. 20.10.84 Helsinki

3. Ilmari Veli Lohenoja, s. 24.05.89 Helsinki

4. Meri Helinä Lohenoja, s. 28.02.94 Loviisa

Taulu 19

taulusta 16

VIII. Marja-Liisa Louhio, s. 23.6.1964 Helsingin mlk. vihitty 25.5.1991, puoliso Juhani Veikko Kontkanen, s. 23.9.1960 Espoo, avioero 19.4.1997, avopuoliso Ari Helminen, s. 21.06.1960

IX. Lapset: Marika Kristiina Kontkanen, s. 28.10.1991

Nurmijärvi

Janika Katriina Kontkanen, s. 06.02.1993

Nurmijärvi

Taulu 20

taulusta 10

VII Eira Tuulikki Kärkkäinen, s. 11.04.1936 Ruskeala, vihitty 26.09.1954, puoliso Niilo Kaartinen, s. 21.10.1933 Lumivaara, avioero 26.05.1972

VIII. Lapsi: Seija Helena Kaartinen, s. 31.05.1956 Helsinki, kts taulu 21

Taulu 21

taulusta 20

VIII. Seija Helena Kaartinen, s. 31.05.1956 Helsinki, vihitty 01.08.1976, puoliso Juha Matti Erikkälä, s. 25.07.1952 Helsinki, avioero 16.03.1987

IX. Lapset: 1. Mikko Juhanoika Erikkälä, s. 03.04.1981 Vihti

2. Matti Juhanoika Erikkälä, s. 27.10.1983

Helsinki

Taulu 22

taulusta 5

VI. **Esaias (Esa)** Roivas, s. 08.09.1916 Ruskeala, k. 20.02.1972 Liperi, puoliso Anna Maria Tuunainen, s. 14.04.1915 Impilahti, k. 11.02.1991 Liperi

158

VII. Lapset: 1. Aune, s. 07.03.1936 Impilahti kts. taulu 23

2. Reijo Kalervo, s. 11.01.1939 Impilahti, elää Liperissä, ei lapsia

3. Veikko s. 02.12.1943 Ruskeala, k. 20.06.1994 Ruotsissa, ei lapsia

4. Heikki Johannes, s.11.04.1946 Mikkeli, taulu 24

5. Risto Sakari, s. 26.06.1948 Raisio, kts. taulu 25

6. Marja-Leena, s. 03.04.1950 Liperi, elää
Liperissä, ei lapsia
7. Rauno Ensio, s. 19.04.1953 Liperi, k. 20.07.1975
Ruotsissa, ei lapsia Kuusjärvi

Taulu 23
taulusta 22

VII. Aune Roivas, s. 03.07.1936 Impilahti. vihitty 20.12.1956,
puoliso Toivo Tolvanen, s. 10.07.1930 Liperi, k. 19.1.1985

VIII. Lapset: 1. Olavi Ensio Tolvanen, s. 19.05.1957 Liperi
2. Seppo Tapani Tolvanen, s. 30.03.1958 Kuusjärvi
3. Pentti Veijo Tolvanen, s. 10.01.1960 Liperi
4. Eija Annikki Tolvanen, s. 04.01.1963

Taulu 24
taulusta 22

VII. Heikki Roivas, s. 11.04.1946 Mikkeli, k. 15.08.1997 Liperi,
vihitty 28.06.1969, puoliso Eila Nuutinen, s. 27.04.1948 Liperi

VIII. Lapset: 1. Jarmo Roivas, s. 31.07.1969 Liperi
2. Timo Roivas, s. 14.04.1970 Liperi

Taulu 25
taulusta 22

VII. Risto Roivas, s. 26.06.48 Raisio, puoliso Sinikka Vottonen, s.
22.08.48 Liperi, eronneet

VIII. Lapset: 1. Kirsi Susanna Roivas, s.07.07.1969 Liperi
kts. taulu 26
2. Anna Merita Roivas, s. 17.08.1971 Liperi

159

Taulu 26
Taulusta 22

VIII. Kirsi Susanna Roivas, s.07.07.1969 Liperi, puoliso
Tukiainen, eronneet, Puoliso 2. Vartiainen

IX. Lapset: 1. Jukka Tapio Roivas s. 06.09.1988 Liperi
2. Jonna Maarit Roivas s.10.01.1990 Liperi
3. Jutta Hannele Roivas s. 04.09.1992 Liperi

4. Toni Markus Vartiainen s. 10.01.1996 Vantaa
5. Mika s. 21.06.1997
6. Elmeri s. 19.01.1999

Taulu 27
taulusta 5

VI. **Veikko** Roivas, s. 0.10.1918 Ruskeala, katosi sodassa 1940,
puoliso Vieno Malinen, s. 11.03.1919 Ruskeala, k. 07.05.2004

VII. Lapset: 1. Annikki, s. 01.05.1938 Ruskeala, kts taulu 28
2. Irja s. 1939, k.1946 Isokyrö

Taulu 28
taulusta 27

VII. Annikki Roivas, s. 01.05.1938 Ruskeala, puoliso Veikko
Nissinen, s. 19.12.1936 Liperi

VIII. Lapset: 1. Kari Tapani Nissinen, s. 12.12.1959
Savonlinna kts. taulu 29
2. Jari Juhani Nissinen, s. 12.12.1965 Joensuu,
kts. taulu 30
3. Jarmo Kalevi Nissinen, s. 29.04.1968 Joensuu,
kts. taulu 31

Taulu 29
taulusta 28

VIII. Kari Tapani Nissinen, s. 12.12.1959 Savonlinna, avopuoliso
Varpu Kristiina Asikainen, s. 28.02.1962 Joensuu

IX. Lapset: 1. Nelli Susanna, s. 12.04.1991 Joensuu
2. Ville Santeri, s. 22.05.1992 Joensuu

160

Taulu 30
taulusta 28

VIII. Jari Juhani Nissinen, s. 12.12.1965 Joensuu, puoliso Titta
Harmaala, s. 09.01.1971 Joensuu vihitty 20.02.2000

IX. Lapset: 1. Niko Juhani, s. 22.02.1993 Joensuu
2. Ninna Elina, s. 30.01.1996 Joensuu
3. Pietu Petteri, s. 18.07.1998 Joensuu, k. 18.7.1998

Taulu 31
taulusta 28

VIII. Jarmo Kalevi Nissinen, s. 29.04.1968 Joensuu, puoliso Maarit Hannele Saukkonen, s. 11.02.1974 Joensuu

IX. Lapset 1. Aleksi Tapani, s. 15.01.1998 Joensuu
2. Joni Mikko Johannes, s. 03.12.2003 Joensuu

Taulu 32
taulusta 5

VI. **Sulo** Frans Johannes Roivas, s. 03.06.1923 Ruskeala, k. 14.4.2006 Hamina, puoliso Anni Susanna Reini, s. 19.03.1927 Isokyrö

VII. Lapset: 1. Seija Tuulikki, s. 29.09.1945 Hamina, kts taulu 33
2. Kaija Sanelma, s. 22.04.1947 Hamina, kts taulu 36
3. Liisa Annikki, s. 28.02.1957 Hamina, kts taulu 39

Taulu 33
Taulusta 32

VII. Seija Tuulikki Roivas, s. 29.09.1945 Hamina, puoliso Hans-Joachim Reichel, s. 14.09.1940 Neusal 2/Saksa

VIII. Lapset: 1. Aija Susanna Reichel, s. 16.04.1965 Hamina, kts. taulu 34
2. Hans-Mikael Reichel, s. 17.09.1967 Hamina, kts. taulu 35
3. Jan Christian Reichel, s. 05.12.1972 Hampuri, Saksa, k. 14.01.2003 Hampuri

161

Taulu 34
taulusta 33

VIII. Aija Susanna, s. 16.04.1965 Hamina, puoliso Robert Tschöpe, s. 24.04.1966, Hampuri, Saksa

Taulu 35
taulusta 33

VIII. Hans-Mikael, s. 17.09.1967 Hamina, avopuoliso Anke Peper, s. 19.06.1967, Schleswig/Itzstedt, Saksa

IX. Lapsi: Devin Peper, s. 03.03.1993, Hampuri, Saksa

Taulu 36
taulusta 32

VII. Kaija Sanelma Roivas, s. 22.04.1947, Hamina, k. 22.06.1993 Hamina, puoliso Ossi Juhani Piispa, s. 06.05.1946 Virolahti

VIII. Lapset: 1. Mika Juhani Piispa, s. 26.6.1967 Hamina, kts. taulu 37
2. Satu-Päivi Piispa, s. 17.4.1968 Virolahti, kts. taulu 38

Taulu 37
taulusta 36

VIII. Mika Juhani Piispa, s. 26.06.1967 Hamina, puoliso Tiina Hannele Peltonen, s. 12.03.1970 Vehkala

IX. Lapset: 1. Antti Mikael Piispa, s. 16.09.1997 Vehkalahti
2. Juha Matias Piispa, s. 06.09.1999 Vehkalahti

Taulu 38
taulusta 36

VIII. Satu-Päivi Piispa, s. 17.04.1968 Virolahti, puoliso Teijo Töttö, s. 29.05.1963 Hamina, eronneet

162

Taulu 39
taulusta 32

VII. Liisa Annikki Roivas, s. 28.02.1957, Hamina, puoliso Sten Göran Rosqvist, s. 08.04.1958 Pyhtää

VIII. Lapset: 1. Juha-Matti Rosqvist, s. 29.09.1980 Hamina
2. Anna-Maija Rosqvist, s. 05.09.1984 Vehkalahti

Taulu 40
taulusta 5

VI. **Eila** Maria Roivas, s. 28.03.1925 Ruskeala, k. 04.01.2001 Joensuu, puoliso Erkki Paavo Vatanen, s. 05.06.1919 Viipuri, k. 14.04.1965 Kontiolahti

- VII. Lapset: 1. Marja-Liisa Vatanen, s. 19.04.1946 Joensuu, kts. taulu 41
2. Paavo Ilmari Vatanen, s. 27.03.1947 Joensuu, k. 11.5.1992 Joensuu
3. Maire Annikki Vatanen, s. 16.12.1948 Joensuu, kts. taulu 44
4. Marita Helena Vatanen, s. 15.07.1951 Joensuu, kts. taulu 45 161
5. Kaarina Vatanen, s. 08.08.1952 Joensuu, kts. taulu 46
6. Ritva Leena Vatanen, s. 01.01.1955 Joensuu, kts. taulu 47
7. Risto Heikki Vatanen, s. 11.01.1959 Kontiolahti, elää Kontiolahdella

Taulu 41
taulusta 40

VII. Marja-Liisa Vatanen, s. 19.04.1946 Joensuu, puoliso Ari Varma Voitto Hyttinen, s. 11.12.1939 Kitee k. 29.11.1982 Joensuu

- VIII. Lapset: 1. Harri Olavi Hyttinen, s. 25.12.1965 Kontiolahti, kts. taulu 67
2. Kirsi Helena Hyttinen, s. 20.06.1967 Kontiolahti, kts. taulu 42

163

3. Sari Hannele Hyttinen, s. 13.11.1968 Kontiolahti, kts. taulu 43
4. Seppo Antero Hyttinen, s. 04.01.1972 Joensuu

Taulu 42
taulusta 41

VIII. Kirsi Helena Hyttinen, s. 20.06.1967 Kontiolahti, k. 06.10.1994, avopuoliso Ari Pekka Pirinen, s. 16.07.1963 Joensuu siirr. tauluun 66

- IX. Lapset: 1. Noora Emilia Pirinen, s. 26.09.1991 Espoo siirr. tauluun 66
2. Niina-Elisa Pirinen, s. 18.11.1993 Joensuu siirr. tauluun 66

Taulu 43
taulusta 42

VIII. Sari Hannele Hyttinen, s. 13.11.1968 Kontiolahti, puoliso Phil Mwamba, s. 31.01.1962 Sambia, vihitty 27.05.2000

- IX. Lapsi: 1. Alexander Mathias Hyttinen, s. 08.01.1995 Lontoo, Englanti
2. Anthony Emmanuel, s. 14.02.2003, Lontoo, Englanti

Taulu 67
taulusta 41

VIII: Harri Olavi Hyttinen, s. 25.12.1965 Kontiolahti, puoliso Päivi Kristiina Kettunen, s. 05.07.1958 Kontiolahti, vihitty 01.06.2003

Taulu 44
taulusta 40

VII. Maire Annikki Vatanen, s. 16.12.1948 Joensuu, puoliso 1. Teppo Könönen, eronneet, avopuoliso Rauno Kalervo Rinkinen, eronneet

164

- VIII. Lapset: 1. Mikko Antero Könönen, s. 02.12.1968 Kontiolahti
2. Sanna Riikka Marisa Könönen, s. 24.01.1972 Kontiolahti
3. Jaakko Kalervo Rinkinen, s. 09.10.1987 Kontiolahti

Taulu 45
taulusta 40

VII. Marita Helena Vatanen, s. 15.07.1951 Joensuu, puoliso Keijo Olavi Hyttinen, s. 24.04.1952 Polvijärvi, eronneet, avopuoliso Veikko Antero Lamberg, s. 15.05.1954 Vihanti

VIII. Lapset: 1. Pertti Olavi Hyttinen, s. 02.10.1975 Joensuu, kats. taulu 65
2. Petra Johanna Hyttinen, s. 20.10.1976 Joensuu, kts. taulu 66

Taulu 65
taulusta 45

VIII. Pertti Olavi Hyttinen, s. 21.10.1975 Joensuu, avopuoliso Mia Marika Muhonen, s. 19.01.1977 Tampere

IX. Lapsi: 1. Jade Lumi Orkidea, s. 14.08.2004 Tampere

Taulu 66
taulusta 45

VIII. Petra Johanna Hyttinen, s. 20.10.1976 Joensuu, avopuoliso Ari Pekka Pirinen, s. 16.07.1963 Joensuu

IX. Lapset: 1. Noora Emilia, s. 26.09.1991 Joensuu
2. Niina Elisa, s. 18.11.1993 Joensuu
3. Niilo Toivo Olavi s. 20.08.1997 Joensuu
4. Niisa Marja Helena s. 10.11.1998 Joensuu
5. Nilla Hellä Johanna s. 27.06.2001 Joensuu

165

Taulu 46
taulusta 40

VII. Kaarina Vatanen, s. 08.08.1952 Joensuu, puoliso Taisto Ilmarinen Korhonen, s. 10.11.1951 Valtimo

VIII. Lapset: 1. Tanja Nina Maria Korhonen, s. 10.04.1973 Kontiolahti, kts. taulu 63

2. Timo Antero Korhonen, s. 03.07.1975 Joensuu, kts. taulu 64

Taulu 63
taulusta 46

VIII. Tanja Nina Maria Korhonen, s. 10.04.1973 Kontiolahti, puoliso Jussi Petteri Hakkarainen, s. 28.11.1971 Kaavi

IX. Lapset: 1. Simo Juho Petteri Hakkarainen, s. 19.07.2000 Nilsinä
2. Olli Pekka Ilmari Hakkarainen, s. 20.12.2001 Nilsinä

Taulu 64
taulusta 46

VIII. Timo Antero Korhonen, s. 03.07.1975 Joensuu, avopuoliso Virpi Kekäle, s. 25.08.1978 Tohmajärvi

IX. Lapsi: 1. Vilma Vilhelmiina Korhonen, s. 14.12.1999 Joensuu

Taulu 47
taulusta 40

VII. Ritva Leena Vatanen, s. 01.01.1955, Joensuu, puoliso Kalevi Puhakka, eronneet, puoliso 2. Vesa Jalmari Rätty, s. 03.01.1960, Kiihtelysvaara

VIII. Lapset: 1. Ilja Mika Kristian Puhakka, s. 06.02.1973 Joensuu, kts. taulu 61
2. Antti Kalevi Puhakka, s. 14.04.1977 Joensuu, kts. taulu 62

166

Taulu 62
taulusta 47

VIII. Antti Kalevi Puhakka, s. 14.04.1977 Joensuu, avopuoliso Anna Pauliina Kaasinen, s. 09.05.1980, Outokumpu

IX. Lapset: 1. Timi Elmeri, s. 03.06.1998 Outokumpu

2. Johanna Karoliina s. 18.08.1999 Outokumpu
3. Anni Sesilja, s. 04.03.2004 Outokumpu

Taulu 61
taulusta 47

VIII. Ilja Mika Kristian Puhakka, s. 06.02.1973 Joensuu,
avopuoliso Tanja Mariitta Räsänen, s. 13.05.1974

- IX. Lapset: 1. Jonna Eveliina, s. 01.03.1998 Kiihtelysvaara
2. Riina Camilla, s. 03.07.1999 Kiihtelysvaara

Taulu 48
taulusta 5

VI. **Kauko** Ensio Roivas, s. 28.06.1927 Ruskeala, k. 08.10.2003
Kontiolahti, puoliso Lempi Helena Kinnunen, s.28.07.1931
Liperi k. 11.4.2007

- VII. Lapset:1. Helena Anneli,s.23.12.1952 Joensuu, kts. taulu 49
2. Hannu Ensio, s. 29.11.1954 Joensuu, kts. taulu 50
3. Esko Juhani, s. 28.11.1961 Joensuu, kts taulu 59

Taulu 49
taulusta 48

VII. Helena Anneli Roivas s. 23.12.1952 Joensuu, puoliso Jaakko
Ilmari Saloniemi, s. 10.10.1953 Vaasa

- VIII. Lapset:1. Janne Ilmari Saloniemi, s. 02.07.1976 Joensuu
2. Kati Elina Saloniemi, s. 14.04.1980 Joensuu,
kts.taulu 60
3. Joonas Santeri Saloniemi, s. 24.11.1982 Joensuu

167

Taulu 60
taulusta 49

VIII. Kati Elina Saloniemi, s. 14.04.1980, puoliso Veli-Pekka
Turunen, s. 20.11.1973, vihityt 06.04.2003

- IX. Lapset: 1. Johanna Elisa Josefina, s. 13.03.1999 Lahti

2. Aleksis Kasper Arttu, s. 30.07.2004 Joensuu

Taulu 50
taulusta 48

VII. Hannu Ensio Roivas, s. 29.11.1954 Joensuu

- VIII. Lapsi: 1. Vili Heikki Roivas, s. 02.08.1988 Joensuu

Taulu 59
taulusta 46

VII. Esko Juhani Roivas, s. 28.11.1961 Joensuu, puoliso Piia
Maria Koivunoro, s. 24.10.1972, vihityt 16.06.2001

Taulu 51
taulusta 5

VI. **Pentti** Kalevi Roivas, s. 09.04.1931 Ruskeala, vihitty
12.09.1954, puoliso Eeva Liisa Muhonen, s. 09.07.1935
Sortavala

- VII. Lapset:1. Jukka Pentti, s. 16.12.1957 Lahti, kts. taulu 52
2. Pekka Juhani, s. 06.03.1963 Lahti, kts. taulu 53

Taulu 52
taulusta 51

VII. Jukka Pentti Roivas, s. 16.12.1957 Lahti, vihitty 23.06.1988,
puoliso Monica Maria Ivarsson, s. 26.01.1960 Norrköping Ruotsi

- VIII. Lapset:1. Lisa Maria Therese, s. 23.12.1986 Norrköping
2. Martin Gustav Love, s. 12.03.1989 Norrköping
3. Linnéa Hanna Sofie, s. 21.03.1994 Norrköping

168

Taulu 53
taulusta 51

VII. Pekka Juhani Roivas, s. 06.03.1963 Lahti, puoliso Marie
Cecilia Andersson, s. 12.02.1964 Norrköping vihitty 07.06.2003,

avioero 01.2005, avopuoliso Camilla Wilen, s. 02.04.1969
Tålebo

VIII. Lapset:1. Emelie Anna Maria, s. 19.02.1989 Norrköping
2. Robin Henrik, s. 08.05.1992 Norrköping

Taulu 54
taulusta 5

VI. **Lea** Linnea, s. 17.01.1934 Ruskeala, k. 11.07.2002, vihitty
16.08.1952 puoliso Uuno Olavi Laakkonen, s. 02.07.1927,
Tohmajärvi, k. 04.10.1996 Joensuu

VII. Lapset:1. Tuula Orvokki Laakkonen, s. 27.01.1953
Tohmajärvi kts. taulu 55
2. Pirjo Sinikka Laakkonen, s. 25.04.1954
Tohmajärvi, kts. taulu 56
3. Seppo Tapio Laakkonen, s. 05.06.1955
Tohmajärvi, kts. taulu 57
4. Sirkka Liisa Laakkonen, s. 20.03.1957
Tohmajärvi, kts. taulu 5

Taulu 55
taulusta 54

VII. Tuula Orvokki Laakkonen, s. 27.01.1953 Tohmajärvi, vihitty
04.12.1973, puoliso Mikko Antero Löppönen, s. 18.09.1953
Joensuu, k. 01.01.1980

VIII. Lapsi: 1. Panu Oskari Löppönen, s. 30.06.1975

169

Taulu 56
taulusta 54

VII. Pirjo Sinikka Laakkonen, s. 15.04.1954 Tohmajärvi, vihitty
21.6.1974, puoliso Veijo Kalevi Hynninen, s.11.09.1953, k. 1980,
2. puoliso Hannu Kalevi Väänänen, s. 31.12.1954, eronneet 2001

VIII. Lapset:1. Tomi Petri Hynninen, s. 17.11.1974 Joensuu
2. Arto Juhani Hynninen, s. 11.05.1978 Joensuu
3. Maiju Katri Linnea Väänänen, s.10.09.1987
Joensuu

Taulu 57
taulusta 54

VII. Seppo Tapio Laakkonen, s. 05.06.1955 Tohmajärvi, k. 2001,
vihitty 23.06.1983, puoliso Pirjo Annikki Ikonen, s. 29.06.1962
Joensuu

VIII. Lapset:1. Virpi Annikki, s. 14.02.1984 Joensuu
2. Jari Antero, s. 01.07.1986 Joensuu
3. Heidi Anneli, s. 13.06.1989 Joensuu
4. Mika Tapio, s. 09.01.1992 Joensuu

Taulu 58
taulusta 54

VII. Sirkka Liisa Laakkonen, s. 20.03.1957, vihitty 1977, puoliso
Esa Kimmo Kullervo Nissinen, s.03.03.1955 Joensuu, eronneet

VIII. Lapset:1. Jarkko Antero Nissinen, s. 25.05.1978 Joensuu
2. Annemari Nissinen, s. 08.07.1980 Joensuu

170

Maisema	Sivu	7
Rajanaapurit	”	9
Kotitila	”	10
Ympäristön asukkaat	”	11
Kulkuyhteydet	”	12
Kouluasiat	”	13

Naapurit	”	15
Äiti	”	20
Isä	”	21
Huvitukset	”	22
Pellot	”	25
Ihmisiä	”	26
Koulu	”	29
Vapaa-aika	”	31
Arkielämää	”	33
Ruoka	”	37
Liikanimet	”	38
Sota ja ensimmäinen evakkomatka	”	39
Evakossa	”	45
Kotiin paluu	”	49
Nälänhätä	”	50
Kerjuumatkalla	”	51
Naapurikateutta	”	52
Arkielämää	”	53
Koulussa taas	”	55
Uusi vaarallinen aika	”	56
Työtä ja vapaa-aikaa	”	61
Kerhotoiminta	”	63
Berliininmakkara	”	64
Sota jatkuu	”	65
Venäjä hyökkää	”	69
Taas evakkoon	”	71

171

Isokyrö	Sivu	73
Majoitus	”	75
Peräkylällä	”	77
Kiusantekoa	”	79
Viihdymme paremmin	”	81

Paimenpoikana	”	82
Liperi	”	85
Pietarisen isännän karjuntappo	”	87
Lisää ihastumisia	”	88
Uusi talo valmistuu	”	89
Nuoruusaika Liperissä	”	90
Armeija	”	94
Työelämä alkaa	”	98
Liisa	”	104
Avioliitto	”	107
Irtisanoutuminen	”	108
Lahti	”	109
Odotimme Jukkaa	”	113
Rakentaminen	”	118
Sairastuminen	”	120
Rahavaikeudet	”	122
Ruotsiin	”	124
Lapset ja lastenlapset	”	126
Umpisuoli	”	128
Siperian matka	”	136
Harrastuksia	”	141
Matkoja Euroopassa	”	142
Nyt ne ihmeellisyydet, kaukomatkat	”	143
Isän tarina	”	144
Loppuajatus elämäni läpileikkauksesta	”	147
Roivaan suku	”	148
Sisällysluettelo	”	171

172

Valokuvia matkoiltamme

Karttoja Ruskealasta

Tukholmassa 1969

Hyvästi Kuuba

Sikaritehtaalla Havannassa 2000

Transsiperian rautatien alku 2003

a 2003

Key West Floridassa 1991

Jurttakylä Mongoliassa 2003

Kenguruja Australiassa 1994

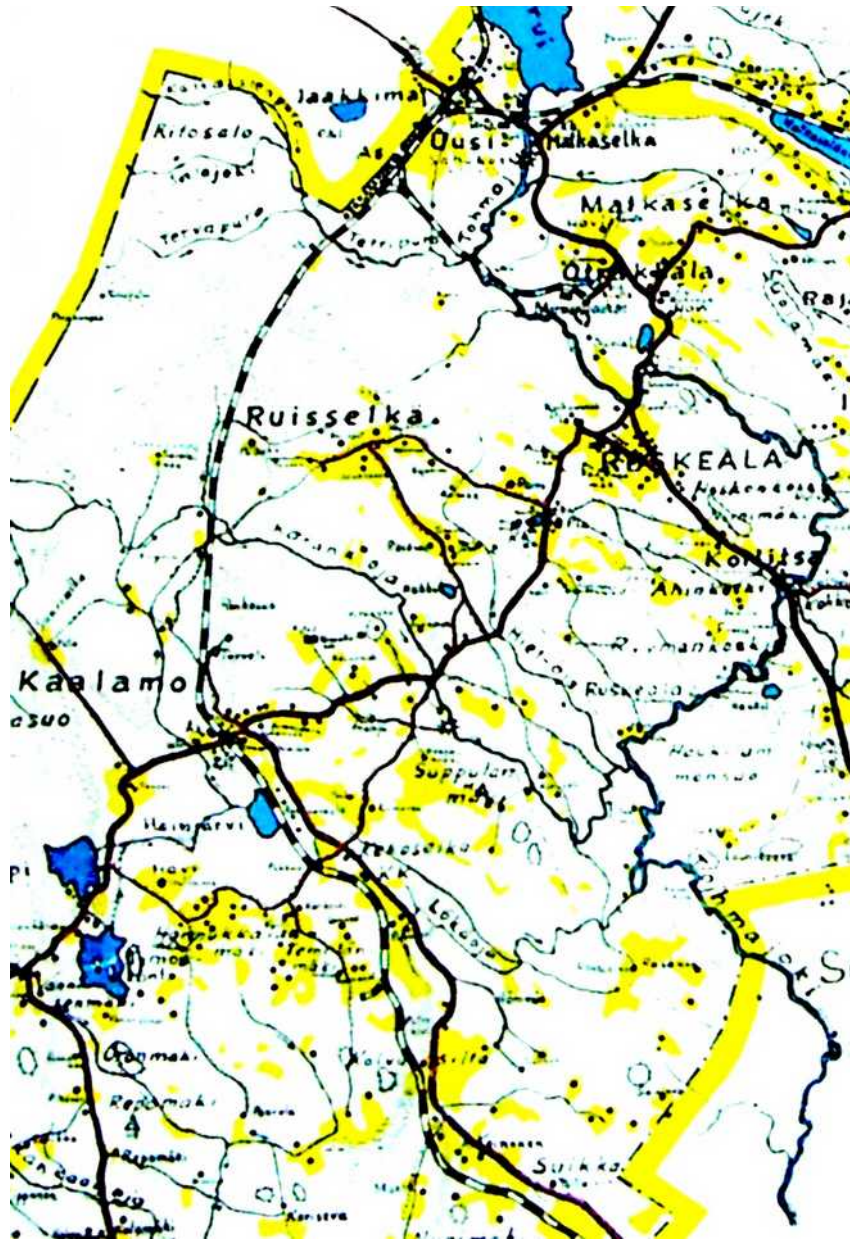
Baikal- järvellä 2003

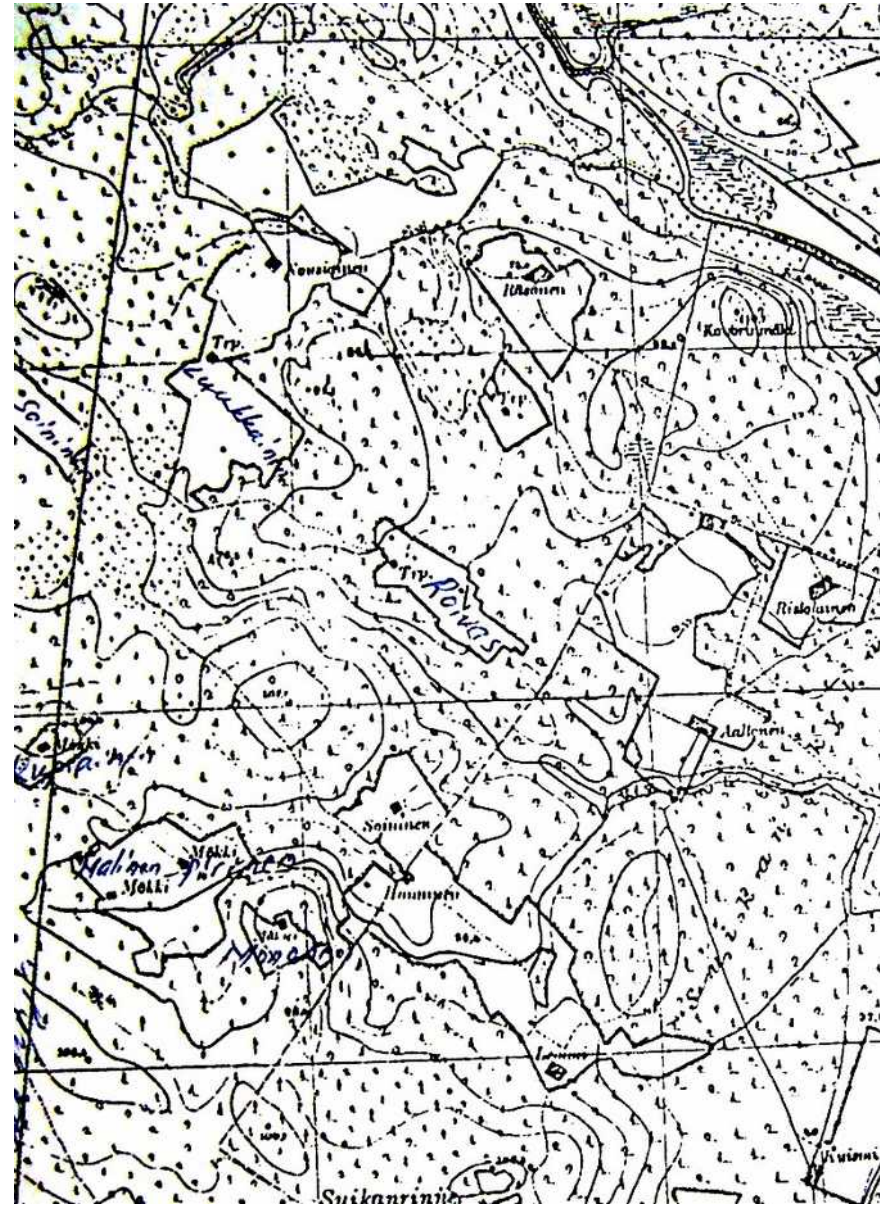
Matkamuistoja eri puolilta maailmaa

Che Guevaran monumentti Havannassa 2000

Ruskealan pitäjää

Topografikartta vuodelta 1926

RUSKEALA

